

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

TÜRKİYE VE ALMANYA'DAKİ MÜLTECİ
EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRMALI
OLARAK İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Özlem NALDAN

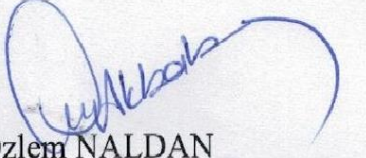
Danışman
Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Erzincan / 2019

TEZ BİLDİRİMİ

"Türkiye ve Almanya'daki Mülteci Eğitiminin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" isimli "Yüksek Lisans" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Özlem NALDAN

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özlem NALDAN'a ait Türkiye ve Almanya'daki Mülteci Eğitiminin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalının Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

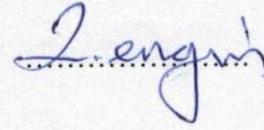
Danışman / Jüri : Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Engin ZABUN

TÜRKİYE VE ALMANYA'DAKİ MÜLTECİ EĞİTİMİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Özlem NALDAN

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim
Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

ÖZET

Bu araştırma ülkelerinde yaşanan karışıklıklardan dolayı kitleler halinde Türkiye ve Almanya'ya göç etmek zorunda kalan mültecilere uygulanan eğitimi karşılaştırmak ve elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'deki mülteci eğitimine öneriler geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Ortadoğu'nun ve Avrupa'nın en kalabalık mülteci nüfusuna sahip bu iki ülkenin karşılaştıkları yoğun göç dalgalarında en büyük grubu oluşturan çocuk ve gençler için nasıl bir eğitim yolu izledikleri, yayınlanan mevzuatlar, kaldıkları kamplarda sunulan eğitim, devlet okullarına erişim imkânları, öğrencilerin okullara tahsisleri, dil eğitimi hizmetleri, mülteciler için öğretmenlerin seçimi, yaygın eğitim, STK hizmetleri, mesleki eğitim, diploma denkliklerinin nasıl sağlandığı ve mülteci gençlerin yükseköğretime kabulü konuları incelenerek iki ülke uygulamaları arasındaki benzerlik ve farklar ortaya konulmuştur.

Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği çalışmada, veriler belgesel tarama tekniği ile elde edilip alt amaçlar çerçevesinde karşılaştırmalı eğitimin analiz yöntemlerinden olan yatay ve tanımlayıcı yaklaşımla analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bilgiler için Türkiye ve Almanya'nın göç ve eğitimden sorumlu resmi kurum ve kuruluşlarının elektronik sayfalarından, ilgili kitap, makale, tez, proje raporu vb. basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışmada Almanya'daki uygulamalar Türkiye'deki mevcut durum ile karşılaştırılmış ve bu karşılaştırma sonucunda bir takım benzerlik ve farklılıklara rastlanmıştır. Başta misafir olarak algılanıp geri dönecekleri hesap edilerek planlar yapılırsa da ülkemizde geçicilik statüsünden vatandaşlığa uzanan bir yolda ilerleyen

mültecilerin yeni toplumlarına uyumlarında en önemli faktörün eğitim olduğunun bilinci ile Türkiye’de mülteci eğitimini kapsayacak eğitim politikalarının geliştirilmesine yönelik öneriler çalışmada sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Eğitimi, Karşılaştırmalı Eğitim, Türk Eğitim Sistemi, Alman Eğitim Sistemi.

INVESTIGATION OF REFUGEE EDUCATION IN TURKEY AND GERMANY MUTUALLY

Özlem NALDAN

Erzincan Binali Yıldırım University, Social Sciences Institute Department of Primary Education Social Studies Education Master Thesis, July 2019

Supervisor: Professor Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

ABSTRACT

This research was conducted to develop proposals on refugee education in Turkey on the findings as to compare training applied to the remaining refugees forced to migrate to Turkey and Germany and obtained masse because of the intricacies of their country.

How the two countries with the most populous refugee populations in the Middle East and Europe are following the educational paths for children and young people who make up the largest group of immigration waves, the legislation published, the education provided in the camps, the access to the public schools, the allocation of students to schools, language education services, teachers' choice for refugees, non-formal education, NGO services, vocational training, how diploma equivalence is provided and the acceptance of refugee youth to higher education are examined and the similarities and differences between the two countries have been revealed.

In the study, where qualitative research method was preferred, the data were obtained by documentary scanning technique and analyzed with the horizontal and descriptive approach which is one of the analysis methods of comparative education within the framework of sub-objectives. The information obtained in this study, from the electronic pages of the official institutions and organizations responsible for migration and education in Turkey and Germany, related books, articles, thesis, project report and so on. printed scientific sources were used.

In this study, applications in Germany, has been compared with the current situation in Turkey and has seen a number of similarities and differences in the results of this comparison. Perceived as primarily guests, by calculating their return to their homeland plans have been undertaken, in our country, of a road running refugee extending citizenship from transience status, in compliance with the new society with the awareness that the most important factor in education, recommendations for the improvement of education to cover the refugee education policy in Turkey is presented in the study.

Key Words: Refugee Education, Comparative Education, Turkish Education System, German Education System

ÖN SÖZ

Siyasi istikrarsızlıklar, dikta rejimler, insan hakları ihlalleri, iç çatışmalar, etnik çatışmalar, ekonomik problemler ve savaşlar uluslararası alanda kitlesel göçlere sebep olarak milyonlarca insanı çeşitli ülkelerde mülteci ve sığınmacı konumuna düşürmüştür. İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramının 21.yy'da niteliği değişirken niceliği de artmış büyük ve yoğun göç dalgaları göçün gerçekleştiği ülkelerin ciddi tedbirler almalarını zorunlu kılmıştır. Bu tedbirler arasında hiç şüphesiz göçün en büyük mağduru olan çocukların önce güvenliklerinin sonra eğitim haklarının sağlanması hem devletlerin hem çocukların gelecekleri açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışma ile yoğun göç adresi olan Türkiye ve Almanya'nın okul çağında olan mülteci çocuklara ve gençlere uyguladıkları eğitimin karşılaştırması yapılarak benzerlik ve farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca karşılaştırmalı eğitimin farklı ülkeleri inceleyerek iyi örnekleri ortaya koyma ve sunduğu deneyim ve yaklaşımlarla eğitim yöneticilerine karar alma ve uygulama aşamalarında yardımcı olması gerçeğinden hareketle, ülkemiz eğitim yöneticilerine mülteci eğitimi planlamalarında işe yarar öneriler sunarken elde edilen bulguların bu alana yönelik çalışmalara katkı sağlayacağını ümit ediyorum.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgisini, deneyimini ve yoğun çalışma temposuna rağmen vaktini benden esirgemeyen, bu uzun çalışma süresi boyunca heyecanımı ve mazeretlerimi anlayışla karşılayan değerli danışmanım ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK'e minnet duygularıyla teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam boyunca değerli fikirlerine ve yardımlarına başvurduğum Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY' a teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte her ihtiyacım olduğunda yanımda olan annem, babam ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Son olarak beni her konuda cesaretlendiren, güvenini hissettiren her girişimimde beni destekleyerek motive eden sevgili eşim Ahmet NALDAN'a yüksek lisans eğitimim boyunca göstermiş olduğu sabır ve anlayışından dolayı teşekkür ediyor, çalışmamı yürekten istenildikten sonra anneliğin hiçbir şeye mani olmadığını bana gösteren Rumeysa'ma ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
ÖN SÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIV
TABLolar DİZİNİ.....	XV

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Sınırlılıklar	4
1.4. Varsayımlar.....	4

II. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE ALANYAZIN TARAMASI

2.1. Göç ve Göç Olgusu.....	5
2.2. Uluslararası Göç ve Nedenleri	6
2.3. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen ve Geçici Koruma Kavramları.....	7
2.4. Dünya Üzerinde Göç ve Mülteci Hareketleri	8
2.5. Avrupa Birliği Ülkeleri Mülteci Politikaları.....	12
2.6. Almanya ve Mülteciler	16
2.6.1. Almanya’da Mültecilik Süreci	19
2.6.2. Almanya’da Entegrasyon Çalışmaları.....	21
2.6.3. Almanya’da Mültecilere Karşı Tepkiler ve İslam Karşıtı PEGİDA	25
2.7. Türkiye ve Mülteciler	28
2.7.1. Afganistanlı Mülteciler.....	31

2.7.2.Afrikalı Mülteciler.....	33
2.7.3.Iraklı Mülteciler.....	34
2.7.4.Ahıska Türkleri.....	35
2.7.5. Çeçen Mülteciler	37
2.7.6. Suriyeli Mülteciler.....	37
2.7.6.1. Suriyeli Mültecilerin İllere Dağılımı	39
2.8. Göç ve Eğitim	42
2.9. Karşılaştırmalı Eğitim.....	44
2.9.1.Dünya’da Karşılaştırmalı Eğitim.....	45
2.9.2. Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim.....	48

III. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması.....	53
3.3. Verilerin Analizi	53

IV. BÖLÜM BULGULAR

4.1. Alman Eğitim Sistemi.....	55
4.2. Almanya’da Mültecilerin Eğitimi	58
4.2.1. Mülteci Çocukların ve Gençlerin Eğitim Hakları ile İlgili Yasal Çerçeve ve Politikalar.....	62
4.2.2. Ön Kabul Merkezlerinde ve Kamplarda Eğitim	66
4.2.3. Hazırlık Sınıfları “ Hoş Geldiniz” Sınıfları	67
4.2.4. Yeterlilik Değerlendirmesi ve Öğrencilerin Okullara Tahsisi	72
4.2.5. Üniversitelerde Eğitim ve Öğretim.....	73
4.2.6. Mesleki Eğitim.....	74
4.2.6.1. Meslek için Almanca.....	77
4.2.7. Öğretmenler	79
4.2.8.Yaygın Eğitim Politikaları	83
4.3. Türk Eğitim Sistemi.....	86
4.4. Türkiye’de Mülteci Eğitimi	89

4.4.1. MEB Mülteci Eğitimi Politikaları; Yönetmelik ve Genelgeler.....	90
4.4.2. Kamplarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde Eğitim.....	93
4.4.3. STK Çalışmaları	96
4.4.4. PICTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi).....	98
4.4.5. Mezuniyet ve denklik	102
4.4.6. Üniversitelerde Eğitim ve Öğretim.....	103
4.4.7. Yaygın Eğitim.....	105
4.5. Türkiye'deki Mülteci Eğitiminin Almanya'daki Mülteci Eğitimi ile Benzerlik ve Farkları	106
4.5.1. Türk Eğitim Sistemi ile Alman Eğitim Sistemlerinin Benzerlik ve Farklılıkları.....	106
4.5.2. Türkiye ve Almanya Eğitim Sistemlerinin Mülteci Öğrencilere Yaklaşımındaki Benzerlik ve Farklılıklar	107
4.5.3. MEB'in Mülteci Eğitimi Mevzuatı ve Alman Mülteci Eğitim Hakları ile İlgili Yasal Çerçevenin Benzerlik ve Farklılıkları.....	108
4.5.4. Türkiye'de ve Almanya'da Mülteci Öğrencilerin Okullara Tahsisinde Benzerlik ve Farklılıklar.....	109
4.5.5. Türkiye'de ve Almanya'daki Mülteci Kamplarındaki Eğitim Durumunun Benzerlik ve Farklılıkları.....	110
4.5.6. Türkiye ve Almanya'da Gençlere Sunulan Yükseköğretim Uygulamalarının Benzerlik ve Farklılıkları.....	111
4.5.7. Türkiye ve Almanya'da Mültecilere Sunulan Yaygın Eğitimin Benzerlik ve Farklılıkları.....	111
4.5.8. Türkiye'de ve Almanya'da Mültecilere Verilen Dil Eğitiminin Benzerlik ve Farklılıkları.....	112
4.5.9. Türkiye'de ve Almanya'da Mültecilere Sağlanan Mesleki Eğitim ve Diploma Denkliği Konusunda Benzerlik ve Farklılıklar.....	113
4.5.10. Türkiye'deki ve Almanya'daki Mültecilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Durumunun Benzerlik ve Farklılıkları.....	114
4.5.11. Türkiye'deki ve Almanya'daki STK' ların Eğitim Çalışmaları Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar.....	115

V. BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	116
5.2. Öneriler	118
5.2.1. Türkiye’de Mülteci Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	118
KAYNAKÇA.....	122
ÖZGEÇMİŞ	138

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AZR	: Merkezi Kayıtlı Yabancılar
BAMF	: Almanya Federal Göçmen ve Mülteci Dairesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMBF	: Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı
CEAS	: Ortak Avrupa İltica Sistemi
DAAD	: Alman Akademi Değişim Servisi
EUROSTAT	: Avrupa İltica Sistemi
FRIT	: AB'nin Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programı
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GEMLYDS	: Geçici Eğitim Merkezleri için Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı
GEW	: Alman Eğitim ve Bilim Sendikası
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
KMK	: Almanya Kültür Bakanlıkları Konferansı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MWFK	: Brandenburg Bilim Araştırma ve Kültür Bakanlığı
PEGIDA	: Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
PİCTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi
PİSA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SGDD	: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
UNHCR	: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği
YGS	:Yükseköğretime Geçiş Sınavı
YÖBİS	: Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YÖLYDS	: Yabancı Öğrenciler İçin Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı
YÖS	: Yabancı Öğrenci Sınavı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
ZAB	: Dış Eğitim Merkez Ofisi

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 1	Avrupa Göç Güzergahı	12
Şekil 2	Ahıska'nın Siyasi konum haritası	35
Şekil 3	Kamplarda ve Kamp Dışında Okula Kaydı Olan ve Kaydı Olmayan Okul Çağı Çocuk Sayısı	94
Şekil 4	PICTES Faaliyetleri	99

TABLORAR DİZİNİ

		Sayfa
Tablo 1	Dünya Üzerinde En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülkeler	10
Tablo 2	AB Göç Politikalarını Belirleyen Anlaşmalar	13
Tablo 3	2017 Yılında Almanya'dan Sığınma Talep Eden Ülkeler	17
Tablo 4	Ülkemizdeki Suriyeli Mülteci Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	39
Tablo 5	Suriyelilerin Yoğunlaştığı İller	40
Tablo 6	Alman Eyaletlerinde Okula Başlama Yaşı	61
Tablo 7	Almanya'da Mülteciler için Entegrasyon Modelleri	64
Tablo 8	Mülteciler İçin Öğretmen Yetiştirme Program Modülü	83

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

Son zamanlarda dünyada meydana gelen toplumsal çatışmalarla ilişkili güvensizlik ortamı, dikta rejimler, savaşıardan kaçma eylemleri, kitlesel göçlerin hem niteliğini hem de niceliğini değiştirmiştir.¹ Siyasi istikrarsızlıklar, baskıcı rejimler, insan hakları ihlalleri, iç çatışmalar, etnik çatışmalar, işsizlik, ekonomik problemler, fiziki koşulların yetersizliği ve can güvenliğinin tehdidi, uluslararası alanda kitlesel göçlere sebep olmuş ve bu sebeplerle milyonlarca insan çeşitli ülkelerde mülteci ve sığınmacı konumuna düşmüştür.² Bu kitlesel hareket, sorunları bitirmiş gibi görünse de birçok sıkıntıyı da beraberinde getirmiş, farklı kültürlerin karşılaşmaları ve bu kültürlerin bir arada yaşama gerekliliği, uyum sorunlarını ortaya çıkarmıştır.³ Bu sonuçlardan en çok etkilenen kitle ise hiç şüphesiz çocuklar olmuştur. Daha yolculuk sırasında iken ailelerin birliğinin bozulması, cinsel istismar, kaçırılma, hastalık, yiyecek bulamama, eğitimden mahrumiyet gibi sorunlarla karşılaşabilen çocuklar buldukları ülkede ortama uyum sağlayamama ve ayrımcılığa uğrama, sosyal hizmetlere erişememe, özlük hakları ile ilgili yaşanan problemler, ailelerinin ekonomik problemleri, sosyo-kültürel bocalamalar yaşayabilmektedirler.⁴ Göç eden okul çağı çocukların yaşadığı en önemli sorunlardan birisi de gittikleri ülkedeki eğitim durumlarıdır. Göç eden çocuklar, dışlanma, yaşlarına uygun olmayan işlerde

¹ C. Rousseau ve J. Guzder, "School-based prevention programs for refugee children", *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*,17(3), 2008, s. 533-549.

² Taşkın Deniz, "Uluslararası göç sorunu perspektifinden Türkiye", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 2014, s. 175-204.

K. Lordoğlu, "Türkiye'ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar", *Çalışma ve Toplum*, 44, 2015, s. 29-44.

³ Aksoy, Z., "Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim", *Journal of International Social Research*, 5(20), 2012.

⁴ Unicef Araştırma Ofisi, <http://www.unicef-irc.org/knowledge-pages/Migration-and-children/> (06.09.2018).

çalıştırılma, yoksulluk, sağlıksız ortamlar ve dil sorunları gibi sebeplerle eğitimin dışında kalabilmektedirler.⁵ Diğer taraftan, kitlesel göçün, kültürü, dili ve eğitim yapısı birbirinden oldukça farklı bir ülkeye yapılması durumunda göç eden çocukların yanı sıra göç edilen ülkenin okulları ve bu okullarda bulunan öğretmen ve öğrencilerde süreçten olumsuz yönde etkilenmektedir. Ortaya çıkan kalabalık sınıflar, ikili öğretim, öğretmen ihtiyacı ve kaynakların dengesiz dağılımı eğitim ve öğretim açısından sorunlar yaratabilmektedir.⁶

Özellikle son on yıldır birçok Avrupa ülkesinin gündemini oluşturan “mülteci” konusu uzun süredir ülkemizin de üzerinde daha ciddi durduğu bir problem haline gelmiştir. Çoğunluğunu 25 yaş altı okul çağı genç nüfusun oluşturduğu mültecilerin eğitimlerinin ihmal halinde “kayıp nesil” olarak adlandırılacak bir kitlenin doğabileceği, hem bireylerin hem de devletlerin geleceği adına kaygı veren durumların ortaya çıkabileceği öngörülebilmektedir. Ülkemizde göçmen eğitiminde, eğitim sürecinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasında, eğitim politikalarının belirlenmesinde ve bu doğrultuda uygun planlamaların yapılmasında yaşanan sıkıntılar, uzun bir göçmenlik tarihine sahip olan Almanya’nın mülteci eğitimindeki politika ve uygulamalarının incelenerek Türkiye’deki mülteci eğitimi ile benzerlik ve farklar noktasında karşılaştırmasının yapılması gerekliliğini doğurmuştur.

Problem Cümlesi: Türkiye’de mülteci çocuklara uygulanan eğitim ile Almanya’da uygulanan eğitimin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Araştırmanın alt problemleri;

1. Türk eğitim sistemi ile Alman eğitim sistemi arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
2. Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinin Mülteci Öğrencilere Yaklaşımındaki Benzerlik ve Farklılıkları nelerdir?

⁵ A. Rossi, The impact of migration on children in developing countries, Youth migration conference, Bellagio, İtalya, 24-26 Nisan 2008.

⁶ Mehmetcan Şahin, “Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlemesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, 41(194), 2012, s. 132-147.

3. MEB'in Mülteci mevzuatı ile Alman Mülteci Eğitim Hakları ile ilgili Yasal Çerçevesinin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
4. Türkiye ve Almanya'da öğrencilerin okullara tahsisindeki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
5. Türkiye ve Almanya'da mülteci kamplarında verilen eğitimin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
6. Türkiye ve Almanya'da mültecilere sunulan yükseköğretim uygulamalarının benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
7. Türkiye'de uygulanan yaygın eğitimin Almanya'da uygulanan yaygın eğitim ile benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
8. Türkiye'de mültecilere uygulanan dil eğitimi ile Almanya'da uygulanan dil eğitimi arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
9. Türkiye ve Almanya'da mültecilere sağlanan diploma denkliği ve mesleki eğitim konularının benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
10. Türkiye'de mültecilere eğitim veren öğretmenler ile Almanya'da mültecilere eğitim veren öğretmenlerin durumu arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
11. Türkiye ve Almanya'daki Sivil Toplum Kuruluşlarının eğitim alanındaki çalışmalarının benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cumhuriyet tarihinden itibaren ülkemize doğru gerçekleşen göç dalgası giderek artmış, 2011 yılı sonrasında ise en uzun kara sınırını paylaştığımız Suriye'de yaşanan olaylar, Afganistan'da durulmayan iç çatışmalar ülkemize yoğunluğu gittikçe artan bir göç akımını başlatmıştır. Bu konuda acil eylem planlarını devreye sokan Türkiye barınma, beslenme, iş gibi sorunlara çözümler üretse de eğitim konusunda mültecilere ilk etapta geçici gözüyle bakmasından dolayı etkili bir yöntem belirleyememiştir. Gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinden kamp içinde yaşayan okul çağı çocuklar yararlanabilirken kamp dışındakiler eğitim haklarından mahrum kalmışlardır. Bu misafirlik sürecinin kısa sürmeyeceği anlaşıldıktan sonra eğitimden mahrum kalan çocukların literatürde "kayıp nesil" olarak adlandırılması ve sayılarının artmaması için

mevzuatlarla çeşitli plan, program ve projeler ortaya konulmuştur. Bu araştırmanın amacı ise uzun bir göçmen tarihine sahip olmasının yanı sıra son on senedir Avrupa’da en çok mülteci nüfusunu barındıran Almanya’da mültecilere uygulanan eğitimi Türkiye’de mültecilere uygulanan eğitim ile karşılaştırmaktır. Bu araştırmada karşılaştırmalı bir eğitim analizi sonucunda iki ülke uygulamaları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma ve somut öneriler geliştirme amaçlanmıştır.

Bu çalışma göçmen eğitimi konusunda 60 senelik bir deneyimi olan Almanya’nın mülteci eğitimi ile ilgili plan, program ve uygulamalarının incelenmesi, Türkiye’deki mülteci eğitimi ile karşılaştırılması, böylelikle benzerlik ve farklılıkların tespit edilerek Türkiye’nin programına öneriler sunulması açısından önem arz etmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları;

- Araştırmanın literatür kısmı, yayımlanmış kaynaklardan, genelge ve yönetmeliklerden, güncel haberlerden edinilen bilgilerle sınırlıdır.
- Bu araştırma mülteci eğitimi üzerine eğitim politikalarını inceleme yönünden Almanya ve Türkiye ile sınırlıdır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla başvuru yazılı materyallerin ve araştırma raporları verilerinin güvenilir ve geçerli olduğu, yeteri kadar kaynağa ulaşıldığı varsayımından hareket edilmiştir.

II. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE ALANYAZIN TARAMASI

2.1. Göç ve Göç Olgusu

Yaratılışı ile birlikte göç olgusu ile tanışan insanoğlu bir yerden başka bir yere yiyecek bulmak daha verimli topraklar ve iklimlerde yaşamak, kısaca kendi ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabileceği yerlerde hayatına devam etmek arzusuyla mekânlar arasında sürekli yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Savaşlar, çatışmalar, kuraklık ve hastalıklar gibi zorlayıcı nedenlerin yanı sıra daha konforlu bir mekânda yaşama isteği de göçler üzerinde belirleyici bir etken olmuştur. Her ne kadar bu yer değiştirme hareketleri modern anlamdaki göç kavramına dâhil edilmese de buradan hareketle göçün insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir.

Tarihi süreçte farklı ya da benzer sebeplerle meydana gelen göçlerin, toplumların hem toplumsal ve ekonomik hem de siyasi yapıları üzerinde ciddi etkileri olduğunu görmekteyiz. İnsanların buldukları yeri geçici süreliğine ya da kalıcı olmak amacıyla terk ettiği, fiziki mekân değiştirme biçiminde tanımlanan göç, farklı yapılara sahip olması nedeniyle de çeşitli disiplinlerin ilgi alanına girmektedir. Bu durumda bize göçlerin multi-disipliner bir yapı taşıdığını göstermektedir.⁷

TDK tarafından göç kavramı ; “*ekonomik, sosyal, siyasi sebeplerle bireylerin ya da toplumların bir ülkeden farklı bir ülkeye taşınma işi, hicret*” şeklinde ifade edilmektedir.⁸

Literatürde de göç kavramı çeşitli şekillerde ele alınmıştır; Ozankaya (1971) göçü, belirli bir toplumsal yapı içerisindeki birey ve grupların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sebeplerle bir yerden başka bir yere giderek yaptığı mekânsal

⁷ Aylin Tanay Akalın, *Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*, (Danışman: Prof. Dr. Uğur TEKİN), Yüksek Lisans Tezi, 2016.

⁸ TDK, “Göç”, <http://www.tdk.gov.tr/> (30.03.2018)

değişiklik olarak tanımlarken⁹, Çakır (2011:210)¹⁰ insanların demografik, coğrafi, ekonomik nedenlerle yer değiştirmesiyle birlikte eyleme dönüşüp sonrasında da etkileri devam eden süreçler bütünü olduğunu ifade etmiştir. Toplumsal ve ekonomik değişim süreçlerinin hem sonucu hem de nedeni olarak göçün, her şeyden öte kendine özgü bir süreç olduğunu belirten Tuzcu ve Bademli (2014:56)¹¹ göç olgusunun insanlığı ilgilendiren ülkelerin sosyal, ekonomik, sosyal, siyasi, askeri politikaları etkileyebilen sosyal bir olgu olduğuna vurgu yapmıştır.

2.2. Uluslararası Göç ve Nedenleri

İnsanların mensubu olduğu kültürel sistemden diğerine geçme eylemi kişisel veya toplu olabildiği gibi olağanüstü durumlarda kitlesel harekette de olabilmektedir. BM göç hareketlerinin uluslararası göç olarak adlandırılması için kişinin ya da kitlelerin ülkelerini terk ederek gittikleri yerde bir seneden daha fazla kalmış olması gerektiğini belirtmiştir.¹²

Zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleşen bireysel ve kitlesel göçler onlarca sorunu da beraberinde getirmektedir. Barınma sorunları, sağlık sorunları, kültürel çatışmalar, buldukları yerin toplumu tarafından kabul edilmeme, dil sorunları, psikolojik sorunlar, eğitim sorunları göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde karşılaştığı başlıca sorunlar arasında yer almaktadır. Bugün Suriye’de yaşananlar, Afganistan’da uzun senelerden beri süregelen savaş hali, az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik, sağlık ve eğitim sorunları ulus ötesi göçlerin kaynağını oluştururken göç alan ülkelerde yeni yapılanmalara ve güvenlik odaklı tedbirlere de sebep olmaktadır.¹³

⁹ Cem Topsakal, Zihni Merey ve Murat Keçe, *Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma*, 2013.

¹⁰ Sabri Çakır, “Türkiye’de Göç ve Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, S. 23, s. 209-222.

¹¹ Ayla Tuzcu ve Kerime Bademli, “Göçün Psikososyal Boyutu”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2014, S. 6(1), s. 56-66.

¹² Ayhan Gençler, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2004, S. 49, s. 173-197.

¹³ James F. Hollifield, Caroline B. Brettell, “The Politics of International Migration: How Can We Bring the State Back In”, *Migration Theory, Talking Across Discipline*, Routledge, 2000.

Devletlerarası savaşlar, iç çatışmalar, diktatör rejimler, eğitim alanındaki yetersizlikler, olumsuz yaşam koşulları göçle terkedilen ölkelerin itici faktörlerini oluştururken, yüksek yaşam standartlarına sahip, can güvenliğinin sağlandığı, demokratik rejimlerin egemen, eğitim kalitesinin yüksek olduğu ölkeler göçmenler için çekici faktörler oluşurmaktadır. Doğup büyüdüğu toprakları bırakarak başka ölkelere iltica etmek zorunda kalan insanların sığınma amaçlı en çok tercih ettiği ölkelerin başında ise UNHCR'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre İngiltere gelmektedir. İngiltere'yi sırası ile izleyen devletler ise ABD, Almanya ve Fransa'dır.¹⁴

Bireylerin ve kitlelerin kendi ölkelerini bırakıp farklı bir ölkede yaşama kararı almaları hem kendilerini, hem geride bıraktıkları ölkeleri hem de yeni yaşamlarını sürdürecekleri ölkenin yapısını etkileyecek değişimlere sebep olacaktır. Çünkü göçler, kültürel değişimlerin yanında göçü kabul eden toplumlarda her iki tarafın psikolojilerinde ve davranışlarında köklü değişikliklere sebep olmaktadır.¹⁵

2.3. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen ve Geçici Koruma Kavramları

Yaşadığı yerde, etnik yapısı, dini inanişı, siyasi tercihi ve cinsiyeti sebebiyle ayrımcılığa uğramış olması ya da savaş, çatışma gibi nedenlerle topraklarını terk ederek diğer ölkelere sığınmak zorunda kalan kişiler mülteci olarak ifade edilmektedir. Mülteci ve göçmen kavramları genellikle karıştırılmaktadır. Mülteci olarak tanımlanan kişi; kendi ölkesini hayat güvencesi bulunmadığı için terk ederken¹⁶ göçmen; bir yerden başka bir yere daha çok kendi iradesiyle gidip kabul edilen ancak o ölkenin vatandaşı olmayan kişilerdir.¹⁷

İltica etme durumundan doğan mülteci sıfatı kazanma hakkı, hukuki olarak iltica etmiş kişilere kısa süreli bir barınma temin eder. Mülteci kavramı hukuki olarak

¹⁴ L. Schlem, "Mültecilik Başvurusunda Çeçenler Birinci Sırada", <http://www.voanews.com/turkish/Archive/a-2003-12-03-19-1.cfm> (12.11.2018)

¹⁵ Can Karpat, Bulgaristan Türkleri: Asimilasyondan İktidara, www.axisglobe.com (12.11.2018)

¹⁶ H. Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.

¹⁷ Pınar Senkoş, The Presence of "Immigration Policy in the European Union". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1995.

kabullenilmiş bir yabancıyı, sığınmacı ise kendisine geçici koruma sağlanmış kişiyi ifade eder.¹⁸

Türkiye’de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [YUKK] yürürlüğe girene kadar, Avrupa’dan geçerli bir iltica nedeniyle gelen kişiler mülteci; Avrupa dışında bir ülkeden geçerli bir sebeple göç eden kişiler ise sığınmacı diye tanımlanmaktadır. YUKK ile birlikte Avrupa ülkelerinden gelenler mülteci olarak adlandırılmaya devam ederken, diğer ülkelerden gelenler şartlı mülteci olarak adlandırılmıştır.¹⁹ Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları birbirleri yerine sıkça kullanılsa da tanımlarından da anlaşılacağı üzere farklı manalar taşımaktadırlar. Göçmen kavramı her türlü göç hareketini içine alan geniş kapsamlı bir kavramken mülteci ve sığınmacı kavramları ile bunu eş anlamlı kullanmak karmaşaya yol açmaktadır.

Görüldüğü üzere birbiri yerine kullanılan kavramlar anlam ve sağladıkları ayrıcalıklar bakımından birbirinden farklıdır. Ancak bu çalışmada sözlük anlamı baz alınmış ülkelerini zorunluluk haliyle terk ederek ülkemize gelmiş insanlar için mülteci kavramı kullanılmıştır.

2.4. Dünya Üzerinde Göç ve Mülteci Hareketleri

Tarihsel süreç içerisinde göç olgusuna bakıldığında güvensizlik ve belirsizlik gibi itici faktörler, küresel üretim rejimleri, gelişmiş ülkelerde nitelikli iş gücüne talebin artması, uluslararası göç akımlarını zorunlu kılmıştır.²⁰

Sanayileşmenin artıp sömürgecilik döneminin başlamasıyla beraber Avrupa’nın ihraç malzemesi haline gelen Negrolar batının insan gücü ihtiyacını karşılayarak göç kavramına da yeni manalar kazandırmıştır. Sanayileşmenin Avrupa ülkelerinde etkilerinin hissedilip nüfusun artması ile birlikte 1821-1924 yılları arasında 55 milyon Avrupalı denizaşırı yollara düşerek farklı yer arayışlarına girmiş ve dünyadaki ilk göç

¹⁸ Bülent Çiçekli, “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler: Sınıflandırma ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar”, *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler*, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2010.

¹⁹ Lülüfer Körükmez ve İlkay Südaş, *Göçler Ülkesi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2015.

²⁰ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Ankara 2004, s. 102.

hareketlerini oluşturmuşlardır. Ve bu durum Batı'nın ötekine el koyma tarihi olarak kayıtlara geçmiştir.²¹

I. Dünya savaşı sonrası imparatorlukların dağılmasıyla yeni devletler kurulmuş, milliyetçilik akımının etkili olduğu bu savaşın sonunda kurulan devletlerin nüfuslarını homojenleştirme çalışmaları sonucu zorunlu göç hareketleri yaşanmıştır.

II. Dünya Savaşı sırasında ise Rusya tarafından sürgün edilen Ahıska Türkleri, Çerkesler ve Tatarların göçleri dikkat çekmektedir. Sovyet Rusya tarafından sürgün edilen bu milletlerin sürgün zamanında uğradıkları zulümlerin, yaşadıkları kayıpların bugün Rusya tarafından tanınması ve telafi edilmesi beklenmektedirler.

2002 - 2007 arasında ABD, İsveç, İngiltere ve Fransa başta olmak üzere gelişmiş sanayi ülkelerine yapılan sığınma başvurularında düşüş yaşanırken 2007' de Iraklı mültecilerden dolayı tekrar bir yükselme olmuştur. Bu dönemde Irak'tan sonra, Rusya Federasyonu, Çin, Sırbistan ve Pakistan gelmiş ve 2008 yılında Avrupa'ya doğru sayısı 13.599.900'ü bulan mülteci ve sığınmacı hareketi yaşanmıştır.²²

2012 yılına baktığımızda günlük ortalama 23,000 kişinin yurdunu terk etmek zorunda kaldığını, 2012 yılı ve sonrasında dünya üzerinde toplam mülteci sayısının 45.2 milyonu bulduğu görülmektedir.²³ Gelişmiş ülkeler ise göçmen ve mülteci gruplarına sınırlayıcı politikalarla sınırlarını kapayarak ülkelere girişlerini engellemeye çalışmış ancak onlara, sınırlarını daha kolay açmış gelişmekte olan ülkelere göre sosyal haklar ve yardımlar konusunda daha cömert davranmıştır.²⁴

UNHCR tarafından yayınlanan 2015 istatistik raporuna göre, dünya genelinde bulunan 21,3 milyon mültecinin yüzde 57'si 10 ülkede yoğunlaşmış, Türkiye bu paylaşımda en çok mülteciye ev sahipliği yaparak listenin başında yer almıştır.

²¹ Yalçın, s.104

²² UNHCR, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/istatistik_haziran_tr.pdf (12.06.2019).

²³ UNHCR, <http://www.data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (11.04. 2019).

²⁴ Belkıs Kümbetoğlu, "Göçmenlik, Mültecilik, Yeni Bir Yaşam Ve Sonrası" II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Göç Ve Toplum, TC Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği, 20-22 Kasım 1996, Mersin, s. 271-280

UNHCR verilerine göre en çok mülteciye ev sahipliği yapan ilk 10 ülke ise aşağıdaki şekildedir:²⁵

Tablo 1. *Dünya Üzerinde En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan İlk 10 Ülke*²⁶

Türkiye	3.1 milyon
Pakistan	1,6 milyon
Lübnan	1,1 milyon
İran	979 bin 400
Etiyopya	736 bin 100
Ürdün	664 bin 100
Kenya	552 bin
Uganda	428 bin 400
Çad	420 bin
Sudan	356 bin 200

Bu tabloya göre dünya tarihinin en büyük göçünün bu yüzyılda yaşandığını ve Türkiye'nin bu hareketten en büyük payı aldığını söyleyebiliriz.

Yine UNHCR 2015 verilerine göre 65.3 milyon insan yerlerinden edilmiş zorunlu göçe maruz bırakılmıştır. Bunların 40.8 milyonu kendi sınırları içerisinde yerinden edilenler, 21.3 milyonu sığınmacı olanlar, 3.2 milyonu ise gelişmiş ülkelere

²⁵ <https://www.unhcr.org/tr/15459-poorer-countries-host-most-of-the-forcibly-displaced-report-shows.html> (28.05.2019)

²⁶ UNHCR, 2017

sığınma başvurusunda bulunanlardır. Dünya üzerinde ise en fazla mülteci üreten ülke ise sırasıyla; Suriye, Afganistan ve Somali'dir.²⁷

Tunus'ta başlayarak Ortadoğu'da kasırga etkisi yaratan Arap Baharı rüzgarları 2011'in Eylül aylarında Suriye'de de esmiş ve günümüzde dahi hala süren büyük çatışmalara yol açmıştır. Türkiye dahil diğer dünya devletlerinin öngöremeyeceği şekilde iyice alevlenen çatışmalar bir çok ülkeyi sayısı milyonları bulan mültecilerle karşılaştırmış ve çeşitli politikalar üretmek zorunda bırakmıştır. Diğer taraftan Afganistan ve Somali'de de bir türlü dinmek bilmeyen kargaşa ve kaos ortamları onları vatanlarını terk etmeye mecbur bırakmıştır.

Zulüm, baskı, işkence ile yerlerinden edilen bir grup ise Arakanlı Müslümanlar olmuştur. 21.yüzyılda dünyanın gözleri önünde her türlü zulme maruz kalan Arakanlılar Myanmar'ı terk ederek Bangladeş'e sığınmak zorunda kalmışlardır. BM tarafından dünyanın en çok zulüm görmüş halkı olarak tanımlanan Arakanlı Müslümanlara yönelik saldırılar, Myanmar'ın Bangladeş sınırındaki küçük bir kasabada başlamıştır. 9 Ekim tarihinde bıçaklı saldırganların Raghine kasabasındaki polis karakollarına saldırıp dokuz polis memurunu öldürmesi üzerine Myanmar hükümeti saldırıyı radikal İslamcıların gerçekleştirdiği açıklamasında bulunmuş ve ardından Arakanlı Müslümanları hedef alan geniş çaplı operasyonlar başlatılmıştır. Operasyonların katliama dönüşmesiyle birlikte evlerini bırakıp zor şartlar altında kuzeye doğru hareket eden Arakanlılar 50-60 km lik mesafeyi zor şartlar altında yürüyerek aşmaya çalışmışlardır. BM ise bu konuda kınamak ve insani yardımlar dışında ülkenin fiili lideri Aung San Suu Kyi'yi Arakan Müslümanlarını koruyamaması nedeniyle eleştirmekte ve Kyi'nin duruma müdahale etmesinin zorunlu olduğunu söylemekle yetinmiştir.²⁸

Sınırları aşan göç hareketleri, devletlerin sınırlara duvar ören politikaları ile iyice çıkmaza girmekte ve mültecileri yasadışı yollara sevk etmektedir. İnsan tacirleri ve kaçakçılardan medet uman mültecilerin deniz ve okyanuslarda son bulan hikayeleri

²⁷ Erişim, UNHCR

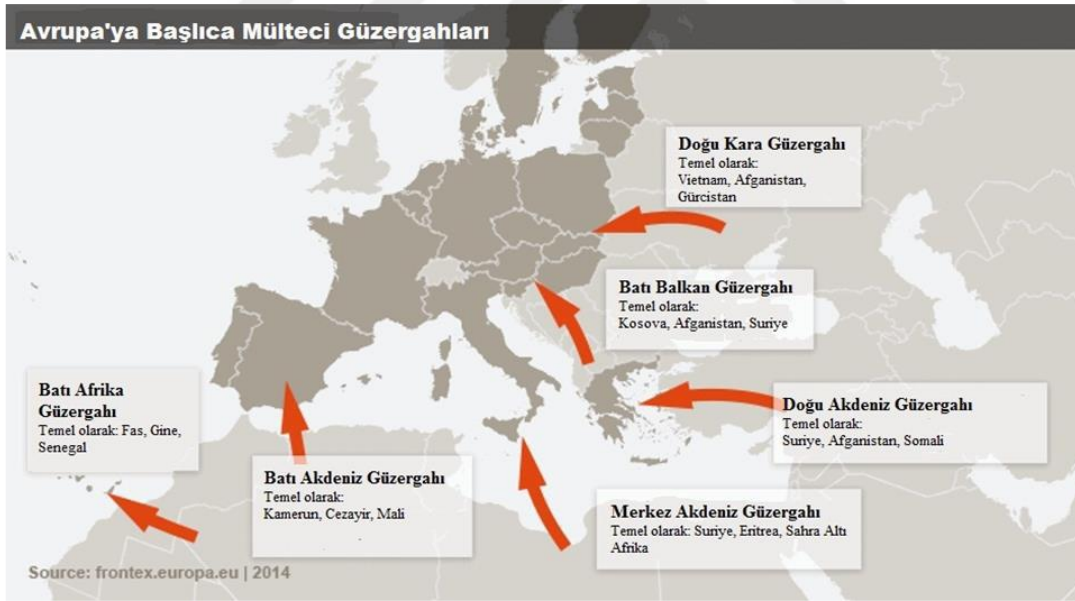
²⁸ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41160284> (05.09.2017)

gelişmiş ülkelerin birkaç adım atmasına sebep olsa da devletlerin bu konuda ürettiği politikalar mültecilerin sorunlarına çözüm olmamaktadır.

2.5. Avrupa Birliği Ülkeleri Mülteci Politikaları

II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan en büyük göç hareketi şüphesiz ki Suriye'de gerçekleşen iç çatışmaların ardından görülmüştür. Suriye'de yaşanan gelişmelerden ve sınırların dışına göç eden mülteci hareketlerinden başta en çok etkilenen Suriye'nin komşu ülkeleriyle bu dalganın etkileri Avrupa'ya kadar uzamıştır. 2015'in ilk zamanlarında İtalya açıklarında "Ezadeen" adlı gemide 450 kaçak göçmenin yakalanması ile Avrupa artık durumun dışında olamayacağını kabul etmiştir. Balkanlar üzerinden Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan mülteciler AB ülkelerini bir insanlık sınavı vermek durumunda bırakmıştır.²⁹

Şekil 1. Avrupa Göç Güzergâhı³⁰

Mültecilerin ülkelerinden ayrılarak Avrupa'ya doğru gerçekleştirdikleri göç yolculuğunda kullandıkları güzergâhlar şekilde gösterildiği haliyle olmuş ancak, Macaristan'ın tel örgülerle sınırlarını kapatması ülkeye kaçak giren mültecileri

²⁹ Sümevra Yıldız Yücel, *Avrupa'nın Mültecilerle İmtihanı*, SETA, 2017, S. 22, s. 15.

³⁰ <https://frontex.europa.eu/> (10.07.2017)

gözültına almasıyla mülteciler rotalarını Avusturya'ya geçecek şekilde değiştirmişlerdir.

AB ülkeleri arasında mülteciler üzerine tüm üye ülkelerin uygulamak zorunda olduğu ortak bir politika bulunmamaktadır. Bu konuda ülkeler sığınma politikalarını özgürce belirleyebilmektedir. Ancak Avrupa Birliği'nin 1999'dan itibaren üzerinde çalıştığı "Ortak Avrupa İltica Sistemi" (Common European Asylum System (CEAS)) adında ortak bir yasal çerçeve bulunmaktadır.

Tablo 2. AB Göç Politikalarını Belirleyen Antlaşmalar³¹

Yapılan Anlaşma ve Tarihi	Yapılış Nedeni
Schengen Anlaşması: 1985 ve 1999	Serbest Dolaşım İlkesi
Dublin Konvansiyonu: 1990	Sığınmacıların Statüsü
Maastricht Antlaşması: 1993	Üç Sütunlu Yapıda Göç Politikası (adalet ve içişleri, sığınma politikası ve göç politikası)
Amsterdam Antlaşması: 1997	Maastricht Sonrası Düzenlemeler
Tampere Zirvesi: 1999	Göçmen Akışının İdaresi
Temel Haklar Şartı: 2000 ve 2009	Medeni, Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Haklar
Seville Zirvesi: 2002	AB Göç Politikasının Kaynak ve Transit Ülkelere Genişletilmesi
Avrupa Anayasası Antlaşması: 2004	Ortak Göç Politikaları
Avrupa Göç ve Mülteci Paktı: 2008	Avrupa için Ortak Göç Politikası
Hague ve Stockholm Programı: 2004 ve 2009	Geleceğe Yönelik Adımlar
Lizbon Antlaşması: 2009	Gelinen Son Nokta (dış sınır denetimleri, iltica, göç, suçun önlenmesi, serbest dolaşım, iç sınırların olmadığı bir özgürlük ve güvenlik alanı sunumu)
Nice Antlaşması: 2011	Göç Alanında da Nitelikli Oy Çoğunluğu

³¹ Gamze Değirmenci, "Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.

Cenevre Sözleşmesi'nin ardından Avrupa mülteci politikasına yönlendiren sistem Dublin Sistemi olarak adlandırılmıştır. 1997 senesinde uygulamaya soktukları Dublin'de AB ülkelerine gerçekleştirilen mültecilik başvurularından sorumlu devleti ilgilendiren kriterler mevcuttu ancak bu anlaşmanın yerine 2003 yılında Dublin II imzalanmıştır. Bu sistem, mültecilerin Avrupa topraklarında ilk geldikleri yerde kalma hakkı vermektedir. Bu şart ise Ege ve Akdeniz üzerinden Avrupa topraklarına geçmek isteyen mültecilerin Yunanistan, İtalya, İspanya gibi ülkelerde yığılmasına sebep olmuştur. Dublin II ile tanınan, sığınmacıların sığınma başvuru hakkı sınırdaki Avrupa ülkelerinin sorumluluğuna bırakılmış, bu durum ise sınır ülkelerinin mültecilere karşı olumsuz tutumlar sergilemesine sebep olmuştur.³²

Artarak devam eden göç karşısında ilgili ülkeler sınır güvenliklerini sağlayan Frontex birliğini oluşturmuşlardır. Avrupa'nın sınırlarını korumak amacıyla görevlendirilen bu birlik, mültecilerin sınırdan geçmesini engellemek için operasyonlar düzenlemektedir.³³

AB'nin kitlesel göç akınları karşısında geliştirdiği çözümlerden bir diğeri de "Güvenli Üçüncü Ülke" uygulaması olmuştur. Bu uygulamaya göre sığınma başvurusunda bulunan kişi, bu başvuruyu "güvenli" olarak nitelendirilen başka bir ülkede daha önceden yapmışsa başvurusu reddedilir. Daha açık bir ifade Avrupa Birliği mültecilerin iltica başvurusunda bulunurken seçim yapma hakkına engel olmaktadır.³⁴

AB'ye yapılan düzensiz göçler 2008' de yaklaşık 500 bin iken 2013' de 400 binin altına kadar düşmüştür. Bunun yanı sıra 2014' te 626 bine ulaşarak bir sene içerisinde % 46'lık bir yükseliş meydana gelmiştir. 2014 yılında düzensiz göçmenler en çok 128 bin ile Almanya' da bulunurken, Fransa' da (96 bin), Yunanistan' da (74 bin), İsveç' te (73 bin) ve Birleşik Krallık' ta (65 bin)' lik bir nüfusu teşkil

³² t24, <https://t24.com.tr/haber/macaristan-dublin-kararnamesini-bozdu,300664> (24.06.2015).

³³ Sergio Carrera ve Leonhard den Hertog, "Whose Mare? Rule of Law Challenges in the field of European Border Surveillance in the Mediterranean", *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, Ocak 2015, S. 79, s. 3-4.

³⁴ Bülent Peker, Mithat Sancar, *Mülteciler ve İltica Hakkı*, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları, Ankara 2007.

etmektedirler. AB sınırları içerisinde bulunan kayıt dışı göçmenlerin yüzde 70'i bu beş ülkede yaşamaktadır. Bu sayı bir senede üç katını aşarak 2015' te 2,13 milyona ulaşmıştır. 2015 yılında göçmenlerin en çok olduğu ülke ise 911 bin ile Yunanistan iken onu 424 bin ile Macaristan, 376 bin ile Almanya, 109 bin ile Fransa ve 86 bin ile Avusturya takip etmektedir.³⁵

Diğer taraftan düzensiz göç ve iltica hareketleri sonucunda son yıllarda Avrupa kamplarında bekletilen göçmen ve mülteci sayısı da giderek artmıştır. Büyük bir kısmı özel şirketlerce işletilen kamplara sivil toplum ve medya erişimlerinin kısıtlı olması denetleme açısından endişelere yol açmaktadır. Genellikle yerleşim merkezlerinin ve yerli halkın uzağında inşa edilen bu kamplar için mültecilerin fizik ve ruh sağlığı açısından olumsuz durumlar yaratacağı söylenebilir.³⁶ 2015 yılı AB'de için kamp tartışmalarının yoğunlaştığı bir yıl olmuş ve Alman İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere tarafından AB fonları ile Türkiye'de mülteciler için büyük bir kamp kurulması gerektiği dile getirilmiştir. Ancak mülteciler uzun dönem kamplarda yaşamayı reddetmiş kendi ülkelerinde ya da bir başka ülkede günlük yaşamına dönmeyi isteyerek kampları günü kurtaracakları mekânlar olarak görmüşlerdir. Bunun yanında Avrupa ülkelerine kabul edilen mülteciler yeniden yerleştirmesi mevcut sistemlerinin karmaşık yapısı sebebiyle düzensiz göç akımına cevap verememektedir. Bu durum yerleştirilme taahhüdü verilen mülteci sayısı ile yerleştirilen mülteci sayısı arasında ciddi fark olduğunu göstermektedir.³⁷

AB'nin göç ve sığınmacılar için uyguladığı politikalar, gündeme düşen haberler bize Avrupa birliği ülkelerinin sorunun temeline inmediğini, kısa vadeli çözümlerle sorundan korunmaya çalıştığını göstermektedir. Avrupa üyesi ülkeler temel bir hak olan iltica hakkını korumaya yönelik politikalar üretmekten ziyade mültecilere karşı sınırlarını koruma ve sınırları aşanları ise göndermek üzerine politikalar üretmişlerdir. Meseleye temel bir insan hakkı olarak bakmak yerine siyasi ve ekonomik

³⁵http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation (20.02. 2017).

³⁶ Yücel, s.15

³⁷ UNHCR, 2013.

pencerelerden bakan üye devletlerin AB kararlarında ortak hareket etmedikleri de aşikârdır. Artan sınır kontrollerine, dikenli tellere, yüksek duvarlar gibi sınır güvenliklerini artırmaya dönük ayırdıkları kaynakları göçmenlerin sorunları için harcasalar daha etkili sonuçlar almış olacaktı. Avrupa Birliği ülkeleri ekonomik sosyal ve politika gibi birçok alanda ortak bir duruş sergilese de aynı başarıyı maalesef göç konusunda başaramamıştır. Bu da can güvenliğini sağlamak refah bir hayata erişmek amacıyla Avrupa sınırlarına dayanan sığınmacıları hayal kırıklığına uğratmıştır.

2.6. Almanya ve Mülteciler

Avrupa'nın Rusya'dan sonraki en kalabalık nüfusunu oluşturan Almanya'da nüfus, Alman Federal İstatistik Dairesi'nin, 2017 sonu itibarıyla açıkladığı verilere göre 82 milyon 800 bin olarak kaydedilmiştir. Yine Federal Daire tarafından ülkede bulunanların %19'unun yabancı veya yabancı kökenli olduğu ülkedeki en kalabalık azınlık grubu ise 1 milyon 483 bin 515 ile Türklerin oluşturduğu belirtilmiştir.³⁸

Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerinden olan Almanya gerek maddi imkânları gerek mültecilere ılımlı politik yaklaşımları sebebiyle mültecileri cezbeden hedef ülke konumunda olmuştur.

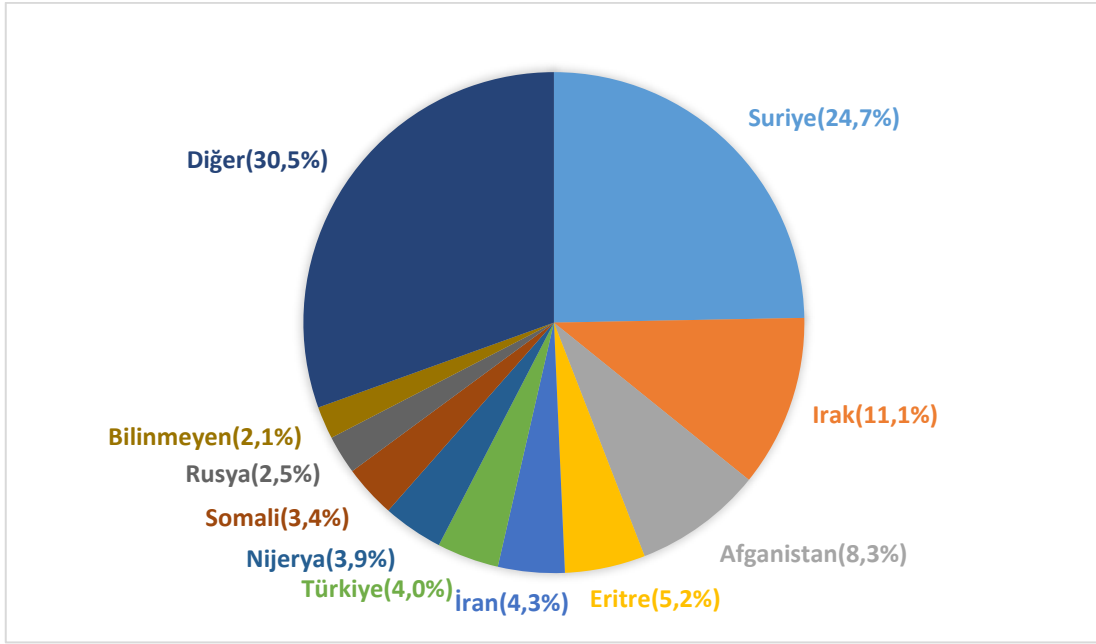
Almanya'ya doğru yaşanan mülteci dalgasında en kalabalık grubu şüphesiz Suriyeliler oluşturmuştur. 2011 yılında ülkelerinde patlak veren olaylar sonucunda can güvenliklerini sağlamak için yurtlarını terk eden Suriyeli mülteciler ilk zamanlarda kendi komşuları olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün'e sığınırken, 2015'ten itibaren Almanya'ya yönelmişlerdir. 2015 yazında ölümler ve dramatik tablolar karşısında mültecileri kabul edeceğini söyleyen Merkel'in açıklamalarından cesaret alan, Türkiye ve Lübnan'da bekledikleri geleceği göremeyen mülteciler hayatlarını riske atarak, kalabalıklar halinde Avrupa'ya ulaşmaya çalışmış ve umdukları hayatı Avrupa da yaşayacakları ülke olarak da Almanya'yı görmüşlerdir. Ancak onlarla birlikte Balkan

³⁸ <https://www.dw.com/tr/almanya-n%C3%BCfusu-83-milyona-yakla%C5%9Ft%C4%B1/a-42170903> (20.09.2018).

ülkelerinden de Almanya'ya kuvvetli bir göç dalgası olmuş, Suriyeli mültecileri Arnavutluk, Kosova Afganistan, Irak ve Sırbistan takip etmiştir.³⁹

Avrupa'nın en fazla mülteci nüfusuna sahip ülkesi Almanya'da 2017 yıllarına göre ülkelerden gelen sığınma talepleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 2017 Yılında Almanya'dan Sığınma Talep Eden Ülkeler⁴⁰

Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat'ın verilerine göre Almanya, 2017 yılında AB içerisinde en fazla mülteci kabul eden ülke olmuştur. Bunlar içerisinde en kalabalık nüfusu ise Suriyeliler oluşturmuştur. 2017 yılı Almanya'dan sığınma talep eden ülkeler arasında ilk sırayı Suriye almak üzere diğer ülkeler Irak, Afganistan, Eritre, İnan olmuştur. Ayrıca BAMF verilerine göre 2017 senesinde Almanya'dan iltica talep eden Türk vatandaşlarının sayısı 4 bin 700'ü bulmuş fakat bu taleplerin çoğu reddedilmiştir. Fakat buna rağmen 2016 yılında 6.6 olan Türk iltica kabul oranı 2017'de %24.6'ya yükselmiştir.⁴¹

³⁹ http://ormer.sakarya.edu.tr/20,3,,50,almanya_nin_suriyeli_multecilere_yonelik_politikasi.html (13.01.2019)

⁴⁰ BAMF,2017

⁴¹ <http://www.abhaber.com> (05.06.2018)

Funke Medya Grubu'na bağlı haber gazetelerinin yayımladıkları haberlere göre Türkiye'deki darbe girişiminin ardından Almanya'ya iltica başvurusunda bulunan üst düzey memurların sayısının 600'ü geçmiş olduğu belirtilmiştir. Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere'in açıklamalarına yer veren haberde, 2017 yılının Eylül ayının ortasına kadar diplomatik pasaportu olan 250 ve üst düzey memurlara verilen yeşil pasaport sahibi 380 Türk vatandaşının Almanya'ya iltica başvurusunda bulunduğu ifade edilmiştir. Thomas de Maiziere açıklamalarında Türkiye'de teşebbüs edilen darbe girişiminden sonra 250 diplomatik ve 365 hizmet pasaportuna sahip Türk vatandaşının Almanya'ya iltica talebinde bulunduğunu ifade etmiştir.⁴²

Avrupa'nın en kalabalık mülteci nüfusuna sahip Almanya'ya iltica talepleri giderek artarken 24 Eylül 2017 seçimlerinde istediği başarıyı yakalayamayan Hristiyan Demokratik Birlik başkanı Merkel'in koalisyon görüşmelerinin en önemli konuları da iltica politikası üzerinde olmuştur. Almanya'nın her yıl azami 200 bin mülteci kabul ededeği ancak istisnai durumlarda bu sayının aşılabileceği kararna varılmıştır. İçeriden ya da dışarıdan kaynaklı yaşanan gelişmelerin üst sınırın uygulanmasını zorlaştırması durumunda federal meclis kararıyla 200 bin sınırının aşılması ya da azaltılmasının da mümkün olacağı yapılan görüşmeler sonucunda belirtilmiştir.⁴³

1990'lı yılların başından itibaren Avrupa'da ve dünyanın diğer çeşitli yerlerinde yaşanan çatışmalar sebebiyle insanlar refah ve huzur ülkesi olarak gördükleri Almanya'ya göç etmeye başlamıştır. Yugoslavya'nın dağılması, Bosna Hersek ve Körfez Savaşı, Afganistan'daki çatışmalar buradan kaçan insanları güvenli ve huzurlu ortam olarak gördükleri Almanya'ya yönlendirmiştir. 1990'lı yılların başında Almanya'ya yönelik en geniş göç dalgası Romanya ve Yugoslavya'dan gelmiştir. Sadece Yugoslavya'nın dağılmasından sonra yaklaşık 350 bin insan, ülkelerinden ayrılarak Almanya'ya gelmiştir. 1992 yılında başlayan ve milyonlarca insanı derinden

⁴²<http://www.dw.com/tr> (05.06.2018)

⁴³ <http://www.dw.com> (05.06.2018)

etkileyen Bosna Savaşı ile 440 bine yakın insan Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunmuştur.⁴⁴

Almanya, 1992 Bosna Savaşından sonra en büyük göç hareketiyle karşılaşmış 1 milyondan fazla mülteci çeşitli sebeplerle ülkelerini terk ederek Almanya'ya ulaşabilmiştir. Almanya Federal Göç ve İltica Dairesi'nin verilerine göre, 2012 itibari ile sayıları on binleri aşan sığınma talepleri ile Almanya karşı karşıya kalmaktadır. Bu rakamlarda, Almanya'nın mültecilerin hedef noktasında olduğunu göstermektedir.⁴⁵

2.6.1. Almanya'da Mültecilik Süreci

Şiddet, savaş ve terörden kaçan sığınmacıların ve mültecilerin korunmaları Almanya'nın Anayasa ile garanti altına aldığı bir haktır. Mültecilerin sığınma hakları, koruma çeşitleri ve Avrupa genelindeki konumları şu şekilde gerçekleşmektedir;

Sığınma (İltica) başvurusunun üç temel adımı vardır. Mülteciler ilk olarak bulunduğu federal devletteki bir göçmenlik bürosu, danışma merkezi veya varış merkezi ile iletişime geçerek kayıt olur ve sığınma başvurusu yaptıklarına dair eski adı BÜMA (Bescheinigung über die Meldung als Asylsuchender) yeni adı Ankunftsachweis (varış kanıtı) olan bir sertifika alırlar. Varış kanıtı mültecinin Almanya'da kaldığını kanıtlayan ilk resmi belgedir ve bu belge ile devletten konut, tıbbi bakım ve yiyecek yardımlarını almaya hak kazanır. İkinci olarak BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge)'a sığınma başvurusunda bulunur ve Aufenthaltsgestattung adlı bir belge alırlar. Mültecilerin buldukları tesislerde kabul kararı verilene kadar hukuki olarak kalabilmelerine izin verilir. Mültecilerin bu tesislerde kaldıkları süre zarfında tüm ihtiyaçları karşılanarak her ay belli bir miktarda kendilerine para yardımında bulunulur.

Mültecilerin sığınma talebinin değerlendirilme sürecinde kimliklerini doğrulamaları istenir. Bu kimlik doğrulama işi için doğum belgesi ve sürücü belgesi yeterli olabilmektedir. 14 yaş üzeri sığınmacıların kişisel bilgileri detaylı olarak

⁴⁴ Marcus Engler, Jan Scheineder, "Germany Asylum Policy and EU Refugee Protection: The Prospects of the Common European Asylum System (CEAS)", Focus Migration Policy Brief, No: 29, May 2015, s. 5.

⁴⁵ *Aktuelle Zahlen zu Asyl*, Bundesamt Für Migration und Flüchtlinge, Nürnberg, January 2016, s. 4.

sorgulanır, fotoğrafları çekilir, parmak izleri alınır ve Almanya'ya nasıl geldikleri konusunda kapsamlı sorular sorulur. Bu cevaplar daha sonra Dublin davasında da kullanılmak üzere Merkezi Kayıtlı Yabancılar (AZR) dosyasına kayıt edilmektedir. AZR Federal Ofis tarafından yönetilen kişisel bir dosyadır. Bu dosyada Almanya'da bulunan göçmenlik makamlarının görevlerini yerine getirmelerini kolaylaştıracak sığınmacılar hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Son adım da ise büyük mülakat vardır. Mültecilere randevu tarihini içeren bir mektup gönderilir. Mülakatın ardından mültecilerin Almanya'da kalabilmelerine dair son kararın verilmesi uzun zaman alabilir sığınmacı bu süre zarfında bulunduğu tesiste kalmaya devam ederken sadece kayıtlı olduğu bölgede dolaşım hakkı vardır. Başvurunun reddedilmesi durumunda karara itiraz etme hakkı bulunmaktadır. Nihai kararın bildirildiği belgenin son sayfalarında karara itiraz süreleri ve yolları bulunmaktadır. Sığınma talebinin reddedilmesi durumunda, bu karar Federal Ofis tarafından bir mektupla bildirilir. Sığınma başvurusunun reddedilmesine itirazda bulunulabilir, ancak itirazın 1 hafta içinde yazılı olarak ya da mahkemeye gidip Rechtsantragsstelle (temyiz bürosu) denilen yerde sözlü olarak yapılması gerekmektedir.⁴⁶

Almanya'da mültecilerin adil bir şekilde dağıtımını sağlamak amacıyla EASY denilen kota sistemi uygulanır. Dağıtım oranları her sene Bund-Länder Komisyonu tarafından belirlenerek bu federal devletlere gelirlerine, nüfuslarına, istihdam durumlarına göre adaletli bir dağıtım yapılmaya çalışılır.

Dublin III Anlaşmasına gelecek olursak bu prosedür sığınma başvurusunun başka bir Avrupa ülkesinde değerlendirilmesine karar vermekte kullanılabilir. Örneğin sığınmacının hali hazırda başka bir ülkede adres kaydı yaptırmış ya da sığınma talebinde bulunmuş, başka bir ülkeden aldığı vize ile gelmiş ya da başka bir Avrupa ülkesinde vakit geçirmiş olduğuna dair kanıtların olması durumunda mülteci reddedilir.

Mültecilerin ve ülkede kalma ihtimalinin fazla olduğu kişi ve grupların Oturma kanununun 44. Maddesi 4.fıkrası s.2 no.1-3 gereğince uyum kurslarına katılmalarına

⁴⁶ www.proasyl.de (22.04. 2018).

müsaade edilmektedir. Mülteciler, kurs için izin aldıktan sonra WebGIS arama motoru, Yabancılar Dairesi veya göçmen danışmanlık merkezinden kurs düzenleyen kuruluşların listesine ulaşabilir.

2.6.2. Almanya’da Entegrasyon Çalışmaları

Göçmenlerin topluma entegrasyonu ile ilgili politikalarına bakıldığında Almanya’nın “Gönülsüz Göçmen Ülkesi” olduğunu söyleyebiliriz. Almanya ilk işçi göçü antlaşmasını, 1955’te İtalya ve işçi gönderen diğer ülkelerin hükümetleriyle imzalamıştır. Ancak 2000’lere dek özellikle eski başbakanlardan Helmut Kohl başta olmak üzere birçok Alman politikacı Almanya’nın bir göç ülkesi olmadığını savunarak göç gerçeğini göz ardı etmiştir. Göçlere ve göçmenlere karşı olumsuz politika sergilenen Almanya’da uyum politikalarında belirleyici olan ve yapılan bütün entegrasyon çalışmalarının temelini oluşturan göçmenlerin ülkelerine dönüşünü özendirmek veya Alman değerlerini üstlenerek topluma adapte olmalarını sağlamaya çalışmak olmuştur.⁴⁷

Almanya’nın entegrasyon çalışmaları; Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, Sosyal hizmetler ve Çalışma Bakanlığı, Aile Bakanlığı, Kadın ve Genç Bakanlığı gibi birkaç bakanlık tarafından yürütülmektedir. Federal Göçmen ve Mülteci Bürosu (BAMF) tarafından organize edilen bu bakanlıklar ülke genelinde iş ve eğitim odaklı entegrasyon politikalarını yürütmekle görevlendirilmişlerdir.⁴⁸

Almanya’da, 2005 yılında entegrasyon politikaları değişime uğramış ve düzenlenen entegrasyon paketinde yeni gelenler için 600 saat süren dil eğitimlerine başlanılmıştır. Bu kurslar aracılığıyla Alman kültürünün, vatandaşlık görevlerinin, geleneklerin, Alman tarihinin ve yönetim sisteminin mültecilere aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır.⁴⁹

⁴⁷ Diegaste, S. 24.

⁴⁸ Aziz Tuncer, “Federal Almanya’nın Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarının Oluşumundaki Etkisi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2012.

⁴⁹ Loni Dianne Snyder, “The New “Integration” Tests and Materials in the Netherlands, Germany, Baden Württemberg, and the United Kingdom: The Muslim Other and The Change From Multiculturalism to Assimilation”, Master Thesis, Bosphorus University 2006.

Almanya’da sığınmacılar kayıt altına alındıktan sonra “ilk oryantasyon” denilen programlar uygulanmaktadır. Bu oryantasyon programında “yüksek kabul oranına sahip” dedikleri kişiler yani güvenli olmayan bir yurttan gelen sığınmacılara Almanya’nın gündelik hayatını ve Almanca dil bilgilerini kapsayan bilgiler verilmektedir. Okula gitme sorumluluğu olan çocuklar bu kurslara kabul edilmemektedir. Katılımın isteğe bağlı ve ücretsiz olduğu oryantasyon kurslarında şu konular ele alınmaktadır:

- Almanya’da gündelik hayat
- İş
- Alışveriş
- Sağlık/Tıbbi bakım
- Anaokulu/okul
- Almanya’da medyadan yararlanma
- Ulaşım, mobilite
- Almanya’da örf ve adetler, yerel özellikler
- Diğer insanlarla iletişim, sosyal ilişkiler
- İkamet
- Değerler ve birlikte yaşamak

Tüm kursların ortak noktası, Almanya’daki yaşam hakkındaki bilginin yanı sıra, öncelikle yeterli Almanca bilgisini vermek için tasarlanmış olmalarıdır. Kurslar "Göçmenler İçin Almanca Testi" ile sona ermektedir. 2013 itibariyle ise bu kurslara katılanların çoğunluğunu Polonyalılar (%11) ve Türkler (%8) oluşturmuştur. Onları Romanyalılar, Bulgarlar, Suriyeliler, Yunanlılar ve İspanyollar takip etmiştir. Bunların içinde göç kökenli Almanların oranı ise yaklaşık %4 olmuştur.⁵⁰

⁵⁰ Bericht zur Integrationskursgeschäftsstatistik des Bundesamts für Migration und Flüchtlinge (BAMF) für das Jahr, 2013.

Kursu düzenleyen kuruluş katılımcıların ihtiyaçlarına uygun ders için konseptten 5 konu seçer ancak “Değerler ve birlikte yaşamak modülü” her katılımcı için geçerlidir. Dersler, resmi dairelere, kütüphanelere araştırma gezileri ile tamamlanır. Bu araştırma gezileri ile sığınmacıların çevreyi tanımaları ve öğrendiklerini uygulamaları sağlanır. Entegrasyon kursları Göç ve Mülteciler Federal Dairesi (BAMF) tarafından koordine edilmekte ve denetlenmektedir. BAMF, entegrasyon kursları ve bitirme testlerini gerçekleştiren özel ve kamusal kurumlara onay belgesi vererek bunların denetimini yapmakta ayrıca ders planlarını ve onaylanmış öğretim materyallerini yayınlamaktadır. Bunların yanında entegrasyon kursları ve katılımcı istatistiklerini raporlayarak düzenli olarak yayınlamaktadır.⁵¹

Entegrasyon kurslarının farklı yanlarından biri de katılımcıların çeşitliliğidir. Katılımcılar, sadece geldikleri yer, eğitim düzeyleri ve dilsel önbilgileri açısından değil, aynı zamanda vatanlarından ayrılma nedenleri ve Almanya’ya göç etmeleriyle ilgili planları açısından da farklılık gösteriyorlar. Bazıları gönüllü olarak katılırken, diğerleri katılım yükümlülüğüne sahiptirler ve “yeterli Almanca bilgisi”yle testi tamamlayamazlarsa hukuksal sonuçlarına katlanmak zorundadırlar. Tüm katılımcılar tek tip ders planına, büyük ölçüde aynı ders kitaplarına ve aynı bitirme sınavlarına tabidirler

Mültecilere ayrıca Anayasa broşürleri verilerek Almanya’da eşitliğin ne anlama geldiği, ifade ve basın özgürlüğünün nereye kadar uzandığı, herkesin dikkat etmesi gereken yükümlülüklerin neler olduğu gibi sorular “Anayasa-Birlikte yaşama temeli broşürü ile cevaplanır. Bu broşürlerle amaç basit kelimelerle Anayasanın önemini kavratmak ve Almanya’da nasıl yaşandığı hakkında bilgi vererek Almanya’ya adapte olmaya yardımcı olmaktır. Broşür Almanca, Türkçe, Arapça, İngilizce, Farsça, Fransızca ve Kürtçe dillerinde yayımlanmıştır. Ayrıca kendileri de göçle gelerek bu broşürlerle kurdukları ilişkileri ve onlara sağladıklarını anlatan kişilerin tecrübe yazılarına da broşürde yer verilmiştir.

⁵¹ Konrad Ehlich, Recherche und Dokumentation hinsichtlich der Sprachbedarfe von Teilnehmenden an Integrationskursen-InDaZ.

Almanya’da mültecilere yaşam kolaylığı sağlaması için mültecilerin akıllı telefonlarında kullanabilecekleri ANKOMMEN mobil uygulaması tasarlanmıştır. Ankommen mobil uygulaması iltica prosedürü, iş piyasasına erişim ve Almanya’daki gündelik hayat hakkında bilgiler içermektedir. Bu uygulama da Almanya’da yaşamak bölümü Alman eğitim sistemi, doktor ziyaretleri ve karayolları trafiği gibi gündelik konulara yer vererek mültecilere kılavuzluk yapmaktadır. Goethe Enstitüsü, Federal Daire, Bavyera Radyo Kurumu ve Federal İş Ajansının ortak projesi olan Ankommen, Almanca, Fransızca, İngilizce, Farsça, Arapça dil seçeneklerinin yanı sıra indirildikten sonra internet erişimi olmasa dahi kullanılabilir.52

Mültecilere sunulan bir diğer hizmet ise yetişkinlere ayrı gençlere ayrı verilen danışmanlık hizmetleridir. Danışmanlık hizmetinin merkezinde göçle gelen kişinin yeteneği ve bilgisi bulunmaktadır. Danışmanlar göçmenin devlet tarafından teşvik edilen uyum kurslarına katılıp katılmayacağına bu yetenek ve bilgi durumunu değerlendirerek karar verir. Almanya’nın bir çok yerinde ücretsiz olarak göç danışmanlığı sunan kuruluşlar şunlardır:

- İşçi Refahı
- Alman Katolik Hayır Kuruluşu
- Alman Protestan Hayır Kuruluşu
- Alman Dayanımcı Hayır İşleri Birliği
- Alman Kızılhaçı
- Almanya’daki Yahudilerin Merkez Konseyi
- Sürgünler Birliği

Bu danışman kuruluşlar Almanca öğrenmek, okul ve meslek, barınma/ikamet, sağlık, evlilik, eğitim konularında yardımcı olmaktadır.⁵²

⁵² BAMF, 2018.

2.6.3. Almanya'da Mültecilere Karşı Tepkiler ve İslam Karşısı PEGİDA

AB'nin büyük abisi rolündeki Almanya AB ülkeleri içinde mülteci krizi ile en çok ilgilenen ülke olmuştur. Macaristan sınırında ve denizlerde feribotların batmasıyla birlikte ortaya çıkan dramatik görüntüler Alman kamuoyunu harekete geçirmiş mültecilere yardım edilmesi konusunda hükümete baskı uygulanmıştır. Almanya'nın bunun üzerine Dublin Anlaşması'nı geçici olarak askıya alması ve Macaristan'daki mültecilere kapılarını açması mültecilerde Almanya'nın sınırlarını mültecilere açması gibi bir algı yaratmış ve Macaristan dışında bulunan çok daha fazla sayıda mülteciyi de Almanya'ya yöneltmiştir.⁵³

Tarihinin en büyük göç hareketiyle karşılaşan Almanların hatırı sayılır kısmı mültecileri hoş karşılasa da büyük bir grup mültecilere karşı olan kutupta yer almaktadır. Mültecilere yardım eden topluma entegre olmalarını sağlamaya çalışan kurum ve STK'lar dışında onlara karşı oluşan nefret söylemleriyle halkı etkisine alan yapılanmalarda bulunmaktadır.

Almanya Federal İstatistik Dairesi (Statistisches Bundesamt) verilerine göre, 2017 yılı sonu itibariyle, Almanya'da yabancı uyruklu nüfusu 10.6 milyona ulaşmış, kayıtlı yabancılar sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık 585.000 yani % 5.8 artmıştır.⁵⁴ Almanya'da çoğunluğu Suriye, Irak, Kuzey Afrika ve Balkan ülkeleri gibi İslam kültürü içerisinde gelen bu yabancılar, Alman kültürü ve ekonomik hayat için bir tehdit olarak görülmekte ve İslam terörizmiyle eşleştirilmektedir. Yoğun mülteci hareketleriyle iyice alevlenen yabancı ve İslam karşıtlığı, PEGİDA gibi hareketlerin sokağa taşmasına sebep olmuştur.⁵⁵

Almanya'da toplumsal hayat içerisinde muhalif hareket olarak başlayan PEGİDA (Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansız Avrupalılar), İslam ve yabancı karşıtı gösterileriyle çok kısa sürede kalabalık bir kitleyi çevresinde toplamıştır.

⁵³ Enes Bayraklı, Kazım Keskin, *Türkiye, Almanya ve Ab Üçgeninde Mülteci Krizi*, Seta, 2015, S. 143.

⁵⁴ https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2018/04/PD18_133_12521.html

⁵⁵ Adem Akkaya, *Bölgesel çalışmalar*, cilt:1, sayı:1.

PEGİDA'nın ortaya çıkışı, Ekim 2014 tarihinde Dresden'de Ayn el Arap olayları sonucunda IŞİD ve PKK sempatanlarının çatışmasıyla başlamıştır.⁵⁶

PEGİDA, Alman toplumunu belirleyen unsurların kültürel olduğunu Almanya'da çoğalan Müslüman nüfusun bu kültürel yapıyı bozduğunu öne sürmektedir.⁵⁷ İslam'ı bir tehdit olarak gören hareket, çeşitliliği reddetmekte ve İslam'ı sorun olarak görmektedir. Yapılan araştırmalarda, PEGİDA destekçilerini oluşturan grubun çoğunluğunun ekonomik kaygı taşıyan orta sınıf Almanların oluşturduğu, bunların da ekonomide bozulma risklerine karşı duydukları hassasiyetle PEGİDA faaliyetlerini desteklediklerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra iyi eğitilmiş, iş sahibi, kişi başı ortalama gelirin üzerinde kazanç sağlayan, herhangi bir dini zümreye bağlı olmayan, bu hareketin ortaya çıktığı Saksonya eyaletindeki insanlardan da destek sağlamaktadır.⁵⁸ Bu insanlar ülkeye gelen göçmen, mülteci ve onların kültürlerini ülkelerinin ekonomisi ve sosyo-kültür özellikleri için sorun olarak görmektedir.

PEGİDA, ülkeye gelen mülteci akınlarından sonra sosyal medya hesabı üzerinden 10 Eylül 2015'te bir deklarasyon yayınlamış, bu deklarasyonla Almanya'nın mülteci politikasını eleştirerek görüşlerini belirtmiştir. Söz konusu deklarasyonda bildirilen görüşler ise şöyledir;

- Schengen Antlaşması ve Dublin Prosedürü gibi AB protokolleri askıya alınarak ciddi sınır kontrolleri yapılmalıdır.
- Sığınmacıların yıllık ne kadar alınacağı konusunda halka başvurulmalı yapılacak referandumlar bağlayıcı bir sınır olmalıdır.
- Yasadışı yollarla Almanya'ya gelenler mutlaka sınır dışı edilmelidir.
- Terör faaliyetlerine katılanlar topluca sınır dışı edilmelidir.

⁵⁶ Jörg Michael Dostal, "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", *The Political Quartely*, Vol: 86, No: 4, October-December 2015, s. 524.

⁵⁷ Claudia Chwalisz, "Pegida in A European Landscape", *Understanding Pegida in Context, Social Europe Report*, Friedrich Ebert Stiftung, March 2015, s. 17.

⁵⁸ Dostal, s. 525.

- Sığınma hakkı kalıcı olmamalı ülkeleri normale döndüğünde sığınmacılar geri gönderilmelidir.
- Brüksel'e karşı sığınmacı politikamızdan vazgeçmemeli hatta Avrupa Birliği zorbalığından ayrılmamız gerekmektedir.
- Mülteci krizinde Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri sorumluluk almalı, sorunlarını kendi kültürleri içerisinde çözmelidirler.
- Güvenli Ülke statüsü tüm Avrupa Konseyi üyelerini kapsamalıdır.
- İslami kesim yerine Hristiyan göçmenler Almanya'ya alınarak onlara ihtiyaçları olan her türlü destek sağlanmalı diğerleri ülkeden uzak tutulmalıdır.
- Göç dalgası durdurulmalı yılda 2000 kişiyi geçmeyecek kadar sığınmacı kabul edilmelidir.
- Sığınmacılara ucuz iş gücü olarak bakılmamalıdır.⁵⁹

Avrupa'da, geçtiğimiz yıllarda IŞİD ve El-Kaide gibi örgütlerin gerçekleştirdiği eylemler, Almanya içinde İslam'a ve Müslümanlara karşı bir tepki oluşturmuş, Müslüman kimlikleriyle Almanya'da hayatını sürdüren mülteci ve göçmenler bu tepkinin muhatapları olmuşlardır. PEGİDA da İslam'a ve mültecilere karşı düzenlediği gösterilerde Doğu Almanların iktidarı değiştirdiği sokak eylemlerinde kullandığı "Biz halkız" (Wir sind das Volk) sloganını kullanarak Alman halkına ve hükümetine mesajlar göndermiştir. PEGİDA ile simgeleşen Almanya'daki yabancı karşıtı hareketler, AfD, CSU ve NPD hariç hiçbir parti tarafından desteklenmese de Almanya için potansiyel bir risk olarak ortada durmaktadır. Diğer taraftan Nasyonel Sosyalizmin mirasıyla her zaman yüzleşmek zorunda kalan Almanya, hafızasından yakın tarihin izlerini silmek için uğraşmaktayken, bu gibi yabancı karşıtı ve ırkçı hareketlerin tekrar destek görmesi onlar için de Almanya'ya sığınanlar için de büyük bir tehlike arz etmektedir.⁶⁰

⁵⁹ www.pegida.de (10.04.2018)

⁶⁰ Ruth Wittlinger ,Martin Larose, "No Future for Germany's Past? Collective Memory and German Foreign Policy", *German Politics*, Vol: 16, No: 4, December 2007, s. 482-484.

2.7. Türkiye ve Mülteciler

Tarih boyunca meydana gelen göç hareketleri, dünyanın bugünkü demografik, sosyal, siyasal ve ekonomik statüsüne yön vermiş toplumların kültürlerini yeniden şekillendirmiştir. Castles ve Miller'a göre, tarih boyu sınırları aşan insan hareketleri devam etse de yaşadığımız son çağda meydana gelen insan hareketlerinin niteliğinde ve niceliğinde önemli değişiklikler gözlenmektedir.⁶¹

Ülkemiz tarihinin farklı dönemlerinde çeşitli nüfus hareketlenmelerine maruz kalmıştır. Üç kıtada toprağı bulunan Osmanlı'ya bağlı olup Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte sınırların dışında kalan Müslüman ve Türklerin ülkeye doğru göçü ile ilk nüfus hareketlenmeleri yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı'nda ise Yunanistan, Bulgaristan ve On iki Adadan gelenler ile Avrupa'dan gelen yaklaşık 67,000 civarındaki Yahudilerin büyük bir kısmı ülkelerine ve başka ülkelere gitmişlerdir.⁶²

1945-1980 yılında Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Türkiye'ye ikinci göç dalgası başlamış 1980 ve 1990 arasında Afganistan'dan gelenler ve baskı altında asimile edilmeye çalışılan Bulgaristan Türkleri, Türkiye Tarihinin üçüncü büyük göç dönemini oluşturmuştur. 1985-2005 yıllarında da İran, Irak ve Bulgaristan üzerinden yaklaşık iki milyon civarında insan ülkemize gelmiştir. Bulgaristan toprakları üzerinde Osmanlıya dair her türlü izi silmek isteyen Bulgarlar ve tarihi boyunca bir Slav Devleti hayalini kuran Rusya, ülkede sayısı oldukça fazla olan Türk-Müslüman varlığından rahatsızlık duyarak Bulgaristan topraklarındaki Türkleri göçe zorlamışlardır.⁶³

1979 İran devriminin ardından, 1 milyon İranlı sığınma talebinde bulunmuş ancak Türkiye Cenevre Sözleşmesi gereği bu kitlenin talebini kabul etmemiştir. İlk büyük toplu sığınmacılık hareketi olarak kabul gören bu göçün ardından İranlılar,

⁶¹ Stephen Castles & Mark J. Miller, *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul 2008.

⁶² Kemal Kirişçi, Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices, *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, No. 3, 2000, s. 1-22.

⁶³ Ayşe Kayapınar, "Türkiye-Bulgaristan İlişkilerinin Bulgaristan'daki Türkler Açısından Değerlendirilmesi", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2003, S. 2, s. 201-220

Türkiye’de turist vizeleri doluncaya kadar beklemiş ve ardından birçoğu çeşitli kanallarla Avrupa’ya göç etmiştir.⁶⁴

1988-1991 yılları arasında ise Asya ve Afrika üzerinden yoğun göç hareketleri yaşanmış, 1988’de gerçekleşen İran-İrak savaşının sona ermesi ile 50,000’den fazla Kürt Peşmerge, Irak’tan Türkiye’ye gelen akımın ilk ayağını oluşturmuştur. Bu hareketin ardından 1990-1991 Körfez Krizi’nden kaçarak diğer büyük göç dalgasını oluşturan 60,000 Iraklı ve Kuveytli sığınmacılar kısa bir süre sonra ülkelerine dönmüştür. 1991’de ise Irak ordusundan kaçan Kürtler dışında içinde Türkmen, Arap ve Keldanilerin bulunduğu 500,000 kişilik sığınmacı grubu Türkiye tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Batılı ülkelerin öncülüğünde bu grup için Kuzey Irak’ta barınabilecekleri bir kamp kurulmuştur.⁶⁵

1992’deki Bosna’da yaşanan olaylarla başlayan kitlesel göç hareketlerinde Türkiye’nin transit bir ülke olarak kullanıldığı görülmüştür. Bosna’dan gelen sığınmacıların az bir nüfusu Türkiye’de kalırken, büyük bir bölümü Dayton Antlaşması’nın ardından ülkelerine geri dönmüştür.⁶⁶ 1997 senesinde Bosna Hersek, Irak ve İran üzerinden gelen sayıları 2,400’ü bulan mülteci ile 2,200 sığınmacı Türkiye’de kalmayı tercih etmiş, ilerleyen dönemlerde Somali, Afganistan, Sri Lanka ve Filistin’den küçük çaplı göç hareketleri yaşanmıştır.⁶⁷

1993 senesine baktığımızda Rusya’da bulunan 150 Ahıska Türkünün, “Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabul ve İskânına Dair Kanun’u kapsamında Türkiye’ye getirildiğini görüyoruz.⁶⁸ Yakın dönemde ise Erdoğan Mart 2015 Ukrayna ziyareti sırasında orada bulunan Ahıska Türkleri ile görüşmüş ve verdiği talimatla 677 ailenin

⁶⁴ Ahmet İçduygu, “The politics of international migratory regimes: transit migration flows in Turkey”, *International Social Science Journal*, 2000, S. 165, s. 357-367.

⁶⁵ İçduygu, s. 362.

⁶⁶ İçduygu, s. 363.

⁶⁷ Ahmet İçduygu & İbrahim Sirkeci, Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı, İstanbul 1999, s. 249-268.

Ahmet İçduygu & Şule Toktaş, *Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar*, TUBA Raporları, Sayı 12, Ankara 2005.

⁶⁸ Mete Alım, Serkan Doğanay ve Oğuz Şimşek, “Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek: Ahıska Türkleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2005, S. 15, s. 303-322.

iskânli göçmen olarak kabul edileceği kararı yürürlüğe girmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Sekreteryasında Ahıska Türklerinin Türkiye'ye gelişleri organize edilmiş ve 677 ailenin 605'i Erzincan Üzümlü' ye, 72'si ise Bitlis'e yerleştirilmiştir.⁶⁹

2011 tarihi ise sadece Türkiye'yi değil birçok ülkeyi etkileyen kitlesel göç olaylarının başlangıç senesidir. Tunus, Mısır, Libya'dan sonra 26 Ocak 2011'de Suriye'de yönetime karşı ilk ayaklanmalar başlamış 15 Mart'ta ülkenin güneyindeki Dera kentinde sokağa dökülen kalabalığın üzerine açılan ateşler ölümlere sebep olmuştur. Suriye Enformasyon Bakanlığı'ndan bu olayın sadece Dera valisine karşı bir protesto olduğu ülke genelini ilgilendirmediği gibi açıklamalar yapılsa da 15 Mart tarihi Suriye'deki iç savaşın başlangıcı olarak kayıtlardaki yerini almıştı.

Türkiye'nin en uzun kara sınırını paylaştığı ülke olan Suriye'de 29 Nisan 2011'de başlayan çatışmalardan kaçan 300'e yakın Suriyelinin Türkiye topraklarına sığınması ile ülkeye mülteci akını başlamıştır. 2009 senesinde Suriye ile karşılıklı olarak vizelerini kaldırmış olan Türkiye mülteci krizi karşısında “açık kapı” politikası benimsemiş ve sığınmacıların barınması için Hatay ilinde kamplar kurmuştur. Sayıları artık 3 milyonu aşan mültecilerin sorumluluğunu paylaşma konusunda uluslararası platformda beklediği desteği göremeyen Türkiye başta mültecilere geçici gözüyle baksa da azalmanın aksine şiddetlenen olaylar karşısında kendi politikalarını sağlam adımlarla belirleme çabasında olmuş, uluslararası standartlarda oluşturduğu göç yasasının uygulanması ve kurumsallaşması adına Türkiye Göç ve İltica Genel Müdürlüğü'nü kurmuştur.

Uzun bir göç tarihine sahip olan Türkiye dün de bugün de sığınmacıların merkezi durumunda kalmış, özellikle komşu ülkelerden gelip, gelişmiş Batı ülkelerine ulaşmak için transit geçiş bekleyen göçmenlerin ve Suriyeli sığınmacıların ilk uğrak yeri olmuştur.⁷⁰ Kısaca Türkiye gerek ulusal gerekse uluslararası boyutta çeşitli göç olaylarının merkezi olan, hem göç veren hem de göç alan bir ülke konumundadır. Geniş kara ve deniz sınırlarına sahip olan Türkiye için sadece ekonomik nedenlerle

⁶⁹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151225_ahıska_turkiye

⁷⁰ EU-MIPEX, Migrant Integration Country Report, <http://www.mipex.eu/turkey> (2015)

göç edenlerin değil mülteciler ve yasadışı göçmenlerin hem bir göç köprüsü hem de bir varış noktası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁷¹

2.7.1. Afganistanlı Mülteciler

1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yaptığı işgal ve müdahale sonucu yaşanan iç karışıklıklarla başlayan Afgan sığınmacı krizi, New York'ta gerçekleşen 11 Eylül terör saldırısı sonrası Amerika'nın işgaliyle hat safhaya ulaşmıştı. Amerikan güçleri Afganistan işgalini henüz başlatmamıştı ki Afganlar kitlesel halde hem ülke sınırları içerisinde hem de komşu ülkeler arasında göç hareketlerine başladılar. İşgalle birlikte iltica hareketleri gittikçe artmış ve işgali takip eden 3 yıl boyunca 3 milyonu Pakistan'a; 1,5 milyonu da İran'a olmak üzere toplamda 4,5 milyon insan ülkesini terk etmiştir. Bu göç olayı yalnızca ülke sınırları dışına doğru olmamış sınırlar içerisinde de bir hareketlenme yaşanmış ve çok sayıda insanda kırsal bölgelerden ayrılarak başkent Kabil'e yerleşmiştir. Böylece Afganistan'da taşlar bir daha yerine oturmamak üzere değişmiştir. Sovyet işgali zamanında Pakistan ve İran'a sığınan yaklaşık 7 milyon Afganlının 4.5 milyon kadarı ise 1988 ve 2000 yılları arasında BM Mülteciler Yüksek Komiserliği desteği ile yurtlarına dönse de ülkede durulmayan sular sebebiyle 2000 yılından sonra ülke içinde ve ülkenin dışında göç hareketleri süreklilik göstermiştir.⁷²

2000'lerde, ABD'nin El Kaide'yi bitirmek bahanesiyle Afganistan'da başlattığı savaş kitlesel mülteci hareketlerini artırmış işgalin dokuzuncu yılına gelindiğinde artık Afgan mülteciler dünya mülteci sınıfının dörtte birini oluşturur olmuştur.⁷³

Afganların Türkiye'ye ilk yoğun göçlerinin SSCB'nin ülkelerini işgalinin ardından yaşanan iç karışıklıklar sonucunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz.⁷⁴ Özellikle

⁷¹ İlkay Südaş, Mustafa Mutluer, "Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri", *Ege Coğrafya Dergisi*, 2008, 17/1-2, 51-59.

⁷² <http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/un-afghan-history.html>

⁷³ Harriet Spinks, "Destination to Anywhere? Factors affecting asylum seekers' choice of destinationcountry"
http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1213/13rp01 (07.05.2018)

⁷⁴ Yasemin Çakırer Özservet, "İstanbul Zeytinburnu İlçesi'nde Afgan Türklerinin Ulusötesi Kentleşme Ağlarının Analizi" *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 2, 2013.

son on senede sayıları oldukça artan Afgan mültecilerin sayılarının UNHCR 2016 raporuna göre 110.764 olduğu belirtilmiştir.

1982’de Türkiye’de yürürlüğe giren bir yasa ile Pakistan’da mülteci kampında bulunan Afgan Türkleri ülkeye kabul edilmiştir.⁷⁵ Afganistan’dan Türkiye’ye gelen Türk kökenliler arasında ilk çoğunluğu Özbekler oluştururken ikinci çoğunluğu Türkmen asıllı olanlar oluşturmuştur.⁷⁶

Afganlar Türkiye’ye göçleri sırasında basamaklı göç yolu kullanarak İran ve Pakistan üzerinden Türkiye’ye giriş yapmışlardır. BM’nin ulaşım desteğiyle Karaçi-Adana hava yolu üzerinden Türkiye’ye getirilen Afganistan Türkleri Adana, Hatay, Urfa, Gaziantep, Tokat, Van ve Kırşehir gibi belirli kentlere iskânli göçmen olarak yerleştirilmiş ve bu şehirlerde 7 sene kalma zorunluluğu konulmuştur. Ancak kendilerine arazi ve konut imkânları sağlanmasına rağmen Afganlar, başta İstanbul olmak üzere farklı illere yerleşmeye başlamışlardır.⁷⁷

Afganistan’da yıllardan beri süren savaştan kaçan sığınmacılar bazen üçüncü bazen dördüncü durak olarak Türkiye’ye sığınmak durumunda kalmaktadırlar. Devlet tarafından kendilerine Yabancılar ve Uluslararası Koruma kanunu uyarınca kimlik belgesi verilen Afganlar sağlık ve eğitim gibi haklardan yararlansa da barınma, beslenme, çalışma ve diğer sosyal haklara erişimlerinde sıkıntılar yaşamaktadırlar. Üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerinin önünün de kapalı olduğu Afganistanlı sığınmacılar yasal olmayan ve çok tehlikeli yolları kullanarak Avrupa ülkelerine gitmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye’de Afganlar, resmi rakamlara göre Suriyelilerden sonra en kalabalık ikinci göçmen grubunu oluşturmaktadırlar. Ocak 2016 BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye istatistik verilerine göre Afgan uyruklu sığınmacıların toplam sayısı 96.032 kişidir. Bu sayının %62,76’sını ise ilköğretim birinci ve ikinci

⁷⁵ Anke BENTZİN, *Türk, Türkistan ve Özbek Kimlikleri Arasında: İstanbul’daki Özbek Göçmenler*, Çev. Mutlu Çomak Özbatur, Kitap Yayınevi, s. 281-296.

⁷⁶ Güney Türkistan hakkında genel bilgi, <http://guneyturkistan.wordpress.com> (07.05.2018)

⁷⁷ Yasemin Özservet Çakırer, “Zeytinburnu Kentsel Mekânında Soydaş Diyasporasının Örgütlenmesi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S:3, 2015, s. 231-243.

kademeye devam etme zorunluluğu olan çocuklar oluşturmaktadır.⁷⁸ 2015-2016 öğretim yılı verilerine baktığımızda ülkemizde eğitim gören yabancı öğrenci sayısının toplam 53.878 kişi olduğunu bunların 6.109'unu ise Afgan öğrencilerin oluşturduğunu görmekteyiz.⁷⁹

Son 7 yılda sayıları milyonu aşan Suriyeli sığınmacının Türkiye'ye gelmeleri ile birlikte diğer mülteci grupların, özellikle Afganların sorunları artık dikkat çekmez olmuş, Afganlı sığınmacılar Türk kamuoyu, sivil toplum örgütleri ve siyasilerin dikkatinden uzak kalmıştır.

2.7.2. Afrikalı Mülteciler

Sahra altı Afrika'dan yapılan sınır ötesi göçlerin temeline inildiğinde insanların yoksulluktan, siyasi ve askeri istikrarsızlıktan kaçma çabasında oldukları görülmektedir. Yıllarca Afrika ülkelerini köleliğe ve sömürüye maruz bırakmış Avrupa toplumları bugün Afrika'nın yaşadığı istikrarsızlığın ve yoksulluğun mimarı olmuştur. Kölelikle birlikte Afrika'da ortaya çıkan zorunlu göçle milyonlarca Afrikalı, sömürgecilerin gemilerine istiflenerek kıta dışına taşınmıştır. Bu zorlu yolculukta Afrikalıların büyük bir kısmı yollarda hayatını kaybederken, kalanlar çok ağır şartlarda hayatlarına köle olarak devam etmek zorunda bırakılmıştır.

Ülkemiz zorunlu göçler dışında zaman zaman da çalışmak için ülkelerini terk eden insanların tercih ettiği bir ülke konumunda olmuştur. Ekonomik olarak yaşanan gelişmelerin ardından Türkiye'nin artık sadece göç veren bir ülke değil aynı zamanda göç alan ülke konumuna eriştiğini söylemekte mümkündür. Yapılan araştırmalar, ülkemize çalışmak amacıyla gelen Afrikalı göçmenlerin özellikle İstanbul'u tercih ettiğini ve özellikle Müslüman olan Senegalli ve Nijeryalıların Türkiye'yi tercih eden Afrikalılar olduğunu göstermektedir. Özellikle ülkemizin son zamanlarda Afrika'ya yönelik yatırım ve faaliyetlerini, kıtadaki Müslüman nüfusa sahip ülkelere başlayarak artırmasının bu tercihte önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz.⁸⁰

⁷⁸ UNHCR, 2016.

⁷⁹ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <http://www.goc.gov.tr/> (31.10.2018)

⁸⁰ <https://www.afam.org.tr/afrikadan-gunumuz-turkiyesine-goc-hareketleri> (07.05.2018)

Türkiye'nin Afrika ile bir çok alanda artan münasebetleri ve yüksek eğitim kurumlarının geçirdiği değişimler gibi gelişmelerin onun Afrika'dan göç almasında önemli rol oynadığını göstermektedir.⁸¹ İstanbul'da yaşayan Afrikalı göçmenler, göç türleri ve kalış biçimlerine göre farklılaşabilmektedirler. Bu göçmenleri;

- Sığınmacılar,
- Mülteciler,
- Vizesi olan kısa süreli ziyaretçiler,
- Yasadışı olarak ülkeye giriş yapan illegal göçmenler,
- Yasal olarak vize sürelerini doldurmuşlar veya
- Ülkeye eğitim için gelmiş öğrenciler olarak sınıflandırabiliriz.

Türkiye ile Sahra altı Afrika ülkeleri arasında artan ilişkilerin, Afrikalı göçmenleri ülkemize göçe teşvik ettirmekte ve bu göçmenler sanat, siyaset, ticaret ve bilim alanlarında ülkemize katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca Afrikalılar ülkemizde ekonomik ve toplumsal alanlara katkı sağlarken Türk insanının da kendilerine karşı tutumlarından memnun olduklarını ifade etmektedirler.⁸²

2.7.3. Iraklı Mülteciler

BMMYK'nın Mart 2017 verilerine göre Türkiye'de 133.000 kayıtlı Iraklı mülteci yaşamını idame ettirmektedir. Irak-İran Savaşı, I. Körfez Savaşı, ABD'nin Irak'ı işgali ve DEAŞ terör örgütünün faaliyetleri sonucunda ülkemize gelen Iraklı mülteciler için uzun vadeli bir göç/mülteci planlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu hususta göçmen politikalarının daha kapsamlı şekilde ele alınması ülkemiz açısından oldukça fayda sağlayacaktır.⁸³

⁸¹ Mahir Şaul, "Sahra Altı Afrika Ülkelerinden Türkiye'ye İş Göçü", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No. 1, 2013, s. 83 – 121.

⁸² Şaul, s.118.

⁸³ Ömer Faruk Çingir ve Ramazan Erdağ, "Türkiye'de Biyopolitika ve Göç: Iraklı Mülteciler Örneği", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:17,Sayı 4, Ekim 2017, s. 517 / 525.

2.7.4. Ahıska Türkleri

Ahıska, Gürcistan'ın güneyinde bizim için kültürel ve coğrafi öneme sahip bir bölgedir. Gürcistan'da bu alan Meshetya adı ile anıldığından buradaki Türkler de Mesheti Türkleri olarak adlandırılmaktadır.⁸⁴

Şekil 2. Ahıska'nın Siyasi Konum Haritası

Kaynak: Özözen Kahraman ve İbrahimov, 2013.

Ahıska'da Osmanlı egemenliği sona erince bu bölge 1828 yılında Çarlık Rusya tarafından işgal edilmiş ve 1829 Edirne Antlaşması'yla tamamen Rus hâkimiyetine bırakılmıştır. Rusya'da çarlık rejimin sona ermesiyle yeniden Osmanlı topraklarına katılan Ahıska, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın kaybetmesi ile kısa bir dönem bağımsız olmuş ancak 1921'de TBMM ile Sovyet Rusya arasında imzalanan Moskova Antlaşması ile Rusya'ya bırakılmıştır.⁸⁵

⁸⁴ Selver Özözen Kahraman, Aydın İbrahimov, "Kafkaslar'dan Sürgün Bir Toplumun Bitmeyen Göçü: Çanakkale'de Ahıska Türkleri", *Ege Coğrafya Dergisi*, 22/2, 2013, s. 77-90.

⁸⁵ M. Fahrettin Kırzioğlu, *Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.

John F. Baddeley, "Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil", Çev: Sedat Özden, Kayıhan Yay., İstanbul 1995.

Rusya II. Dünya savaşında Nazilerle mücadelesi sırasında bölgedeki farklı uluslara güvenmediğini belirterek onları kitlesel göçe mecbur bırakmıştır. II. Dünya Savaşı döneminde Sovyetler yönetiminde “güvenilmeyen ya da cezalandırılmış uluslar” yaklaşımının da hayata geçirilmesiyle mecburi zorunlu göçün ilk örneği Ahıska Türkleri olmuştur.⁸⁶

Sürgün bir millet olan Ahıskalılar, tarihlerinde üç önemli kitlesel göç yaşamışlardır:

- Meshetya’dan yapılan göçler
- Fergana’dan yapılan göçler
- Türkiye’ye yapılan göç.

Jeopolitik olarak sürgünün esas sebebi, bugünkü Gürcistan’ın güneyini Türk ve Müslüman nüfusundan arındırarak Türkiye ve Ahıska arasında yaşanabilecek muhtemel bütünleşmeyi ortadan kaldırmaktır.⁸⁷ Bu hedefler doğrultusunda Ahıska’dan sürgün edilenler yerine Ermeni ve Gürcüler yerleştirilmiş ve Türkiye ile sağlanacak kültürel birlik engellenmiştir.

Ahıskalıların Türkiye’ye göçünü 3 ayrı dönemde incelemek yerinde olacaktır. Ahıskalıların Türkiye’ye göçünün ilk evresi Rus hâkimiyetinde oldukları 1829-1923 yılına kadarki dönemi kapsarken ikinci göç evresi 1991 SSCB’nin dağılmasından günümüze kadar devam eden süreçtir. 2014 senesinde ise Ukrayna’da yaşanan çatışmalar sürecinde Erdoğan’ın davetiyle Türkiye’ye gelen Ahıskalılar, Erzincan ve Bitlis’e yerleştirilerek göç evresinin üçüncü ayağını oluşturmuşlardır. 2014’te Ukrayna’da başlayan savaş sonucunda Ahıska Türkleri, 3835 Sayılı “Ahıska Türklerinin Kabulü ve İşkânına Dair Kanun” gereğince Erzincan’ın Üzümlü İlçesi’ne

Serpil Sürmeli, *Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2001.

⁸⁶ Artur Tsutsiyev, *Kafkasların Etno-Siyasi Tarihi Atlası*, Avrupa Yayınevi, Moskova 2006.

⁸⁷ Ayşegül Aydıngün, İsmail Aydıngün, *Ahıska Türkleri: Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler*, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yay., Ankara 2014.

kendilerine tahsis edilen konutlara yerleştirilmişlerdir.⁸⁸ Üzümlü 'de ikamet eden Ahıska Türklerinin bugünkü nüfusu 421 aile ile 1.922 kişidir.⁸⁹

2.7.5. Çeçen Mülteciler

1994-1996 yıllarında yaşanan Rus ve Çeçen savaşı Çeçenlere büyük kayıplar yaşatmıştır. 1996'da aralarında imzalanan ateşkeste aralarındaki çatışmaları sona erdirmeye yetmemiş, Ruslar bu bölgede baskısını sürdürmeye devam etmiştir. Rusya'nın 1999'da Çeçenistan'a saldırısı ile çıkan çatışmalar sonucunda çok sayıda insan hayatını kaybetmiş, birçoğu da göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçler sonucunda Çeçen nüfusunun dörtte biri dünyanın birçok yerine mülteci olarak dağılmıştır. Çeçenlerin en çok tercih ettikleri Türkiye'de ise 5 Ekim 2000 itibari ile yaklaşık olarak 3 bin Çeçen mülteci bulunmaktadır.⁹⁰

1999 ve 2005 yılları arasında Suriyelilere yapıldığı gibi Çeçen mültecilere de ülkemizde misafir statüsü verilmiş ancak bu statü Çeçenlerin, Türkiye'de ulusal sığınma prosedürüne erişimi ve BMMYK'ya başvurmak için yeterli olmamıştır. Kısaca Türkiye'de bulunan Çeçenler mülteci olarak tanınmazken üçüncü bir ülkeye yerleşmeleri de yasak olduğu için çifte mağduriyet yaşamaktadır.⁹¹

2.7.6. Suriyeli Mülteciler

Türkiye-Suriye ilişkilerinin dostça sürdüğü sıralarda 17 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan "Arap Baharı" birçok Orta Doğu ülkesine yayılmış ve oradan da Suriye'ye sıçramıştır. Yarım asırdır tek parti ve tek aile ile yönetilen Suriye'de, halk 2011'in Martı itibariyle artık Esad yönetimine karşı protestolar başlatmış ve bu halk hareketi kısa sürede bütün ülkeye yayılmıştır. Esad yönetimi, olayların henüz başlangıcında protestocularla uzlaşmak yerine bu harekâtı şiddetle bastırmayı tercih edince gösteriler yerini iç savaşa bırakmıştır. Esad ve muhalifler arasında can güvenliğini korumakta

⁸⁸ Erdal Akpınar, *Donetsk'ten Erzincan'a: Ahıska Sürgünlerinin Son Göçü*, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, Ankara, 13-14 Ekim 2016.

⁸⁹ EVİGİM (Erzincan Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Verileri), 2017.

⁹⁰ Hasan Alper Sönmez, "1990'dan Günümüzde Çeçen Direnişi ve Rusya'nın Çeçenistan'a Yaptığı Müdahaleler", 2012, s. 37.

⁹¹ www.turksam.org/tr/makale-detay/994-turkiye-de-unutulan-multeciler-cecenler

zorlanan halk, komşuları Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'ye 29 Nisan 2011 tarihinde 200-300 kişilik bir grup ilk girişini Cilvegöz sınır kapısından giriş yapmış bu tarihten itibaren açık kapı politikası izleyen ülkemize gelen mülteci sayısı giderek artmıştır.⁹²

Suriye'den Türkiye'ye gelenler başta misafir olarak kabul edilmiş ancak sayılarının artmasıyla birlikte "2001 Yılı Avrupa Geçici Koruma Yönergesi" devreye sokulmuştur.⁹³ Ancak Suriyeliler için geçici koruma konumu gündeme geldiği ilk günden itibaren hukuki statüsü tartışılan Suriyeliler için mülteci, şartlı mülteci, misafir, geçici korunma konumundaki kişiler, kavramları da kullanılarak sürekli bir kavram karmaşası yaratılmıştır.⁹⁴ Tüm bu kavramların sadece birer kelimedenden ibaret olmadıkları devlete çeşitli misyon ve sorumluluklar yüklediği gerçeği düşünüldüğünde öncelikle bu konuda bir netlik sağlanması gerektiği de aşıkardır.

Göç İdaresi verilerine göre Türkiye'de Suriye olaylarının patlak verdiği 2011'den bu yana 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapılmakta, geçici barınma merkezleri dışındaki 2.521.907 Suriyeliye ise sağlık, eğitim ve gıda yardımları verilmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların yüzde 10' u Türkiye'nin güney ve güneydoğusundaki 10 kentte bulunan 26 geçici barınma merkezine yerleştirilmiştir. Ancak Suriyelilerin yüzde 90'ı ise geçici barınma merkezlerinin bulunduğu 10 şehir öncelikli olmak üzere çeşitli şehirlere yerleşmiştir.⁹⁵

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce 16 Mayıs 2019 tarihinde Türkiye'de kayıt altına alınmış Suriyeli Mültecilerin sayıları kamuoyuna açıklanmıştır. Göç idaresince yapılan açıklamaya göre; Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı toplam 3 milyon 606 bin

⁹² AFAD, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrianrefugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf (07.05.2018).

⁹³ Akalın, ,s. 53.

⁹⁴ Akalın, s. 54.

⁹⁵ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560_icerik (07.05.2018)

737 kişi olurken bu sayının 1 milyon 953 bin 126'sını erkekler, 1 milyon 653 bin 611'ini ise kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 4. Ülkemizdeki Suriyeli Mülteci Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı⁹⁶

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.953.126	1.653.611	3.606.737
0-4	265.260	247.790	505.904
5--9	254.669	239.734	481.649
10--14	199.361	184.917	384.278
15-18	148.466	122.556	271.022
19-24	316.095	228.011	544.106
25-29	204.929	146.151	351.080
30-34	169.451	124.377	293.828
35-39	119.941	94.623	214.564
40-44	79.265	69.943	149.208
45-49	58.715	55.796	114.511
50-54	47.484	45.391	92.875
55-59	33.021	33.357	66.378
60-64	23.082	23.790	46.872
65-74	23.753	25.026	48.779
75+	9.634	12.149	21.783

Tablo 4'e göre %46'sını 0-18 yaş aralığındaki 1 milyon 662 bin 753 Suriyeli oluşturmaktadır. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında ise 815 bin 128 kişi bulunmaktadır. Yani Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli sayısındaki oranı %22,6'dır. Tabloya göre Suriyeli erkek nüfusun sayısı kadınlardan her yaş grubunda fazla iken Erkek-Kadın nüfusu arasındaki en büyük fark 19-24 yaş arasında görülmektedir. Ancak yaş yükseldikçe bu fark azalmış 55 üzeri yaş üzerinde kadınların erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür.

⁹⁶ Göç İdaresi 2019 Mayıs verileri

2.7.6.1. Suriyeli Mültecilerin İllere Dağılımı

Yine Göç İdaresinin en son yayınladığı 16 Mayıs 2019 tarihli istatistiklerine göre en çok Suriyelinin yaşadığı 10 il ve rakamları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Suriyelilerin Yoğunlaştığı İller ⁹⁷

İL	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	546 bin 238	%3,63
Şanlıurfa*	441 bin 792	%21,7
Gaziantep*	433 bin 664	%21,38
Hatay*	426 bin 869	%26,52
Adana*	237 bin 280	%10,69
Mersin	201 bin 189	%11,09
Bursa	170 bin 705	%5,70
İzmir	142 bin 995	%3,31
Kilis*	114 bin 797	%80,54
Konya	106 bin 312	%4,82
Diğer	784.896 bin	
TOPLAM	3 milyon 606 bin 737	

(* işaretli illerde Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır.)

⁹⁷ GİGM(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) 2019, (02.06.2019)

Tablo 5'e göre en fazla Suriyelinin bulunduğu ilimiz 546 bin 238 kişi ile İstanbul olmuştur. Ayrıca GİGM verilerine göre Suriyelilerin sayıca en az oldukları ilimiz ise 25 kişi ile Bayburt olmuştur. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu ilimiz ise %0,02 oran ile Artvin. Artvin'de 174 bin 10 Türk Vatandaşına karşılık yalnızca 35 Suriyeli bulunuyor. Türkiye'de Suriyelilerin olmadığı bir il ise bulunmamaktadır.⁹⁸

Suriyeli mülteciler konusunun istatistiksel sonuçları dışında sosyal boyutu da, son dönemde önemli gündem başlıklarından birini oluşturmaktadır. Çeşitli kentlerde mültecilere yönelik artan tepkilerin basında sıklıkla yer alması, Suriyelilerin artık "misafir" "olarak görülmedikleri ve istenmedikleri yorumlarını da beraberinde getirmiştir.⁹⁹ Ancak basında yapılan haberlerin aksine ülkemizde son zamanlarda yapılan kapsamlı araştırmalar Türk toplumunun Suriyelileri kabul düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmalara katılanların çoğunluğunun Suriyelileri "zulümden kaçan insanlar", "Türkiye'deki misafirlerimiz", "din kardeşlerimiz" olarak tanımlaması, Türkiye genelinde Suriyelilerle ilgili toplumsal kabulün sanıldığından aksine yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır.¹⁰⁰

Ortadoğu'nun yakın geçmişinde yaşanan İran Devrimi, İran-İrak Savaşı, Irak'ın Kuveyt'i işgali, Körfez Savaşı, Irak'ın ABD tarafından işgali, 2010 yılında başlayan Arap Baharı süreci ve sürecin son uzantısı olan Suriye iç savaşı, Avrupa ve Ortadoğu arasında köprü olan Türkiye'yi oldukça etkilemiştir.¹⁰¹

2011 yılında ülkedeki sığınmacıların yaklaşık yarısını Iraklılar oluştururken Somali'den gelenler ise 1,100 ile en küçük sığınmacı topluluğu oluşturmuştur. Ancak Suriye'de 2011 yılında Arap Baharı'nın uzantısı olarak meydana gelen karışıklık

⁹⁸ GİGM 2019,(02.06.2019)

⁹⁹ Euronews, "Suriyeli Mülteciler Türkiye'ye Ağır Gelmeye Başladı",
<http://tr.euronews.com/2014/08/02/suriyelimulteciler-turkiye-ye-agir-gelmeye-basladi/> (02.08.2014)

¹⁰⁰ Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi,
<http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/TurkiyedekiSuriyelilerToplumsalKabulveUyumHUGO.pdf>.
(07.05.2018)

¹⁰¹ Natalia Ribas Mateos , *Migration, Welfare, and Borders, The Mediterranean in the Age of Globalization*, Transaction Publishers, New Brunswick, NJ and London 2005.

sonucunda Türkiye tarafından kabul edilen Suriyeliler bugün ülkedeki sığınmacılar içinde en kalabalık nüfusu temsil etmektedir.¹⁰²

2.8. Göç ve Eğitim

Göçmenin göç ettiği yerde yaşayan toplumla arasındaki eğitsel uçurum hem göç edenleri hem de ev sahibi ülkeyi ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden olumsuz etkilemektedir. Göçmenin eğitim düzeyi ve eğitiminin kalitesi, göçmen olarak bulunduğu ülkenin istihdamında olumlu etkiye sahipken¹⁰³ yeterli ve kaliteli eğitim almamış göçmenler ise gittiği ülkede iş bulamamak ya da düşük ücretli işlerde çalıştırılmak gibi problemlerle karşılaşmaktadırlar.¹⁰⁴ Eğitim ve göç ilişkisini inceleyen ekonomi kuramcıları, göçmenlere sermaye gözüyle bakmış ve daha çok onların göç ettikleri ülkenin ekonomisine etkilerinin üzerinde yoğunlaşmıştır.¹⁰⁵ Bunların yanı sıra bireyin eğitim sayesinde kazandığı bilgi ve beceriler onun ekonomik gelirini artırırken göç ettiği ülkeye de uyumunu kolaylaştırmıştır.¹⁰⁶

Eğitim diğer taraftan göçmenin göç ettiği ülkede kurduğu sosyal iletişimi üzerinde de etkiye sahiptir. Bu iletişim sayesinde göçmen yeni çevresine kolayca uyum sağlayacak ve karşılaşacağı riskleri en aza indirgeyecektir. Birey eğitim sürecinde yeni kişilerle tanışacak ve bu onun sosyal çevresini oluşturacaktır.¹⁰⁷ Ayrıca bir göçmenin ırkçılığa maruz kalmak ve ön yargılarla muamele görmek gibi tehditler eğitim yoluyla en aza indirilebilmektedir.¹⁰⁸

¹⁰² TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2012, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf> (20.05.2018).

¹⁰³ L. Giani, *Migration and education: Child migrants in Bangladesh*, 2006.

¹⁰⁴ Serkan Güzel, “Göçmen çocuklar ve Denizli’de yaşam koşulları”, *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, S. 1, 2013, s.1-36.

¹⁰⁵ D.S. Massey, K. Espinosa, What’s Driving Mexico-U.S. Migration? A Theoretical, Empirical, and Policy Analysis. *American Journal of Sociology*, S.102(4), 1997, s. 939-99.

¹⁰⁶ O. Stark, D. Bloom, The new economics of labor migration. *American Economic Review*, S.75, 1985, s. 173-178.

¹⁰⁷ Gordon F. De Jong, “Expectations, gender, and norms in migration decision-making”, *Population Studies* S.54, 2000, s.7-319.

¹⁰⁸ R. Baker, *The Great Migration’s Impact on the Education of Southern-born African Americans*, 2011.

Farklı kültürlerden gelen göçmenler eğitim konusunda da farklı beklentilere sahiptirler.¹⁰⁹ Bir kısım aile eğitimi ırkçılığa karşı silah olarak görürken bir kısmı ise eğitimin gelecekte maddi bir fayda sağlayacağını düşünmektedir.

Göç olgusu tüm bireyleri etkilerken bu olgunun en vahim sonuçları çocuklar üzerinde görülmektedir. Çocuklar ebeveynlerinin aldıkları göç kararına uymak zorunda kaldıklarından literatürde pasif göçmen olarak tanımlanmaktadırlar.¹¹⁰ Çocuğun en temel haklarından biri olan eğitim hakkından çeşitli sebeplerle faydalanamaması hem çocuğun hem ülkenin geleceği açısından büyük riskler oluşturmaktadır. Göçmen çocuğun eğitim alıp almamasında etkili olan bazı faktörler bulunmaktadır. Örneğin bir kısım göçmen aile için göç ettikleri yerde çocuklarını okula göndermek yerine onun çalışıp aile ekonomisine katkı sağlaması daha caziptir.¹¹¹ Bir başka hususta ise öğrencinin akademik başarısızlığı, öğretmeni ve arkadaşları ile olumlu iletişim kuramaması, okula ilgisinin azlığı gibi sebeplerle çocuğun okulu terkidir. Göçmen ailenin bıraktığı ülkesinde eğitime verilen değer göçmen çocukların okullaşmasında çok etkili olmaktadır. Yeni ülkelerinde aldıkları eğitimin kalitesi ise göçmen çocukların okula devam etmelerinde en önemli faktörlerdendir. Alınan eğitimin kaliteli olması çocuğun ve ailesinin okula devamı konusunda belirleyici rol oynasa da¹¹² gelişmekte olan ülkelere göç etmiş çocuklar eğitim eşitsizliği ile karşılaşmaktadır.¹¹³

PISA verileri de göstermektedir ki Avrupa'ya yeni göç eden çocuklar, dil problemlerinden dolayı geldikleri ülkelerin sosyo-kültürel yapısına uyum sağlayamama ve okul sistemine yabancı kalması gibi nedenlerle çeşitli problemler yaşamaktadırlar. Bu uyum sorununa bağlı olarak göçmen çocukların akademik

¹⁰⁹K.L. Alexander, D.R. Entwisle, S.D. Bedinger, "When expectations work: Race and socioeconomic differences in school performance", *Social Psychology Quarterly*, S.57, 1994, s. 283-299.

¹¹⁰ Giani, s.250

¹¹¹ R.M. Ahsan, "Migration of Female Construction Labourers to Dhaka City", *Bangladesh International Journal of Population Geography*, S.3, 1997, s. 49-61.

¹¹² Giani,L,s.252

¹¹³ F. Docquier, H. Rapoport, *Skilled Migration: The perspective of developing countries*, Policy Research Paper, Washington DC: The World Bank.

başarısı diğer çocuklardan düşük olmaktadır. Kısaca çocuğun eğitim hayatına başlamadan önce içinde bulunduğu toplumun dilini öğrenmek, okulu tanımak ve entegrasyon gibi desteklere ihtiyacı vardır.¹¹⁴

Göç ve eğitim birbiri ile ilişkili olgulardır. Eğitimle kişilere kazandırılacak yetenekler bireyin yeni ülkesindeki yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca eğitim, göçmenin yerleştiği ülkeye kısa sürede uyumunu sağlarken ev sahibi ülkenin göçmene verdiği eğitimin kalitesi, ülkesine zarardan daha çok kâr olarak döner ve nitelikli işgücü olarak ülke ekonomisinde yerini alır.¹¹⁵ Göç olgusu içerisinde eğitimin önemi artık yoğun göç alan ülkelerinde gündeme oturmuş, eğitim siyasi arenada öncelikli yerini almıştır. Göçmenlere ne tür eğitim verilmesi gerektiği, öğretmenlerinin niteliği, okul liderliğinin işlevi gibi pek çok konu artık parlamento düzeyinde tartışılarak bu konuda ilerleme kaydedilmeye çalışılmıştır.¹¹⁶

2.9. Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim, birbirinden farklı iki ayrı devletin eğitim sistemleri arasındaki benzer ve farklı yönleri tespate yardımcı olarak eğitim konusunda faydalı önerilerde bulunan bir disiplindir.¹¹⁷ Eğitimde başarılı olmak ve sorunlarla baş edebilmek, alternatif gelişmişlik kültürü oluşturmak için yeni bilgilerin diğer kültürlerle karşılaştırılması ve analiz edilmesi gerekmektedir.¹¹⁸ Karşılaştırmalı eğitim alanında etkili sonuçlar çıkarıp değerlendirmeler yapabilmek, benzerlikler ve farklılıkları belirleyebilmek için karşılaştırmalı eğitimin amaçlarını bilmek gerekmektedir.

¹¹⁴ EU, Migration and Education, Conference Proceeding Book, Larnaca, 15 –17 October 2012.

¹¹⁵ R. G. Rumbaut, “Assimilation and its discontents: Between rhetoric and reality., *International Migration Review*”, S.31, 1997, s. 922 – 959.

¹¹⁶ A. Gold, “Dealing with diversity: A key values issue for educational management”, 14th ENIRDEM Conference, 22–25 September 2005, Czech Republic.

¹¹⁷ Adil Türkoğlu, *Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim sistemleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Basımevi, Ankara 1985.

¹¹⁸ M. Crosley, “Comparative and international education: contemporary challenges, reconceptualization and new directions for the field, current issues in comparative education, teachers college”, *Current Issues in Comparative Education*, Columbia University, S.4(2), 2002, s. 167-261.

Noah'a (1985) göre karşılaştırmalı eğitimin amaçları;

1. Ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyerek süreç veya sonuçlarını açıklamak.
2. Eğitim kurumları ve eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yardımcı olmak.
3. Eğitim ve toplum arasındaki ilişkileri belirtmek,
4. Birden fazla ülkede geçerli olan eğitim konusunda genel ifadelerde bulunmaktır.¹¹⁹

Ergün'e (1985) göre ise karşılaştırmalı eğitim, “*çeşitli toplumlar, ülkeler, bölgeler ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de bir kaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönlerini tespit edip bunlardan eğitim teori ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve barış ortamı sağlanmasında yararlanılan bir bilimdir*”. Bu tanımlamaların özeti, karşılaştırmalı eğitimin, incelenen farklı eğitim sistemlerinde benzer ve farklı yönlerin tespitiyle karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek sorunlara benzer çözüm yolları bulmayı kapsayan bir alan olduğudur. Karşılaştırmalı eğitimin ana esası eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasıdır.

2.9.1. Dünya’da Karşılaştırmalı Eğitim

İlk olarak 1817 yılında ortaya atılan karşılaştırmalı eğitim terimi için yakın zamana kadar uluslararası manada kabul edilecek ortak bir tanım yapılamamıştır. Sömürgeciliğin son bulup birçok ülkenin bağımsızlıklarını kazanmasıyla gelişmekte olan ülkeler, karşılaştırmalı eğitimin alanını genişletmiş ve eğitimciler genç devletlerin eğitimlerine bu karşılaştırmalar sayesinde katkıları sağlamışlardır.¹²⁰

Dünyada karşılaştırmalı eğitim 1880’den itibaren hazırlık, oluşum, kuram ve araştırma olmak üzere dört aşamadan geçerek literatüre girmiştir. Birbirlerinden farklı alanlarda başarılı olan ülkeler, kendilerini eksik hissettikleri noktalarda farklı ülkelerin

¹¹⁹ H. J. Noah and M. Eckstein, *Dependency theory in comparative education: the new simplicitude*, UNESCO, Prospects XV:2, 1985.

¹²⁰ Adil Türkoğlu, *Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları*, Ed: S. Aynal, PegemA Yayıncılık, Ankara 2012.

gelişmişliğini incelemek, araştırmak ve gözlemek amacıyla araştırmacılarını o alanda yetkin ülkelere göndermişlerdir. Bu araştırmalar daha çok eğitim, ekonomi, sağlık, spor gibi alanlarda kendisini göstermiş ve özellikle son 50 yıl içinde karşılaştırmalı eğitimde meydana gelen değişimlerle, bilimin geldiği noktada ülkeler arasındaki fark azalmıştır.

1960'lı yıllarda Comparative Education Review'de karşılaştırmalı eğitimde uygulanan yöntemlere ilişkin makaleler yayınlanmaya başlamıştır. 1969 yılında Horald Noah'la birlikte Max Eckstein'in New York'ta yapmış oldukları "Karşılaştırmalı Eğitim Bilimine Doğru" adlı çalışmalarıyla karşılaştırmalı eğitimin bilim olarak anılmasına büyük katkı sağlamıştır. Yine Anderson'un (1961) yapmış olduğu "Karşılaştırmalı Eğitim Yöntemleri" adlı çalışmasında farklı sosyal sistemlerde okulların etkinliğini karşılaştırmak için okul sistemlerinin öğrenci performansı üzerinde olumlu katkı sağladığını ortaya koymuştur.¹²¹ Arnove'nin (1980) yaptığı "Karşılaştırmalı Eğitim ve Dünya Sistem Analizi" adlı çalışmasında giderek, karşılaştırmalı eğitim alanında, siyasi, ekonomik ve sosyal güçlerin eğitim ilişkisini incelemiş ancak uluslararası bağlamda eğitim kurumlarının çalışmalarını başarısız bulduğunu belirtmiştir.¹²²

Andreas Kazamias (1966), ise Türk eğitim sistemlerini incelerken, Türk eğitim sisteminin tarihi gelişim sürecinin Osmanlı'nın ideolojisi ve siyasi yapısıyla ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlamıyla Kazamias'ın çalışmalarını dikey yaklaşım üzerinde yapılandığı söylenebilir. Türk eğitim sistemi üzerine yaptığı "The Quest for Modernity in Turkish Education" adlı çalışma bunun tipik bir örneğidir. Kazamias bu çalışmada Cumhuriyet devrindeki Türk eğitim politikasının oluşumunu, modern Türk elitinin sahip olduğu ideolojiyle ilişkilendirerek araştırmıştır.¹²³

¹²¹ C. A. Anderson, "Methodology of comparative education", *International Review of Education*, S. 7 (1),1961, s. 1-23.

¹²² R. F. Arnove, "Comparative education and world-systems analysis", *Comparative Education Review*. 24 (1), 1980.

¹²³ A. M. Kazamias, *Education and the quest for modernity in Turkey*, The University of Chicago Press, Chicago 1966.

1970'li yıllara gelindiğinde karşılaştırmalı eğitimin nasıl yapılacağı konusunda yol gösterici çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de Max A. Eckstein'in (1970) yapmış olduğu "Öğretimde Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi"dir. Eckstein çalışmasında, karşılaştırmalı eğitimcilerin, öğretim amaçlı yöntemleri iyi analiz ederek, öğretim etkinliklerinin, konu veya öğretim alanının ayrılmaz bir parçası olduğunu görmelerini, değerlendirme ve yorumlamalarında ikili düşünceleri karşılaştırarak bir sonuca varmaları gerektiğini vurgulamıştır.¹²⁴

1980'li yıllara gelindiğinde ise eğitimin kuramsal kısmını ilgilendiren çalışmalara devam edilmiştir. Harold J. Noah'nın (1983), "Karşılaştırmalı Eğitimin Kullanımı ve İstismar" isimli çalışmasında karşılaştırmalı eğitimde, bir başka ülkenin sistem veya programlarını karşılaştırırken, o ülkenin sistemine karşı yapılan kötüleme ve aşağılamaların yanlış olduğunu belirtmiştir.¹²⁵

Tight (1994) çalışmasında Kanada ve İngiltere'deki yarı zamanlı yüksek eğitimde; organizasyon, finans, program ve öğrenci özellikleri ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda; eğitim sistemleri, kurumlar, işverenler ve öğrenciler için erişimi genişletmek ve yükseköğretime kitlesel katılımı sağlamak için nispeten ucuz ve rahat bir araç olarak yarı zamanlı eğitimin önem kazandığına ulaşmıştır.

Mason, Nakase ve Naoe (2000)), "Craft education in lower secondary schools in England and Japan: A comparative study" adlı çalışmalarında; İngiltere ve Japonya'daki ortaokullarda zanaat eğitimini karşılaştırmalı olarak analizini yaparak, İngiliz ve Japon zanaat eğitiminin başarılı uygulamasını etkileyen kültürel kimlik ve bireysellik açısından etkilerini incelemişlerdir.

Andrews (2007) "The curricular importance of Mathematics: A comparison of English and Hungarian teachers' espoused beliefs" adlı çalışmasında, İngiliz ve Macar öğretmenlerin, mesleki motivasyonları, konuya özgü öğretim nedenleri, matematiğin programdaki önemine ait görüşlerini karşılaştırmıştır. Çalışma sonunda; genel olarak eğitim, özel olarak matematik eğitimi üzerine iyi-tanımlanmış ulusal görüş açısı ile

¹²⁴ M.A. Eckstein, "On teaching a 'scientific' comparative education", *Comparative Education Review*,1970, 14(3).

¹²⁵ H.J. Noah, *Toward a Science of Comparative Education*, New York, 1969.

uyumlu olarak iki grup arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. İngiliz öğretmenler matematiği, uygulanabilir sayılar ve okul dışındaki hayata hazırlanmak için bir araç olarak görme eğiliminde iken Macar öğretmenler ise; matematiği problem çözme ve mantıklı düşünme olarak belirttikleri sonucuna ulaşmıştır.

Eurydice (2015) “Eğitimde Kaliteyi Belirlemek; Avrupa’da Okul Değerlendirmesine Politikalar ve Yaklaşımlar” adlı raporda; AB üye ülkeleri ile birlikte, İzlanda, Norveç, Makedonya ve Türkiye’nin; eğitim ve öğretim sistemlerinin temel yapı taşı olan okulları incelenmiştir. Yapılan incelemenin, okulun personeli olmayan değerlendiriciler tarafından yürütülen dış değerlendirme ve çalışanlar tarafından yapılan iç değerlendirme ile eğitim kalitesini artırmak ve gelişmeleri izlemek için okul değerlendirmeleri yapılmıştır. Raporda, ülkeye özgü açıklamalar ve Avrupa’daki okul değerlendirmesinin karşılaştırmalı bir incelemesi yer almıştır.

Eurydice (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı)

Birçok Avrupa Birliği programı gibi ismini tarihi bir karakterden alan sistem Avrupa’da eğitimle ilgili yapılandırma ve organize konusunda raporlar hazırlayan, bilgiler veren ve istatistikler yayınlayan bir bilgi ağıdır.¹²⁶ Sistem eğitim politika ve uygulamaları hakkında, 38 ülkedeki Ulusal Birimlerin desteği ile erken çocukluk eğitiminden yükseköğrenime kadar örgün ve yaygın eğitimin tüm aşamalarında karşılaştırmalı göstergeler ve istatistiksel güncel bilgiler sağlayarak Avrupa’daki eğitim sistemlerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır.¹²⁷

2.9.2. Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim

Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim çalışmaları ilk defa Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Prof. Dr. Fatma Varış ve iki yabancı profesörün katkısıyla 1967 yılında verilen “ Mukayeseli Eğitim” dersi ile başlamıştır. Bu bilim insanlarının yazmış oldukları “mukayeseli eğitim” adlı kitap, Türkiye’de bu alanda yazılmış ilk eser niteliğindedir. 1970’lerde yine Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesine bağlı “ Mukayeseli Eğitim Araştırmaları Enstitüsü” kurulmuş ve bu

¹²⁶ <https://www.abprojeonnetimi.com/eurydice-avrupa-birliigi-genclik-bilgi-agi> (21.07.2019)

¹²⁷ Eurydice, EACEA National Policies Platform, Eurydice, 2017.

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/national-description_en (21.07.2019)

alandaki çalışmalar yapılmıştır. Adil Türkoğlu'na ait Fransa, İsviçre ve Romanya eğitim sistemlerinin incelendiği eser, Özcan Demirel'in 1992 de yayınladığı Karşılaştırmalı Eğitim isimli eseri de Türkiye'deki karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının ilkleri arasında sayılmaktadır. 1982 yılında Ferhan Oğuzkan'da J.F.Gramer ve G.S. Browne tarafından yazılan "Contemporary Education" adlı eseri Türkçe'ye çevirerek Türkiye'deki karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına katkıda bulunan isimler arasına girmiştir. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığının katkılarıyla Bozkurt Güvenç'in başkanlık ettiği bir heyetin Japon Eğitim Sistemi hakkında yazmış olduğu bir eser ve Cafoğlu, Akkutay, Çelik, Özen ve Erişen'in Japon Eğitim Sistemi üzerine yazılmış bir eserden yapmış oldukları çeviri de Türkiye'deki Karşılaştırmalı Eğitim çalışmaları için önemli bir yer edinmektedir.¹²⁸

1977-1978 yıllarından itibaren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Ayla Oktay tarafından ilk Karşılaştırmalı Eğitim dersleri verilmeye başlanmıştır. O dönemde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesine bağlı olarak Karşılaştırmalı Eğitim Anabilim Dalı açılarak karşılaştırmalı eğitimde eserler ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de karşılaştırmalı eğitim alanında Türkoğlu'nun (1984) "*Türkiye ve Fransa'da Lise Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*" konulu doktora çalışması örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmasıyla Türkoğlu, Türk ve Fransız eğitim sistemlerinin belirli unsurlarını incelemiştir. Saracaloğlu (1990) yapmış olduğu doktora tezinde Türk ve Japon öğretmen yetiştirme sistemlerini, Ültanır (1994) ise "*Alman, Avusturya ve Türk Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı İncelemesi*" konulu doktora tezinde üç ülkenin eğitim sistemlerini karşılaştırmıştır.

Türkoğlu'na ait (1998) Karşılaştırmalı Eğitim adlı eserde, karşılaştırmalı eğitimin amacı ve önemi, tarihsel gelişimi ve yöntemleri hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, ABD, Finlandiya, Avusturya, Fransa, Hollanda, İskoçya, İspanya, İsveç, İtalya, İzlanda, İngiltere, Japonya, Kuzey İrlanda, Luxemburg,

¹²⁸ İrfan Erdoğan, Türk Eğitim Bilimleri İçinde Önemsizmesi Gereken Bir Alan: Karşılaştırmalı Eğitim, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.3, 2003.

Uruguay, Vietnam, Rusya ve Yunanistan'da okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim hakkında karşılaştırmalı bilgiler sunulmuştur.

Demirel'in (2000) “Karşılaştırmalı Eğitim” adlı eserinde, önce karşılaştırmalı eğitim hakkında bilgi verilerek, merkezi odaklı Türk, Fransız ve Rusya eğitim sistemleri, hem merkezi hem de yerel odaklı eğitim sistemlerinden olan Japon, Norveç ve Finlandiya eğitim sistemleri ile Afrika'daki genel eğitim sistemlerinden bahsedilmiştir.

Ültanır'ın (2000), Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi adlı çalışmasında karşılaştırmalı eğitimin kuram ve tekniklerinden, Avrupa'daki kültürel akımlardan, Avrupa Birliği'nin temel eğitim politikalarından bahsedilerek Birleşik Devletler, Fransa, Avustralya, Danimarka, Almanya, Kanada, Hollanda, Norveç, Avusturya, İtalya, İsveç, İspanya, İngiltere ve Rusya'daki eğitim sistemleri anlatılmıştır.

Kara (2001) “*Türk ve Fransız Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*” konulu yüksek lisans teziyle Topbaş (2001) ise “*Türkiye ve Fransa'da Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Kurum Programlarının Karşılaştırılması*” adlı doktora teziyle Türk, Fransız eğitim sistemleri üzerinde durmuştur. Mermut (2005) “*Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri (Almanya, Avusturya, İtalya, Finlandiya) ve Türkiye'deki İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması*” konulu yüksek lisans tezinde öğretim programı üzerinden karşılaştırmalar gerçekleştirmiştir.¹²⁹

Kilimci (2006), “Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması” adlı doktora çalışmasında; Avrupa Birliği üyesi söz konusu ülkelerin, Türkiye sınıf öğretmeni yetiştirme programı incelenmiştir. Çalışmada incelenen ülkelerin, öğrenci kabul şartları, bölümün amaçları, programın içeriği, öğretim süreci, mesleki uygulamalar, değerlendirme esasları, eğitimin ulusal ve uluslararası yönleri, program geliştirme aşamaları, ülkelerin genel eğitim ve öğretmen yetiştirme sistemleri karşılaştırılmıştır.

¹²⁹ Songül Kilimci, Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Balcı'nın (2009), eğitim sistemlerini karşılaştırarak önerilerde bulunmak amacıyla hazırladığı kitabında ülkeler arasında eğitim karşılaştırması yaparken amacının benzerlik ya da ayrılıkları gösterirken bir yandan da açıklama yapmak, ikna etmek, bilgilendirmek ve farklı sistemlerden yararlanmak olduğunu vurgulamıştır. Kitabında incelediği 23 ülke: Türkiye, A.B.D, Almanya, Avusturya, Belçika, Endonezya, Danimarka, Fransa, Güney Kore, Güney Afrika, Hindistan, İrlanda, İspanya, İtalya, Kanada, Japonya, Küba, Mısır, Lüksemburg, Özbekistan, Polonya, Rusya ve Uganda'dır.¹³⁰

Merey (2012), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programlarında Çocuk Hakları: Karşılaştırılmalı Bir Çalışma" isimli çalışmasında Türkiye Sosyal Bilgiler öğretim programlarında Çocuk Hakları konusuna ABD Sosyal Bilgiler öğretim programlarından daha fazla yer verildiğini belirtmiştir. Ayrıca çocuk hakları konusunda, Türkiye'de kullanılan ders kitaplarının ABD ders kitaplarından daha kapsamlı olduğunu, ders kitaplarında da en çok yaşama hakkı, en az koruma hakkının yer aldığını ortaya koymuştur.

Tekgöz (2017), "Almanya Baden-Württemberg Eyaleti İlkokul Eğitim Programı İle Türkiye İlkokul Eğitim Programının Karşılaştırmalı Eğitim Analizi" adlı çalışmasında, iki ülkenin ilkokul programlarını, amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçlerini ve değerlendirme durumlarını, benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırmıştır. Çalışmada; Almanya Baden-Württemberg eyaleti eğitim sistemi ve Türk eğitim sistemi hakkında bilgiler verilerek, programların felsefi bakış açıları incelenmiş bulgulara göre yorumlar yapılarak, sonuçlara göre öneriler geliştirilmiştir.

Karataş, Bademcioğlu ve Çelik (2017), Öğretmen Eğitimi Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi adlı çalışmalarında; Türkiye'nin de aralarında bulunduğu tüm kıtalardan 37 ülkenin mevcut öğretmen yetiştirme sistemlerini, lisans eğitimine başlama şartlarını, eğitim süresi, staj ve mesleğe başlama koşullarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

¹³⁰ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 8b., Pegem Akademi, Ankara 2010.

Çalışmanın sonucunda söz konusu ülkelerin ekonomik, kültürel ve sosyal durumlarının, öğretmen yetiştirme amaçlarını farklı şekillerde etkilediğini, OECD ve PISA raporlarının üst sıralarında yer alan ülkelerdeki öğretmen yetiştirme eğitiminin daha kapsamlı olduğu tespit edilmiştir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Almanya'daki mülteci eğitimi ile Türkiye'deki mülteci eğitimi programlarının benzerlikler ve farklılıklarını belirlemeye yönelik bu çalışmada, var olan bir durumu olduğu şekliyle ortaya koyma amaçlandığından nitel araştırma kapsamında belge tarama modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütün olarak ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışmadır.¹³¹ Ayrıca nitel çalışmalarda elde edilen sonuçlarda genelleme amacı güdülmendiğinden ve bu sonuçların, konuya ilişkin bir perspektif sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

3.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanmasında belgesel tarama tekniği kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denmektedir. Belgesel tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır.¹³² Araştırma tarama modeline göre karşılaştırmalı olarak yapıldığından evren ve örneklem belirlenmemiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Çalışma için ulaşılan veriler betimsel analiz yaklaşımında belirtilen amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin kendine özgü analiz yöntemlerine uygun olarak benzerlik ve farklılıklar analiz edilmiştir. Araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuş, bu çerçeveye göre veriler düzenlenmiş, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca bu çalışma uluslararası karşılaştırmalı bir eğitim çalışması olması ve gerekli verilerin doküman

¹³¹A. Yıldırım, H. Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 6.b., Seçkin Yayınları, Ankara 2006.

¹³² Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Sanem Matbaacılık. Ankara 2005.

analizi yoluyla toplanması nedeniyle çalışmanın bir hipotezi bulunmamaktadır. Elston and Johnson'a (2008) göre kaynak tarama, tanıtısal ve açıklayıcı araştırmalarda ve bağımlı, bağımsız değişken tanımlaması yapılamayan evren büyüklüğünün bilinemediği araştırmalarda hipotezlerin oluşturulmasına gerek yoktur.¹³³ Betimsel analizde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenerek yorumlanmaktadır. Önce veriler sistematik ve açık olarak betimlenerek ardından yorumlarla sonuca ulaşılır.¹³⁴

Bu araştırma, bir karşılaştırmalı eğitim araştırmasıdır. Karşılaştırmalı araştırmalarda yatay, dikey, örnek olay, problem çözme, tanımlayıcı, açıklayıcı ve değerlendirici olmak üzere kullanılan 7 farklı yaklaşım vardır. Yatay yaklaşımda sistemler ayrı ayrı ve birlikte olmak üzere tüm unsurları ile incelenerek araştırmanın yapıldığı döneme ait bütün durumlarla karşılaştırılmaktadır.¹³⁵ Tanımlayıcı yaklaşımda ise konu ile ilgili literatür incelenerek eğitim sistemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılmaktadır.¹³⁶ Bu çalışmada kullanılan yatay ve tanımlayıcı yaklaşım doğrultusunda Türkiye ve Almanya'ya sığınan mülteci çocukların eğitim durumlarına yönelik elde edilen veriler benzerlik ve farklılıklarına göre analiz edilmiş ve tartışılmıştır.

¹³³ R. Elston, & W. Johnson , Basic biostatistic for genetics and epidemiologists. Copyright 2008

¹³⁴ Yıldırım, Şimşek s.224

¹³⁵ Karasar, s.82

¹³⁶ Gürcan Ültanır, *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi*, Eylül Kitabevi, Ankara 2000.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde Almanya ve Türkiye'deki mülteci eğitimi hakkında bilgilendirme ve değerlendirmeler yapılarak iki ülkenin mültecilere uyguladığı eğitim karşılaştırılmıştır.

4.1. Almanya Eğitim Sistemi

Almanya eğitim sistemi, devletin federal yapısının sorumluluğundadır ve eğitimdeki görevler, eğitim yönetiminin eyaletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade eden maddeleriyle Alman Anayasası'nda açıkça tanımlanmıştır. Buna göre Almanya'da merkezi bir eğitim bakanlığı olmayıp eyaletler arasındaki eğitim karşılaştırmalarını yaparak eğitim bütünlüğünü sağlama görevi Bonn'da bulunan 16 Eğitim Bakanlığı Daimi Konferansı'nın sorumluluk alanındadır.¹³⁷

Almanya Eğitim Sisteminde amaç, eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, ücretsiz olarak ders materyallerini sunmak, evrensel hoşgörü geliştirmek, tüm bireylerin sınıf farkı olmaksızın, ortak ve ulusal eğitim için, üst düzeyde öğrenim görmelerini sağlamaktır.

Almanya'da okul öncesi eğitim; eyalet yönetimi, belediyeler ve aileler tarafından, ilköğretim ve ortaöğretim; kamu otoriteleri, belediyeler, eyalet yönetimleri tarafından, mesleki eğitim; İşyerleri, kamu otoriteleri tarafından, yükseköğretim; hükümet, eyalet yönetimleri tarafından, yetişkin eğitimi; kamu otoriteleri, sanayi kuruluşları, sosyal gruplar, sürekli eğitim kurumları tarafından finanse edilmektedir.

Alman eğitim sistemi 5 aşamalı bir yapıdan oluşmaktadır. Zorunlu eğitim: 4+5+3 olmak üzere toplam 12 yıl sürmektedir.

¹³⁷ W. Ehmke, *Almanya ve Türkiye'deki Eğitim Sistemleri; Bir Karşılaştırma*, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara 2006.

Okul Öncesi Eğitim

Almanya’da okul öncesi eğitim isteğe bağlı olarak anaokulları (Kindergärten) tarafından verilir. Okul öncesi eğitiminin başlangıcında herhangi bir yaş sınırı olmamakla birlikte bu eğitim bir kaç aylıktan başlayıp altı yaşa kadar olan çocuklara verilebilir. Ayrıca Almanya’da okul çağına gelmiş, fakat okula başlamak için gerekli gelişimi gösterememiş çocuklar için özel eğitim veren Schulekindergärten ve Vorklassen okulları bulunmaktadır.¹³⁸

İlköğretim ve Ortaöğretim

Almanya’da 6 yaşına giren çocuklar Grundschule adı verilen 4 yıllık temel ilkokula başlar. Öğrencilerin sosyal, duyuşsal, bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyici temel eğitim veren bu okul Almanya’daki her çocuk için zorunlu tutulmaktadır. Ancak bu okullara devam etmekte zorlanacak ve özel muhtaç çocuklar için özel eğitim kurumları bulunmaktadır. İlkokuldan sonraki dönemde ortaöğretime geçiş yönlendirme ile yapılmaktadır.¹³⁹ Bu dönem, öğrencilerin ortaöğrenimlerine hangi okulda devam edeceğinin belirlendiği dönemdir.

Öğrencilerin okul tercihlerinde aile önemli rol sahibidir. Bu dönemde aile, öğrenci ve okul, işbirliği içindedir. Bir sonraki kademe için öğrenciler yeteneklerine, akademik başarılarına ve göstermiş oldukları gelişime göre ortaöğretimin ikinci bölümüne geçerler.¹⁴⁰

Almanya’ da Ortaöğretimde Okul Türleri:

1. Hauptschule: Temel eğitimin verildiği 9. veya 10. sınıfa kadar süren okullardır. Bu okuldan mezun olanlar mesleki eğitime başlayabilir ve meslek

¹³⁸ Eurydice, (2010). Organisation of the education system: Germany, 2009/10 edition. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf.

¹³⁹ Sinem Sözen, Ayşegül Çabuk, Türkiye, Avusturya ve Almanya Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin İncelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2013, 213-230.

¹⁴⁰ Sözen, Çabuk, s.221

okullarına gidebilirler.¹⁴¹ Farklı okullara yönlendirilecek derecede başarılı olamamış öğrenciler genelde bu okuldan devam ederler.¹⁴²

2. Realschule: İlkokul kademesinde başarı düzeyi “orta” olarak değerlendirilen öğrencilerin gnderildiği okullardır. Normalde onuncu sınıfa kadar süren Realschule'nin süresi eyaletlere göre değişiklik gösterebilir. Bu okuldan mezun olanlar mesleki okullara ve meslek liselerine girmeye hak kazanırlar. Realshule mezunları Hauptschule mezunlarına göre meslek seçimi konusunda daha avantajlı olmaktadır.

3. Gymnasium: Almanya'nın 5.-13. Sınıf aralığını kapsayan, kapsamlı ve üst düzey ortaöğretim kurumlarından. “ABITUR” adı verilen olgunluk sınavının başarıyla tamamlanmasıyla biter ve buradan mezun olan öğrenciler üniversite eğitimine devam ederler.¹⁴³

4. Gesamtschule: Erken yönlendirmenin sakıncalarını telafi etmeye yönelik 9 yıllık bir eğitimi kapsayan çok amaçlı okullardır. Bu kademedede, okul ve mesleki eğitim bir arada verilmektedir.¹⁴⁴

Almanya'da Yükseköğretim

Almanya'da yükseköğretim kişilerin isteğine göre devam ettiği bir kademedir. Öğrenciler bir önceki basamaklardaki okul türü ve akademik başarılarına göre çeşitli yükseköğretim kurumlarına devam edebilmektedirler. Her yükseköğretim kurumunun öğrenci alımında istediği belli şartlar vardır ancak genelde Gymnasiumun ardından yapılan ABITUR denilen yeterlilik sınavını geçmiş olmak öğrencilerde öncelikle aranan kriterdir. Gerekli koşulları sağlayan her öğrenci yükseköğretime devam etme hakkına sahiptir.¹⁴⁵

¹⁴¹ Sözen, Çabuk, s.222

¹⁴² Z.E. Kantos, Federal Almanya Cumhuriyeti eğitim sistemi. Balcı, A. (Ed). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri, (4b.)*, Pegem Akademi, Ankara 2013, s. 49-68.

¹⁴³ Sözen, Çabuk, s. 222.

¹⁴⁴ Kantos , s. 54.

¹⁴⁵ Yasemin Erman, Almanya, Kırgızistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2, 2016, s.170-180.

Eyalet sistemi ile yönetilen Almanya’da özerk birer kurum olan üniversitelerin sistemi eyaletlere göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılığa rağmen ana hususlar hemen hemen ortaktır. Alman yükseköğretim sistemi Üniversite (Universität) ve Yüksek Okul (Fachhochschule) kavramları üzerine inşa edilmiştir. Yükseköğretimin temelini teknik üniversite (technische universität), klasik üniversite ve yüksek okul olmak üzere üç çeşidi bulunan üniversiteler oluşturur. Yüksekokul daha çok piyasadaki kalifiye personel ihtiyacını karşılamak için mesleki odaklı lisans eğitim veren üniversitelerdir. Üniversitelerde lisans eğitimi (Bechelorstudium) 6 sömestr (3 yıl) sürer. Üniversitelerde 4 sömesetrlık temel eğitim’den (Grundstudium) sonra genellikle bir ara sınav (Zwischenprüfung) yapılır. Bu sınavda başarılı olan öğrenciler 2 sömester sürecek olan Ana Eğitim sürecine başlarlar. Bu aşamada öğrenciler okudukları bölüme odaklanarak bu alanda uzmanlaşırlar. Üniversitelerden mezun olmak için bitirme tezi (diplomarbeit) yazılması gerekir. Tüm derslerini başarı ile tamamlayan ve bitirmi tezi kabul edilen öğrenci mezun olur. Öğretmenlik, hukuk gibi bazı bölümlerde bitirme sınavı (abschlussprüfung-Staatsexam) bulunur ve mezun olmak için öğrencilerin bu sınavdan başarılı olmaları istenir. Yüksek lisans eğitimi ise 2-4 sömestr sürer. Doktora programlarında öğrencilerin genellikle en geç 3 yıl içerisinde mezun olması istenir. Ancak mezun olunamaması durumunda kayıt silme gibi durum gerçekleşmez, öğrenciden gecikmenin nedenini gerekçelendirmesi istenir.¹⁴⁶

4.2. Almanya’da Mültecilerin Eğitimi

1955 yılından itibaren işgücünü karşılamak amacıyla çeşitli ülkelerden göç alan Almanya işçi ailelerinin birleştirilmesi yasasının ardından onların çocuklarını da eğitime dâhil edecek plan ve politikalar yapmıştır. Bir kesimin olumlu sonuçlar aldıklarını savunarak takdir ettiği bu politikalar bir kesiminde eşitlik sağlamadığı düşüncesi ile eleştirilerine sebep olmuştur.

Hessen Başbakanı Börner’in de belirttiği gibi, Alman toplumu için yabancı çocuklarının geleceği, Alman iç politikasının temel problemidir. Ancak, aşağı yukarı

¹⁴⁶ akademie-ibs.de alman-yuksekogretim-sistemi (01.08.2018)

on yıldır tamamıyla karanlık olan yabancı işçi çocuklarının gerçek durumu; onlarda görülen yüksek suçluluk oranı nedeniyle ortaya çıkmıştır. Buna göre yabancı çocuklarının sosyalleşme güçlüklerinin sırf kültür çatışmasından değil, tam tersine konut, okul ve eğitim gibi uygun olmayan yaşam şartlarından doğduğu anlaşılmıştır.¹⁴⁷ Almanya'da eğitim öğretim alanında öğretmen yetiştirmeden okul organizasyonuna kadar büyük bir yabancı öğrenci grubu bulunmaktadır ve bu öğrenciler için bazı özel önlemlerin gerektiği herkes tarafından kabul edilmiştir.¹⁴⁸ Ancak, Alman eğitim sisteminin seçkin bir yapıya sahip olmasından dolayı bütün çocukların eşit haklara sahip olmadığı düşünülmektedir. Toplumsal üretimden en çok pay alan kesimlerin çocukları en geniş öğrenim olanaklarından yararlanırken, alt katmandan çocuklar çeşitli yönlendirmelerle kısa yoldan elenmektedir. İşte bu durumda Federal Almanya anayasasında öngörülen hakların kullanılmasındaki eşitsizlik göze çarpar çünkü eğitim sisteminin seçkin yapısı ile anayasanın Nazi egemenliğinden sonra edinilen deneyimlerle insan haklarına dayalı, demokratik bir özyapı kazanan demokratiklik ilkesi çelişmektedir. Alman eğitim sisteminin gelenekçi yapısı farklı kültürel kökenden gelen insanlara karşı ayrımcı düşünce ve eylemlerin oluşmasına yol açmaktadır. Ayrıca sanayinin gereksinimi ve çıkarları doğrultusunda işgücü yetiştirmeyi de amaçlayan Alman eğitim sisteminde göçmen çocuklarının ezici çoğunluğu yardımcı işçi yetiştiren Hauptschule'ye ve öğrenim zorluğu çeken çocukların gittiği Sonderschule'ye gitmektedir.¹⁴⁹

1970'lerden beri Alman Hükümetlerinin eğitim politikaları yarı başarılı sonuçlar üretmişlerdir. Yabancılar Ofisi Şefi Beck tarafından hazırlanan raporda 1980'lerin ortalarından beri yabancı öğrencilerin eğitimsel durumları yavaş fakat muntazaman bir şekilde artmaktadır ancak bardak yarı doludur. Yine aynı rapora göre Alman çocukların %43'ü sadece ilköğretimi tamamlarken bu durum yabancılarda %25'tir.

¹⁴⁷ Timur Demirbaş, *Almanya'daki Türklerin Sorunları, Bunların Suça Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları: S.12, Ankara 1990, s. 49.

¹⁴⁸ Jale Kösemen, *Almanya'daki Türk Öğrencilerinin Eğitim Problemlerinin Belirlenmesi ve Çözüm Önerileri Geliştirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2001, s. 36.

¹⁴⁹ Rıza Baran, *Federal Almanya Eğitim Yapısı ve Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları*, www.ozgurpolitika.org, (21.03.2019)

İlköğretim diploması alabilen yabancıların sadece %50'si mesleki eğitime gitmektedirler. Dahası Alman çocuklarının %25'i yüksek okul diploması alırken bu durum yabancı çocuklar arasında %9'dur. Alman eğitim sistemi birçok alanda çıraklık da sunmaktadır. Ancak, mülteci ve göçmen çocukların çok azı bu programlara devam edebilmektedirler.¹⁵⁰

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28'inci maddesine göre, her çocuk eğitim hakkına sahiptir. Bu anlaşmayı onaylayan Almanya'da ise 2010'dan beri ikamet statüsüne bakılmaksızın, mülteci çocukların Almanya'daki ilk günlerinden itibaren okula gitmelerine izin verilmektedir. Ancak yabancı bir ülkede uğradıkları tehditler, dil zorlukları ve oryantasyon sorunu çoğu zaman mülteci çocukların düzenli bir eğitim almasına engel olabilmektedir. Temel olarak mülteci çocukların eğitim durumları, ilgili federal devletler tarafından belirlenir. Devlete bağlı olarak, zorunlu eğitim 5 ila 6 veya 6 ila 7 yaş arası çocuklar için geçerlidir. Bu yaş aralığındaki mülteci çocukların ülkeye girişlerinden üç ile altı ayından sonra bir okula kayıt yaptırmaları zorunludur. Ancak birçok kişinin yolculuğu sırasında evraklarını kaybetmesi sebebiyle okul çağı çocukların yaşları tam olarak kanıtlanamamakta bu durumda gençlik dairesinin değerlendirmesi ve yasal temsilcinin talebi üzerine, tıbbi muayeneler ile yaş tayini yapılabilmektedir.¹⁵¹

2016 Haziran ayı itibari ile eyaletlerde mülteci çocuklar için okula başlama yaşı aşağıdaki gibi belirtilmiştir;

¹⁵⁰ Hasan Yönten, The Integration of Turkish Immigrants in Germany and Denmark, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2002, s. 48.

¹⁵¹ https://www.anwalt.org/asylrecht/migrationsrecht/fluechtlingskinder/#Wann_duerfen_die_Kinder_der_Fluechtlinge_zur_Schule (01.03.2019)

Tablo 6. Alman Eyaletlerinde Okula Başlama Yaşı¹⁵²

Baden-Württemberg	5 yaş
Bavyera	5 yaş
Berlin	6 yaş
Brandenburg	5 yaş
Bremen	6 yaş
Hamburg	6 yaş
Hessen	6 yaş
Mecklenburg- Vorpommern	6 yaş
Aşağı Saksonya	5 yaş
Kuzey Ren-Vestfalya	5 yaş
Rheinland-Pfalz	5 yaş
Saarland	5 yaş
Saksonya	6 yaş
Saksonya-Anhalt	6 yaş
Schleswig Holstein	6 yaş
Thuringia	5 yaş

¹⁵² https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/primary-education-18_en
(01.03.2019)

1960'lerden itibaren göçmen çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesi konusunda tecrübeye sahip olan Almanya'da yaklaşık bir milyon Suriyeli mültecinin 2015'ten sonra ülkelerine gelmesiyle, göçmen ve mülteci eğitimi konuları yeniden gündeme gelmiş ve bu konuya eyaletler düzeyinde çözümler aranmıştır.

4.2.1 Mülteci Çocukların ve Gençlerin Eğitim Hakları ile İlgili Yasal Çerçeve ve Politikalar

Bu bölümde mülteci çocukların ve gençlerin eğitimi ile ilgili olarak Almanya'nın yasal ve idari çerçevesi tanıtılmıştır. Ayrıca mülteci idaresini ve okul sistemi, çocuklara ve gençlere düzenli okul eğitiminin nasıl ve ne zaman verileceği, normal okullara giriş aşamasının nasıl organize edildiği gibi konular ele alınmıştır.

a. Mülteci Çocuklar ve Gençler İçin Eğitime Erişim

Uluslararası ve Avrupa hukukuna göre statülerine bakılmaksızın her çocuk ve genç eğitim hakkına sahiptir ve bu hukuka bağlı her üye ülke, ülkelerine girişlerinden itibaren her çocuğa konaklama merkezlerinde olsalar dahi eğitim vermekle yükümlüdür. Eğitim devletin bir sorumluluğu olduğu için, eğitim hakkı ve küçükleri okula göndermenin yasal zorunluluğu eyalet anayasalarında, eyalet eğitim yasalarında ve idari mevzuatlarda belirtilmiştir.¹⁵³ Bazı eyaletler ilticadan üç ila altı ay sonra okula başlangıcı zorunlu kılarken diğerlerinde iltica başvurusunun ne zaman yapıldığına veya bir mültecinin bir ön kabul merkezinden belediyeye ne zaman gönderildiğine bakılmaktadır. Bazı eyaletler ise Almanya'da kaldıkları andan itibaren okulu zorunlu tutmaktadır. Örneğin Bremen'de, insanlar belediye barınaklarına veya dairelerine taşınır taşınmaz onlar için okullaşma zorunlu hale gelmektedir. Bunun yanında eğitimin zorunlu olmadığı süreyi uzatmak Alman devletlerinin güvenli ülke olarak

¹⁵³ Autorengroupe Bildungsberichterstattung (2016): Bildung in Deutschland 2016. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration. In: Bildung in Deutschland: ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Perspektiven des Bildungswesens im demografischen Wandel 2016.

sınıflandırılmış ülkelerden gelen insanları iade veya sınır dışı edeceği durumlarda ve ön kabul merkezlerinde kalma zorunluluğu olanlar için mümkündür.¹⁵⁴

Almanya’da birçok yerde okul öncesi eğitimine erişim, mülteci çocuklar için karmaşık başvuru prosedürleri, bilgi eksikliği, kültürel beklentiler, ilgi eksikliği, güvenlik sorunu gibi nedenlerden dolayı oldukça zordur.¹⁵⁵ Almanya eğitim yasalarına göre anaokulları herkes için zorunlu değildir. Ancak göçmen ailelerden gelen çocuklar için, anaokulları bilişsel gelişim ve Alman dilinin edinimi için bir fırsat olarak görülür ve bu konuda mülteci aileler, çocuklarını anaokuluna göndermeleri konusunda teşvik edilir.¹⁵⁶

b. Okul Entegrasyonunun Organizasyonu

Çocukların ve gençlerin düzenli eğitim görebilecekleri devlet okullarına erişimi sağlandıktan sonra uygulanan entegrasyon modelleri eyaletler arasında büyük farklılıklar gösterir. Giriş prosedürleri, mevzuatla değil çoğunlukla idari düzenlemelerle uygulanmaktadır.

Yeni göçmenlerin öncelikle Almancayı öğrenmeleri gerektiği Almanya’da herkesin bulunduğu bir noktadır. Bu nedenle, çocuklar ve gençler genellikle normal derslere katılmadan önce hazırlık sınıflarında Almanca dil eğitimi almak zorundadırlar. Genellikle Hoş Geldin sınıfları diye isimlendirilen bu sınıflar Bremen’de Vorkurs (kurs öncesi), Hamburg’da uluslararası hazırlık sınıfı gibi adlarla anılmaktadırlar. Buralardaki müfredatlar genellikle tanımsızdır ve yalnızca Almanca dil derslerini veya bazı durumlarda konuya yönelik ek dersleri içermektedirler.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Deutscher Bundestag (2017): Entwurf eines Gesetzes zur besseren Durchsetzung der Ausreisepflicht. Deutscher Bundestag. Berlin (Bundestag Drucksache, 18/11546).

¹⁵⁵ SVR , Chancen in der Krise: Zur Zukunft der Flüchtlingspolitik in Deutschland und Europa. Jahresgutachten 2017, Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration. Berlin.

¹⁵⁶ T. Becker, et al., Role of phosphatidylethanolamine in the biogenesis of mitochondrial outer membrane proteins, J Biol Chem, S. 23 , 2013, s. 9.

¹⁵⁷ SVR, Zugehörigkeit und Zugehörigkeitskriterien zur Gesellschaft im Einwanderungsland Deutschland. Ergebnisse des SVR-Integrationsbarometers 2016–Handout. Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration. (Ed.) Berlin, 2016, s.131.

Tablo 7. Almanya’da Mülteciler İçin Entegrasyon Modelleri ¹⁵⁸

Model	Kabul Eden Ülkede Sosyalleşmiş Çocuklarla Düzenli Sınıflar	Almanca Öğrenenler İçin Ayrı ders
Alıştırma Modeli	Tam zamanlı	Belirli kurs mevcut değil, genel destek seçeneklerine erişim mevcut
Bütünleştirici Model	Tam zamanlı	Ek Almanca dersleri
Kısmen bütünleştirici	Bazı durumlarda veya bazı zaman aralıklarında	Çoğu günler hazırlık sınıfı
Paralel (Geçici) Model	üç aydan iki yıla kadar ortak dersler yok	Tam zamanlı hazırlık sınıfı, çoğunlukla ikinci dil olarak Almanca
Okul bitirme sertifikasına kadar paralel	Ortak sınıf yok	Tam zamanlı, ikinci dil olarak Almanca artı konular

Alıştırma modelinde çoğunlukla, tüm öğrencilerin beraberinde getirdiği kelimelerle birlikte okuma, yazma, ilköğretim matematik ve diğer temel yeterlilikleri öğrendikleri ilkokul dönemlerinde uygulanır. Bütünleştirici, kısmen bütünleştirici ve geçici olarak paralel modeller çoğunlukla ilkokul ve sonraki ortaöğretim yıllarında uygulanmaktadır. Bir okulu bırakma sertifikasına götüren paralel modeller 15 yaş ve üstü öğrenciler için sunulmaktadır. Eyaletlerdeki farklı yasal ve idari düzenlemelerin yanı sıra, belirli bir modelin uygulanması da okulların keyfiyetine bırakılmıştır. Bunlar okulun belirli eğitim veya konuya yönelik özellikleri, mevcut personel, finansal ve mekansal durumlar gibi unsurlara dayanabilmektedir.¹⁵⁹

¹⁵⁸ M. Massumi and N. von Dewitz, Neu zugewanderte Kinder und Jugendliche im deutschen Schulsystem. Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache und vom Zentrum für LehrerInnenbildung der Universität zu Köln. Köln, 2015, s. 44.

¹⁵⁹ H. Terhart, N. Dewitz, M. Massumi, Aktuelle Zuwanderung - Wege der Schulentwicklung in der Migrationsgesellschaft. In: *Die deutsche Schule*, 109(3), 2017, pp. 236–247.

c. Okullarda İletişime İlişkin Politikalar

2016 yılında düzenlenen KMK (Kültür Bakanlıkları Konferansı)'da genç mültecilerin eğitime entegrasyonu hakkında kısa bir rapor ve bildiri yayınlamıştır.¹⁶⁰ Beyanname, Almanca öğreniminin hızının ve kalitesinin başarılı entegrasyon için önemini vurgulayarak düzenli eğitime erişimde mülteci geçmişi olan hiçbir çocuğun veya gencin geride kalmayacağını ifade etmiştir.¹⁶¹ KMK kültürlerarası eğitime ilişkin önerilerinde diğer hususların yanı sıra, okullardaki çeşitliliğin potansiyel değerini, çok dilliliğin önemini, kendini yansıtmaya ihtiyacını ve okulların ebeveynlere ulaşması gerektiğini bu beyannameye vurgulamıştır.¹⁶²

KMK'nın anlaşmalarını yayma ve uygulama politikaları eyaletler arasında farklılıklar gösterdiğinden, önerilerin ne kadarının yerel seviyeye ve bireysel okullara yayıldığı belirsizdir. Örneğin, Bremen'de, göç ve eğitim için 2014-18 devlet planı 2013'ün KMK'nın önerilerini yansıtmaktadır.¹⁶³ 2013'ün dil eğitimi kavramı, esas olarak Almanya'da okulda dezavantajlı olan, evde başka bir dil konuştukları veya ailelerin dilsel kapasitelerinin sınırlı olması nedeniyle sosyalleşen öğrencileri ilgilendirmektedir.¹⁶⁴

KMK ve Bremen'in 2014-18'de göç ve eğitim konusundaki devlet planları tarafından yapılan tavsiyeler, okulları farklı ülkelerden, farklı orijinlerden gelen öğrencilerin fırsatlardan haberdar olmalarını teşvik etmektedir.¹⁶⁵ Örneğin, bu

¹⁶⁰ KMK, Bericht der Kultusministerkonferenz zur Integration von jungen Geflüchteten durch Bildung. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom, Berlin 2016.

¹⁶¹ KMK, Erklärung der Kultusministerkonferenz zur Integration von jungen Geflüchteten durch Bildung. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 06.10.2016. Kultusministerkonferenz. Berlin 2016, s. 1.

¹⁶² KMK, Empfehlung "Interkulturelle Bildung und Erziehung in der Schule". Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 25.10.1996 i. d. F. Vom.

¹⁶³ Senatorin für Kinder und Bildung (2014): Voneinander lernen und miteinander lernen. Entwicklungsplan Migration und Bildung 2014-2018, Bremen, s. 32-40.

¹⁶⁴ Senatorin für Kinder und Bildung (2014): Voneinander lernen und miteinander lernen. Entwicklungsplan Migration und Bildung 2014-2018, Bremen.

¹⁶⁵ KMK, Empfehlung "Interkulturelle Bildung und Erziehung in der Schule". Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 25.10.1996 i. d. F. Vom; Senatorin für Kinder und Bildung (2014):

öğrencilerin varlığı küresel konulara olan ilgiyi artırabilir, yerel öğrenciler için yabancı dil öğrenme fırsatları sunabilir ve okulları uluslararası göçü istisnai bir şey değil normal bir okullaşma özelliği olarak ele almaya motive edebilir.

Bununla birlikte, bu gelişmelerle ilgili fırsatlara mevcut göç hareketleri bağlamında nadiren de olsa değinilmektedir. Örneğin, Brandenburg eyaletindeki Potsdam Üniversitesindeki bir program, mültecileri başka bir ülkeden öğretmenlik vasıfları ile Alman okullarında çalışabilmeleri için teşvik etmektedir. Nitelikli öğretmenlerin yanı sıra, program aynı zamanda pedagojik personelin göç deneyimlerini ve Almanca dışındaki kültürel ve dilsel deneyimlerini kullanarak üniversitedeki öğretmen eğitiminde ortak kültürlerarası öğrenme için fırsatlar oluşturmakta, böylelikle Alman eğitim sistemini zenginleştirmeyi amaçlamaktadır.¹⁶⁶

4.2.2. Ön Kabul Merkezlerinde ve Kamplarda Eğitim

Almanya'da mülteciler için ilk durak olan ön kabul merkezleri ve kamplarda verilen eğitim Klaus ve Millies'in 2017 senesinde yaptıkları anket çalışması ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmaya göre ön kabul merkezlerinde bulunan çocuklar ve gençler genellikle normal vatandaşlara göre düzenli eğitim alamamaktadır. Çocuklar birkaç ay boyunca kalmak zorunda oldukları bu merkezlerde ya genel eğitime eşdeğer olmayan yarı zamanlı bir eğitim almakta ya da hiçbir okul temelli eğitim alamamaktadır. Derslerin çoğu ise tam verimli, nitelikli öğretmenler tarafından değil eğitim nitelikleri olan veya olmayan öğrenciler ve gönüllüler tarafından verilmektedir.¹⁶⁷

Ön kabul merkezlerinde eğitim, 2016 yılında Bremen'de tanıtılmıştır. Program isteğe bağlı olup, haftada 20 saat Almanca ve genel yeterliliklerin öğrenilmesini

Voneinander lernen und miteinander lernen. Entwicklungsplan Migration und Bildung 2014-2018. Bremen 2013.

¹⁶⁶ See the joint press release from the BMBF and the DAAD dated 13 November 2015. Available online at: <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/39606-fluechtligen-den-zugang-zum-studium-ermoeglichen/?t=fluechtlinge>.

¹⁶⁷ T. Klaus and M. Millies, Recherche zur Bildungssituation von Flüchtlingen in Deutschland. Forschungsgruppe Modellprojekte e. V. (FGM); BumF e.V. Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge e.V.; Flüchtlingsrat Bremen. Weinheim u.a. http://www.forschungsgruppe-modellprojekte.de/files/recherche_bildung.pdf (20 October 2018)

içermektedir. Buna ek olarak Bremen'de, Almanca öğrenenlerin yüzde 4,7'si okul dışındaki ön hazırlık kurslarında eğitim almış mülteci çocuklardır.¹⁶⁸

Bavyera'daki bazı ön kabul merkezlerinde ise Almanya'da kalma ihtimali düşük olan sığınmacılara özel farklı türde bir eğitim uygulanmaktadır. Personel istihdamına göre on beş ila 20 saat arasında, sorgulanabilir bir kalitede eğitim verilen merkezde Alman dili dersleri olmadan, çoğunlukla “sanat ve el sanatları” dersleri verilmektedir.¹⁶⁹

4.2.3. Hazırlık Sınıfları “ Hoş Geldiniz” Sınıfları

Almanya'da iltica talebi kabul edilip oturma izni alan ailelerin çocukları Almanya'daki eğitim hayatlarına öncelikle hazırlık sınıflarında başlamaktadır. Çocukların eğitimlerini kolaylıkla devam ettirebilmeleri, Alman toplumuna kolaylıkla entegre olabilmeleri için kurulan hazırlık sınıfları ile bu çocuklara Alman dili ve Alman kültürü öğretilmeye çalışılmaktadır. Hertie Yönetim Okulu halk sağlığı ve eğitimi profesörü Klaus Hurrelmann'a göre Berlin'de başlayan bu model Almanya'daki 400.000'den fazla okul çağındaki mültecinin entegrasyonu için uygun kabul edilmiş ve benzer modellerle ülke geneline yayılmıştır.¹⁷⁰ Bu kısmen bütünleştirici model, ilkokullarda altı aya kadar, ortaokullarda ise bir yıl boyunca uygulanmaktadır. Buradaki düşünce, Almanya'da sosyalleşen çocuklarla ve gençlerle ilk temas için erken fırsatlar sağlamak ve pratik iletişim için Almancalarını geliştirme fırsatı sunmaktır. Bu sınıflarda uygulanan program ile mülteci öğrencilere 15 saat Almanca dersi diğer 5 saatte ise matematik dersi verilmekte ve 1 sene içerisinde program tamamlandıktan sonra ise öğrenciler başka sınıflara ve okullara dağıtılmaktadır. Öğrencileri belli bir sınıfa ve kursa atama kararları okullar içinde

¹⁶⁸ Bremische Bürgerschaft, Antwort des Senats auf die Kleine Anfrage der Fraktion der CDU. Sprachförderung für Geflüchtete. Bremische Bürgerschaft. Bremen (Bremische Bürgerschaft. Landtag. 19. Wahlperiode. Drucksache 19/811 vom 1.11.2016). <https://www.bremische-buergerschaft.de/index.php?id=3> (20 October 2016)

¹⁶⁹ T. Klaus, and M. Millies, Recherche zur Bildungssituation von Flüchtlingen in Deutschland. Forschungsgruppe Modellprojekte e. V. (FGM); BumF e.V. Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge e.V.; Flüchtlingsrat Bremen. Weinheim u.a. http://www.forschungsgruppe-modellprojekte.de/files/recherche_bildung.pdf (20 October 2018)

¹⁷⁰ <https://www.newsdeeply.com/refugees/articles/berlins-education-experiment-welcome-classes-for-refugee-children>. (20.10.2018)

düzenlenir, öğrenciler genellikle yaşlarının gösterdiğinden daha düşük bir sınıfa atanırlar.¹⁷¹

Almanya’da bazı eğitimciler hoş geldiniz sınıflarının mülteci eğitiminde olumlu sonuçlar doğurduğunu savunurken bir kısım eğitimci ise onların bir yere alıştıktan sonra tekrar dağıtılmasının adaptasyonlarını bozduğunu arkadaşlık ilişkisi kurmakta onları zorladığını ileri sürmektedir. Berlin’de bir 30 yıldır bir ilköğretim kurumunda çalışan Friederike Terhechte-Mermeroğlu; *“30 yıl önce yaptığımız hatayı tekrarlıyoruz. Türkiye’den gelen öğrencileri mevcut sınıflara değil ayrı sınıflara yerleştirdik. Halbuki Almanca öğrenmek ve entegrasyon için birlikte olmak gerekirdi. Türkiye’den gelen ilk kuşak öğrencileri kaybettik, bu Suriye’den ve Afganistan’dan gelenler için de öyle olacak.”* diyerek hoş geldiniz sınıflarını eleştirmiştir.¹⁷²

Mechtild Gomolla, 1960’lı yıllarda göçmenlerin eğitimiyle ilgili ilk planlar uygulamaya konulduğunda duruma itfaiyenin yangın söndürmeye gitmesi gibi “acil alınacak önlem” yaklaşımıyla bakıldığını belirterek, bugünde bu kadar deneyimine rağmen Almanya’nın yine mültecilerin eğitimi konusunda itfaiye politikası izlediğini belirtmiştir. Mültecilere yönelik politikaların günü kurtarmak amacıyla geçicilik üzerine kurulu olmasını eleştiren Gomolla, kalıcı reformların yapılmamasının okullarda mültecilerin oluşturduğu bir alt gruba toplumda ise eşitsizliklere yol açtığını ifade etmiştir.

Almanya’da bulunan mültecilere eğitim hakları federal ve eyalet kanunlarıyla verilmiş ancak zorunlu tutulmamıştır. Yasalardaki bu esneklik, mültecilerin eğitime dâhil edilmelerinde eyaletten eyalete ve okuldan okula değişiklik gösteren uygulamaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Almanca’yı bilmeden okula başlayan öğrenciler için bazı eyaletlerde hoş geldin sınıfları açılarak dil eğitiminden geçirildikten sonra karma sınıflara geçiş uygulaması görülürken bazı eyaletlerde direkt klasik sınıflarda temel derslere dil derslerinin dâhil edilmesiyle mülteci öğrenciler

¹⁷¹ Vogel and Stock, Opportunities and Hope Through Education, “How German Schools Include Refugees”, Education International Research , Nowember 2017.

¹⁷² <https://m.bianet.org/bianet/goc/176138-almanya-da-multeci-ogrencilerin-egitimindeki-sorunlar-neler> (02.02.2019)

eğitime kazandırılmıştır. Bu kısmen bütünlüştürücü model, Bremen okullarındaki düzenli zaman çizelgeleriyle her zaman sağlıklı uyum göstermemekte ancak bazı okullar bireysel çözümler ararken, diğerleri bireysel gereksinimlerle iyi eşleşmeyen şematik çözümler geliştirmektedirler. Daha önce, 15 veya 16 yaşlarında Bremen'e gelen öğrenciler bu modele göre eğitilmekteyken Hamburg gibi başka eyaletlerde Ağustos 2017'den itibaren, Almanca yeterliliği olmayan öğrencilere, genel bir okul bitirme sertifikası almaya yönlendirmek amacıyla dersler verilmiştir.¹⁷³

Sophie Groß,'un Berlin'de yaptığı bir araştırmada, inceledikleri on okulda, mültecilerin “hoş geldin” sınıflarına alındığını ve bu yüzden, mülteci öğrencilerle okuldaki diğer öğrencilerin etkileşimlerinin zayıf olduğu belirtilmiştir. Klasik sınıflara geçişin uzun sürdüğünü ve bu durumun okul bünyesinde paralel bir yapı ürettiğini vurgulayan Groß özellikle okul binaları dışında bulunan hoş geldin sınıflarının mülteci çocukların okuldan kopmalarına akranları ile iletişimini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Almanya'da akademisyenlerce yapılan araştırmaların ortak sonucu yürütölen eğitim faaliyetlerinin mültecilerin eğitim sorununa geçici çözümler sunması olmuştur. Akademisyenlerin incelediği bir kısım okulda ise doğrudan karma sınıflara alınıp günlük diğer dersleri yanında iki saat Almanca dersi alan öğrencilerin daha fazla iletişim kurarak kaynaştığı görölmüştür. Ve bu şekilde eğitimden geçen mültecilerin okul hayatına daha rahat uyum sağladığı ve daha az dışlandığı gözlemlenmiştir. Groß, bu okullardaki uygulamaların, sadece mülteci çocuklara değil gruplaşmalara fırsat vermediği için bütün öğrencilere fayda sağladığını belirtmiştir.¹⁷⁴

İdeal olarak, ilkokul öğrencilerinin Almanca hazırlık kursundan sonra A2 seviyesine (CEFRL) ulaşması beklenirken ortaokul öğrencilerinin B1 seviyesine (pasif) ulaşması gerekmektedir. Düzenli sınıflardaki pek çok öğretmen, bu seviyede Almanca yeterliliği olmayan öğrencileri bir araya getirmek için kendilerini yeterince

¹⁷³ U. Neumann and M. Schwaiger, Junge Flüchtlinge im allgemeinbildenden Schulsystem und die Anforderungen an Schule, Unterricht und Lehrkräfte. In: Maren Gag, M. and Voges, F. (Ed.): Inklusion auf Raten. Zur Teilhabe von Flüchtlingen an Ausbildung und Arbeit. Münster u.a: Waxmann (Bildung in Umbruchgesellschaften, 10), pp.60–79, 2014, s.72.

¹⁷⁴ Uğur Tekin, Deniz Yüksekler, Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması, Çalıştay Sonuç Raporu, İstanbul 2017.

hazırlıklı hissetmezler. Bu bağlamda yetkililerin yaptıkları öğrenci görüşmeleri, “hoş geldiniz” atmosferini takdir ettiklerini ve Almanca hazırlık sınıfında kişisel ilgi gösterdiklerini gösterirken, aynı zamanda dersleri alabilecekleri 'gerçek' okulu özlediklerini de göstermektedir. Bununla birlikte, zorunlu göç sırasında ve hazırlık sınıfları sırasında okul dönemini kaçıran öğrencilerin dersleri takip etmesi genellikle zordur. Düzenli bir sınıfa geçtikten sonra, öğrenciler Almandaki yeterliliklerini desteklemek veya ev ödevlerinde yardımcı olmak için ek dersler alabilirler. Ancak, normal sınıfa geçen öğrencinin bu süreçte Almanca derslerine devam etmek için önemli bir ek kaynağı bulunmamaktadır.¹⁷⁵ Okullarda hazırlık sınıfından düzenli bir sınıfa geçenlerin Almanca seviyeleri sayısal notlar yerine ilerleme raporları ile değerlendirilmektedir.

Eğitim hakkı ve okula devam etme zorunluluğu Almanya okul yasasında ve federal eyaletlerin eyalet yasalarında yer almaktadır. Okula devam etme zorunluluğu için her 16 eyalette ikamet yeri ya da “sürekli ikamet” belirleyici unsurdur. Ancak sığınma başvurusu yapanlar söz konusu olduğunda bu genelde yeterli olmamaktadır. İşte bu durum Bavyera ve Sachsen-Anhalt'ta bulunan mülteci çocuk ve gençlerin üç aya kadar okula devam etme zorunluluğunun dışına çıkmalarına neden olmakta ve onları eğitimden yoksun bırakmaktadır. Bazı eyaletlerde ise okula devam etmeyi yabancı hakları kriterlerine bağımlı kılan düzenlemeler kaldırılarak eğitim zorunluluğu için bağımsız kriterler belirlenmektedir. Berlin, Hamburg ve Bremen'de örneği bulunan bu uygulamada öğrenciler ya da ebeveynleri, uygun görülen okul türü ve sınıfın belirlenmesi için çoğu kez bir merkeze (örneğin eğitim dairesi) başvurarak ilkokul çağında (1./2. sınıf) derslere yine hazırlık sınıfı eğitimi almak koşulu ile doğrudan girme hakkına sahip olabilmektedirler.¹⁷⁶ Hamburg'da ise öğrenciler eğitim biyografilerine uygun olarak iki tür hazırlık sınıfına ayrılmaktadır. Latin alfabesini ve

¹⁷⁵ Vogel and Stock, “Opportunities and Hope Through Education: How German Schools Include Refugees”, *Education International Research*, November 2017.

¹⁷⁶ Eine detaillierte Übersicht über die rechtlichen Grundlagen für den Schulbesuch von neu zugewanderten Schülerinnen und Schülern bietet Massumi/ von Dewitz (2015): Bestandsaufnahme und Empfehlungen. Neu zugewanderte Kinder und Jugendliche im deutschen Schulsystem. Hrsg. vom Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache und vom Zentrum für LehrerInnenbildung der Universität zu Köln.

temel aritmetik işlemleri bilmeyen ortaokul öğrencileri ilk olarak bir yıl boyunca temel sınıfta öğrenim görürken diğer tüm öğrenciler uluslararası hazırlık sınıfları adı verilen, ilk dönemde günlük yaşam diline ve ikinci dönemde eğitim diline özgü becerileri edinmeleri planlanan sınıflara devam etmektedirler. Almanya'ya geldikten sonra yaşlarına göre 9. ya da 10. sınıfta olanlar için Hamburg'da iki yıl süren bir hazırlık yapılarak öğrenciler ilk aşamada okul diplomasına hazırlanmaktadır. Böylece öğrencilerin bu eğitimin ardından meslek ortaokulu ve lise diploması alması ya da meslek eğitimine geçmesi mümkün olabilmektedir.¹⁷⁷

Almanya'da mülteci eğitiminde yapılan bu hazırlık çalışmalarının ana hedefi başta Almanca'nın öğrenilmesi ve de düzenli ders ortamlarına geçilmesini sağlamak olmuştur. Ancak kavramsal olarak hazırlık sınıfları örgün eğitim sistemine geçişi kolaylaştıran ve bu sisteme öğrencileri hazırlayan, güvenli bir çevre, koruma altında bir ortam olarak tasarlansa da entegrasyona ters bir etkide bulunduğu da gözden kaçmamaktadır. Özel bir sınıf oluşturulmasının birbirine bağlı bir grubu oluşturacağı ve bu durumun göç pedagojisi perspektifinden bakıldığında bir ayrımcılık doğuracağı belirtilerek “hoş geldiniz sınıfları” Almanya'da eğitimciler tarafından eleştirilere maruz kalmıştır.¹⁷⁸ Hoş geldin sınıfları, hazırlık sınıfları, geçiş sınıfları ya da ikinci dil Almanca sınıfları: isimleri ile anılan Almanca bilmeyen çocuk ve gençleri hedefleyen bu özel sınıflar aslında yeni bir fenomen değil, aksine, her ne kadar geçen yıllarda birçok yerde ve büyük sayıda yeniden kurulmuş olsalar da, geçmişte Almanya'da konuk işçi döneminin olağan uygulamaları olmuştur. Yıllar süren yoğun araştırmalara ve dilsel heterojenliğin okul ve öğretmen eğitimi için daima önemli bir konu olduğu gerçeğine rağmen, birçok okul ve öğretmen, üstesinden gelinmesi zor bir görevle bu sınıflarda yüz yüze bırakılmıştır. Alman eğitim sistemine geçiş ve Almanca'yı öğrenme ortamları olarak hazırlık sınıflarının, ancak bir eğitim ve dil destek tasarısı

¹⁷⁷ Rahmenvorgaben zur schulischen Integration zugewanderter Kinder und Jugendlicher in Regelklassen, Hrsg. Behörde für Schule und Berufsbildung Hamburg (2012) zur Konzeption der Vorbereitungsmaßnahmen in Hamburg.

¹⁷⁸Paul Mecheril, Saphira Shure, Natio-ethnokulturelle Zugehörigkeitsordnungen über die Unterscheidungspraxis, Seiteneinsteiger, In: Bräu, Karin/ Schlickum, Christine (Hrsg.): Soziale Konstruktionen in Schule und Unterricht. Zu den Kategorien Leistung, Migration, Geschlecht, Behinderung, Soziale Herkunft und deren Interdependenzen. Opladen, Berlin, Toronto, S. 109-122.

bünyesinde gerçekleştirildiğinde, sürekli izlendiğinde, değerlendirmesi yapıldığında ve öğretmen kadroları için vasıflandırma olanakları hazır bulundurulduğunda bu hazırlık sınıflarının bir anlamı olacağı ise çoğu eğitimci tarafından kabul edilen bir gerçeklik olmuştur.¹⁷⁹

4.2.4. Yeterlilik Değerlendirmesi ve Öğrencilerin Okullara Tahsisi

Almanya'da eyaletler arasındaki farklı uygulamalar burada da göze çarpmaktadır. Örneğin Bremen'de merkezi yönetim, çocukları çok çeşitli okullara dağıtmayı amaçlamaktadır. Buradaki düşünce, Almanya'da sosyalleşmiş öğrencilerle etkileşim fırsatlarını artırmak ve tüm okulları mülteci entegrasyonuna dâhil etmektir. Diğer eyaletlerde ise öğrenciler belirli okullara yoğunlaştırılır.¹⁸⁰

Bremen'de, ilkökul çağındaki mülteci çocukları Almanca kursu bulunan, ikametlerine en yakın ilkökula yönlendirilmektedir. Ortaokul ve lise çağı okuma yazma bilmeyen öğrenciler belirli ayrı kurslara ayrılırken ülkelerindeki okullarda edindikleri yetkinlik seviyesine sahip öğrenciler ise akademik odaklı hazırlık kurslarına alınmaktadır. Yükseköğrenim çağındakiler içinse durum okullar arasında değişiklik gösterebilmektedir. Ana dildeki yetkinlik ikinci bir yabancı dil olarak değerlendirilerek yükseköğretim sertifikası almak için yeterli olabilmektedir. Ancak bu tüm okullar için geçerli değildir. Alman eğitim sisteminin prensiplerinden olan öğretmen görüşü burada da karşımıza çıkar ve gençlerin hangi kurslara ve okullara yerleştirilecekleri öğretmenler tarafından bildirilir.¹⁸¹

¹⁷⁹ Alman Entegrasyon ve Göç Vakıfları Bilirkişi Konseyi'nin araştırma raporu: Doppelt benachteiligt? Kinder und Jugendliche mit Migrationshintergrund im deutschen Bildungssystem. Eine Expertise im Auftrag der Stiftung Mercator. Mai 2016.

¹⁸⁰ For detailed information on local education strategies, different allocation procedures and the multilevelstructured mechanisms of inclusion or exclusion in the state of Northrhine-Westphalia, see Emmerich et al. (2017)

¹⁸¹ Vogel and Stock, "Opportunities and Hope Through Education: How German Schools Include Refugees", *Education International Research*, November 2017.

4.2.5. Üniversitelerde Eğitim ve Öğretim

“Mültecilerin Dereceli Programlara Entegre Edilmesi” programı, BMBF ve DAAD tarafından Almanya'da yaşayan çok sayıdaki mülteciye yanıt olarak 2015 yılı sonunda başlatılan kapsamlı bir önlem paketinin bir parçasını oluşturmaktadır. Programın amacı, mültecilere ikamet durumlarına bakılmaksızın bir programa mümkün olan en kısa sürede başlamalarına yardımcı olarak Almanya'da üniversite eğitimi için hazırlık yapma fırsatı vermektir.¹⁸² Yükseköğretim kurumları ve hazırlık kursu sağlayıcıları (Studienkollegs), mülteci kökenli öğrencilere danışmanlık yapmak ve bunları hem dil hem de konu bakımından üniversite çalışmalarına hazırlama konusunda önemli görevlere sahiptir. Integral programı, kurumlara hazırlık kursları ya da lisans programları ile birlikte verilen kurslar gibi dil ve özel kurslar yelpazesini düzenlemelerine veya genişletmelerine yardımcı olur.¹⁸³

Almanya'da eğitim almak isteyen yabancı dil bitirme sertifikasına sahip herhangi bir kişinin Alman ortaöğretim bitirme yeterliliği olan ABİTUR'a eş değer bir sertifikasının olması gerekmektedir. Ancak bu sertifikalar, belirli bir ülkenin eğitim sistemine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ayrıca yükseköğretime erişim için gerekli şartlar, Dış Eğitim Merkez Ofisi (ZAB) değerlendirmelerine dayanmaktadır. Yükseköğretime kabul için doğrudan ve dolaylı nitelik arasında ayırım yapılmaktadır. İlk olarak, yükseköğretime doğrudan erişim mümkündür; ikincisi ise, yalnızca bir hazırlık okulundaki (Studienkolleg) hazırlık kurslarına katıldıktan sonra Almanya'da okumak mümkün olmaktadır. Hazırlık kursları dil derslerinden oluşur ve konu odaklı müfredat takip edilir. Bu kurslar, yabancı uyruklu başvuru sahiplerinin Alman yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmeye uygunluğunu belirlemeye yönelik bir değerlendirme testi olan Feststellungsprüfung (FSP) için öğrencileri hazırlamaktadırlar. Sınavı geçmek, bireye Almanya'daki akademik çalışmalara kabul edilme hakkı vermektedir. Integral Programında, Federal Eğitim ve Araştırma

¹⁸² See the joint press release from the BMBF and the DAAD dated 13 November 2015. Available online at: <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/39606-fluechtligen-den-zugang-zum-studium-ermoeglichen/?t=fluechtlinge>.

¹⁸³ The integration of refugees at German higher education institutions Findings from higher education programmes for refugees, November 2017.

Bakanlığı (BMBF), Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) aracılığıyla mülteciler için ek kurslara ve hazırlık kolejlerine yardım sağlamaları için fon desteği vermektedir.¹⁸⁴

Yükseköğretim kurumlarındaki hazırlık kursları, özellikle de uzmanlık kurslarıyla birleştiğinde, bir lisans programına başarılı bir şekilde kabul veya devam etmek için temel bir gereklilik olduğu gibi yükseköğretim kurumundaki entegrasyonu da kolaylaştırmaktadır. Sertifikaların doğrulanması, aynı zamanda kısmen Entegre finansman tarafından kapsanan yükseköğretim kurumlarında çok fazla zaman ve personel kaynağı gerektirmektedir. 2016 yılında, tüm federal devletlerden toplam 172 kurum, 135 yükseköğretim kurumu (üniversiteler ve uygulamalı bilimler üniversiteleri) ve 37 hazırlık okulu (Studienkollegs) Integra programında desteklenmiştir. 2016 yılında yükseköğretim kurumlarında ve hazırlık kolejlerinde dil ve özel kurslara 6.806 mülteci katılımı sağlanmıştır. Mevcut bilgilere dayanarak, 2017/18 yıllarında 128 yükseköğretim kurumu ve 39 hazırlık okulu desteklenmiştir. Toplam kurum sayısı 2016/2017'de neredeyse aynı kalsa da, yükseköğretim kurumlarına başvuru hacmi 2017/18 yılları için güçlü bir şekilde artış göstermiştir.¹⁸⁵

4.2.6. Mesleki Eğitim

Zorunlu eğitimin sona ermesinin ardından genç mülteciler düzenli bir eğitime hala ihtiyaç duymaktadırlar. Çünkü okulda aldıkları eğitimi beyan edecek sertifikaları yoktur. Bununla birlikte refakatsiz gençler için yaş tayini okullaşmayı geciktirebilmektedir. 18-25 yaş grubu için, bir okula gitme olasılığı genellikle zor olmaktadır.¹⁸⁶

Dualist Sistem olarak da tanımlanan Alman mesleki eğitim sisteminde uygulama ve teori bir aradadır. Bu sistemin en önemli özelliği ise eğitim ve istihdamın arasındaki sıkı uyumdur. İşletme içerisinde ve bir meslek okulunda verilen eğitimle sürdürülecek

¹⁸⁴ Federal Office for Migration and Refugees (ed.): Hochschulzugang und Studium von Flüchtlingen. Eine Handreichung für Hochschulen und Studentenwerke, October 2017. Available online at: https://www.daad.de/medien/der_daad/handreichung_hochschulzugang_gefl%C3%BCchtete.pdf.

¹⁸⁵ The integration of refugees at German higher education institutions Findings from higher education programmes for refugees, November 2017.

¹⁸⁶ Klaus, and Millies, s.19.

olan mesleğe deneyim kazandırılmaktadır.¹⁸⁷ Gençler için mesleki okullar ve özel programlarda federal eyaletler yardımcı olurken, mesleki yardımda ise yerel idareler destek sağlamaktadır.¹⁸⁸ Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı'nın yapısal geliştirme programı “Özel Destek Gerektiren Hedef Gruplar İçin Mesleki Yeterlilikleri ve Yetenekleri Geliştirme”, “Herkes İçin Eğitim” ilkesini en iyi şekilde uygulamayı hedeflemektedir. “Herkes için Eğitim”, Federal Hükümetin eğitim ve mesleki eğitim politikasında en önemli hedeflerinden biridir. Bu hedef, özellikle eğitim ve çalışma hayatlarında özel desteğe ihtiyaç duyanları kapsamaktadır. Dezavantajlı genç insanları desteklemek önemli ve kalıcı bir görev olarak anlaşılmakta ve mesleki eğitim ve öğretimin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Desteğin erken başlaması gerektiğinden, program okullardaki sosyal işleri pekiştirme ve okullar ve fabrikalar arasında işbirliğini ilerletmek için gerçekleştirilen girişimleri desteklemektedir.¹⁸⁹

Almanya’da birçok konuda olduğu gibi mesleki eğitimde de eyaletler arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Bremen’de genç mülteciler, ya üçüncü bir giriş sertifikasına yol açan daha genel bir eğitime ya da resmi bir mesleki nitelik kazandıran ileri mesleki eğitime ya da vasıfsızlıkta istihdam edilebilirliğin geliştirilmesine yol açan mesleki eğitime yerleştirilmektedir.¹⁹⁰ Bavyera eyaletinde ise eyalet çapındaki meslek okullarında mülteci sınıfları açılmış ve bu derslere 21 yaşına kadar, istisnai durumlarda ise 25 yaşına kadar erişme imkânı verilmiştir. Ayrıca mülteci gençlere buradan iki ya da üç yıl içinde temel okul bitirme sertifikası alma fırsatı sunulmaktadır.¹⁹¹

¹⁸⁷ Necdet Aykaç, Türkiye’de ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Mesleki Teknik Eğitim (Almanya,Fransa,İsviçre,İspanya,Yunanistan örneği).*Milli Eğitim Dergisi*,2002, 155-156.

¹⁸⁸ BMBF (Federal Ministry of Education and Research), *Germany’s Vocational Education at a Glance*, Federal Ministry of Education and Research (BMBF) Public Relations Department, Bonn 2003.

¹⁸⁹ BMBF (Federal Ministry of Education and Research), *Germany’s Vocational Education at a Glance*, Federal Ministry of Education and Research (BMBF) Public Relations Department, Bonn 2003.

¹⁹⁰ A. Malecki, *Schulen auf einen Blick*, Statistisches Bundesamt (Ed.) Wiesbaden.
<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Schulen/BroschuereSchulenBlick.html> (20.10.2018)

¹⁹¹ T. Klaus and M. Millies, *Recherche zur Bildungssituation von Flüchtlingen in Deutschland*, Forschungsgruppe Modellprojekte e. V. (FGM); BumF e.V., Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge e.V., Flüchtlingsrat Bremen. Weinheim 2017, s. 20.

İkili sistemde okulu bitirme sertifikası olmadan da çıraklık başlatılabilmektedir. Çıraklık yapan kişiler, sığınma başvuruları reddedilse bile sınır dışı edilmeye karşı korunmaktadır. Çıraklığı başarıyla bitirmek, daha uzun süreli çalışma vizesi ve daha uzun süreli oturma statüsüne adım atmak demektir. Mülteci gençler, barınaklarındaki sorunlar veya göçmen gençler için devlet tarafından finanse edilen danışmanlık hizmetleri ile ilgili tavsiyeler alabilmektedirler. Birçok yerde, şirketler ayrıca iş bulma kurumu veya Bremen Odasından “hoş geldin rehberleri” gibi iş birlikleri tarafından ticari tavsiye alabilmektedirler.¹⁹²

Almanya'da mesleki eğitimi gerektiren yüzlerce meslek bulunmaktadır. Federal İş Bulma Ajansı'nın meslek danışmanlığı, gençlere ve genç yetişkinlere meslek seçiminde danışmanlık yapar. İş Bulma Ajansları Almanya'nın her yerinde bulunmaktadır ve bu ajanslar çeşitli meslekler, faaliyetler ve bunlar için gerekli yeterlilikler hakkında birçok bilgi vermektedirler. Federal yönetim 130'dan fazla meslek eğitimi alanı için farklı uluslardan kadın ve erkek adaylar aramaktadır. Bunların hangi meslekler olduğunu detaylarıyla anlatarak ve ebeveynlerin çocukları için bilgi almasını sağlayan “www.wir-sind-bund.de” adlı internet sayfası bir kaç dilde göçmen ve mülteci ailelere hizmet vermektedir.¹⁹³

Almanya'da meslekler hakkında bilgi edinmenin başka yolları da vardır. Birçok şehirde meslek eğitimi gerektiren mesleklerin tanıtıldığı mesleki eğitim fuarları düzenlenmektedir. Okullar da sıkça meslek yönelimi günleri ya da deneme stajları organize etmektedir. Ayrıca Almanya'da mesleki eğitim konusunda başlatılan yeni bir projeye hem göçmen kökenli gençlere yönelik ayrımcılığı önlemek hem de yeterli staj yeri imkânı sağlayabilmek için çalışma yürütülmektedir. Alman Meslek Eğitimi Federal Enstitüsü, “Destekli Mesleki Eğitim“ adı altında başlattığı pilot bir projeye, küçük ve orta ölçekli işletmeleri staj konusunda desteklemektedir. Proje müdürü Sabine Steinert, bu proje ile daha fazla genci doğrudan ikili eğitime yöneltmek istediklerini bu konuda ciddi açıkları olduğunu belirtmiştir. Bir yanda geçiş sistemine gelip doğrudan işletmelere giremeyen çok sayıda başvuru sahibinin diğer yanda acil

¹⁹² Senatorin für Bildung und Wissenschaft , www.bildung.bremen.de (20.02.2018)

¹⁹³ <http://www.bamf.de/TR/Willkommen/Bildung/Berufsausbildung/berufsausbildung-node.html>

olarak adaylara ihtiyaç duyan ancak aradıkları gençleri bulamayan işletmelerin olduğunu dile getirmiştir. Steinert, birbirinden farklı beklentileri olan işçi ve işveren arasında aracılık ederek onların önyargılarının giderilmeye çalışıldığını ayrıca staj anlaşmaları ile gence staj sırasında tıpkı meslek okulunda olduğu gibi sorunları önlemek ve gözlemlemek için danışmanlık hizmeti verildiğini ifade etmiştir.¹⁹⁴

Bunlar haricinde Almanya’da düzenlenen bir yasa ile ülkede yaşayan göçmenlerin kendi mesleklerini icra edebilmesi hedeflenmektedir. Almanya’ya çalışmak amacıyla gelenlerinde kapsayan yasadaki federal çapta düzenlenebilen yaklaşık 450 meslek sahibi faydalanabilmektedir. Bu meslekler arasında oto mekanik teknisyenliği, fırıncılık, berberlik gibi meslekler bulunmaktadır. Ayrıca bu yasa ile doktor, veteriner, hastabakıcı, avukat veya malî müşavirlerin de diplomalarının tanınması sağlanmaktadır. Ancak yasa, öğretmenlik, mühendislik veya mimarlık gibi eyalet çapında düzenleme gerektiren meslekleri kapsamamaktadır. “Düzenlemeye tabi olmayan” olarak adlandırılan sosyal ve fen bilimleri alanında uzmanlaşmış kişiler (sosyologlar, iktisatçılar, matematikçiler vesaire) ile gazetecilerin ise Almanya’da kendi mesleğini yapabilmek için diplomalarını tanıtması şartı aranmamaktadır.¹⁹⁵

4.2.6.1. Meslek İçin Almanca

ESF-BAMF Programı

Almanya’da iş bulmak ve meslekte başarılı olabilmek için iyi düzeyde Almanca bilmek gerekmektedir. Bu amaçla Almanya’da mültecilerin mesleki dil desteği alabileceği özel kurslar bulunmaktadır. Federal Göçmen ve Mülteci Dairesi (BAMF) ’nin göçmen kökenli kişilere yönelik sunduğu “ESF-BAMF programı ile “Meslek için Almanca” kursları hizmet sunmaktadır. Bu kurslar Almanca dersini, mesleki yeterliliği ve bir staj sayesinde bir mesleği yakından tanıma olanağını mülteciler için bir araya getirmektedir.

¹⁹⁴ <https://www.dw.com/tr/gen%C3%A7lere-mesleki-e%C4%9Fitim-deste%C4%9Fi/a-16211892>

¹⁹⁵ <https://www.dw.com/tr/almanya-da-m%C3%BCltecilere-diploma-deste%C4%9Fi/a-18925408>

ESF tarafından desteklenen bu program ile katılımcılar, dil ve meslek konusunda ileri seviyede yeterli hale gelerek iş piyasasındaki şanslarını artırabilirler. Ancak bu kurslara katılmanın bazı koşulları vardır. Bunlar:

- İş bulmaya yetecek kadar dilinin olmaması
- Göçmen kökenli olmak,
- İş aradığını bildirmek veya genel olarak SGB II (Hartz IV) ya da SGB III (işsizlik parası) uyarınca ödeme almak,
- Bir uyum kursundan geçmiş olmak,
- Ve zorunlu eğitimi tamamlamış olmak gerekmektedir.¹⁹⁶

Federal "ESF-Federal Uyum Yönergesi" ya da "ESF-Federal Kalma Hakkı Olanlar ve Sığınmacılar II Programı" adlı programların katılımcıları da ESF-BAMF kurslarına katılabilir. Bu kurslara katılabilmek için yalnızca iş arıyor olmak şartı bulunmamaktadır. İş olup ancak dil bilgisi günlük iş hayatıyla baş etmeye yetmeyecek kişilerde bu dil kurslarına katılabilmektedirler. Bu durumda da göçmen kökenli olmak ve her ders birimi başına 3,20 Euro katılım payı ödemek gereklidir. Bu katılım paylarının ödemeleri işveren tarafından da yapılabilmektedir. Dil kursları başvurusunda herkes için temel koşul, Avrupa Ortak Referans Çerçevesi 'ne göre A1 dil seviyesine sahip olmaktır. Bu kurs, yeterlilik modülü ve staj dâhil 730 ders birimine kadar 6 ve 12 ay sürebilmektedir. Kurs sırasında kursiyerlerin eğitimde ne kadar ilerledikleri test edilerek hedefe ulaşıp ulaşılamadığı tespit edilmektedir. Bunun için kurs hocaları ilerlemeyi düzenli bir şekilde yazılı olarak kaydederek kursun sonunda kursiyerler ile değerlendirmektedirler. Kursun sonunda alınan katılım tasdiknamesi ise mesleki kariyerin devamında oldukça yararlı olabilmektedir.

Gençliğinin son dönemlerinde iltica eden çoğu mülteci, meslek okullarında Almanca hazırlık kurslarına yerleştirilerek burada iki yıl boyunca Almanca ve aynı zamanda mesleki yönelimli bazı konularda eşzamanlı öğretim almaktadır. Almanya'daki Alman genç nüfusunun mesleki eğitime ilgi göstermemeleri sektörü

¹⁹⁶ <http://www.bamf.de/TR/Willkommen/DeutschLernen/DeutschBeruf/deutschberuf-node.html>

Almanya’da yaşayan eğitimsiz ve mesleksiz mülteci gençlere yönelmiştir. Böylece Federal Alman Hükümeti eğitim alanında “Mülteciler İçin Mesleki Eğitime Erişim Programını” hayata geçirerek hem meslek ihtiyacını hem mültecilere istihdam sağlamayı hedeflemiştir.¹⁹⁷

4.2.7. Öğretmenler

Almanların öğretmen yetiştirme tarihine bakıldığında iki ayrı öğretmen tipi oluşturulduğu görülmektedir. İlk tip öğretmen, üniversitelerde orta öğrenimin ikinci kademesi için yetiştirilirken, ikinci tip öğretmen, ilköğretim okulları için uygulamaya dönük yetiştirilmektedir.¹⁹⁸

Bugün birçok sınıfında yerli öğrenciden daha fazla yabancı kökenli öğrenci bulunan Almanya’da farklı kültürlerin çok yönlü etkileri hiç şüphesiz okul hayatını oldukça fazla etkilemektedir. Bu durum ise Almanya’da mülteci öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin kimliğinin önemini ortaya çıkarmıştır. Almancaya entegrasyon programı içinde, öğretmenlerin kayda değer bir çoğunluğunun göçmen kökenli olduğu göze çarpmaktadır. 2011’de Alman öğretmenlerin yüzde 36’sı Almanya’da doğmamakla birlikte, çoğu Rusya, Polonya veya Türkiye’den gelmektedirler.¹⁹⁹ Bununla birlikte mülteci geçmişine sahip olan öğretmenler mülteci öğrencilerle daha sağlıklı iletişim ve empati kurabilmekte, birden çok dili konuşabilmelerinin avantajlarını kullanabilmektedirler. Ayrıca göçmen öğretmenlerin %80’inin başka eğitim almadan dil öğretebiliyor olmaları birden çok dil tecrübesi olan öğretmenlerin dil öğretim yeteneklerinin diğerlerine göre daha fazla olduğunu göstermektedir.²⁰⁰ Bu

¹⁹⁷ SVR, https://www.svr-migration.de/wp-content/uploads/2017/04/SVR_Jahresgutachten_2017.pdf (14 July 2017)

¹⁹⁸ Y. Budak, “Öğretmen Yetiştirmede Almanya Fransa ve Türkiye Örneği”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, S. 22 (228), 1997, s. 11-26.

¹⁹⁹ C. Froaker, “The educational structure of the German School System”, Contemporary research in the United States, Germany, and Japan on five educational issues: Structure of the education system, standards in education, The role of school in adolescent lives, individual differences among students, and teachers’ lives. General Editors: Harold W. Stevenson, Shin-Ying Lee and Roberto Nerison-Low, 2006.

²⁰⁰ SVR, *Chancen in der Krise: Zur Zukunft der Flüchtlingspolitik in Deutschland und Europa*, Jahresgutachten 2017, Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration, Berlin 2017.

sebeple göçmen kökenli öğrencilerin sayısının gün geçtikçe artması Almanya’da daha fazla sayıda göçmen kökenli öğretmen kadrosuna ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur.²⁰¹

Almanya 2011 itibariyle aldığı yoğun Suriye göçü sonrasında eğitim konusunda da acil planlar yapmış ancak bu planlarda başrolü olan öğretmen bakımından bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Mültecilere eğitim verecek sayıda öğretmen olmamasının yanı sıra hali hazırda eğitim veren öğretmenlerin ise bu eğitim için yeterli hazırlığının olmaması ülkede problem oluşturmuştur. Yaşanan öğretmen yetersizliği Almanya’da öğretmenlik eğitimi almamış kişilerin öğretmenlik kadrosuna alınmasına sebep olmuş buda mülteci eğitiminde niteliği olumsuz etkilemiştir.²⁰² Ayrıca mülteciler için oluşturulan hazırlık sınıflarında ders verecek öğretmenler için fakülte mezunu olma şartı aranmamış, Almanca eğitimi sertifikası olmasına sahip olması yabancı dil olarak yeterli bulunmuş bu da eğitimin kalitesi ve öğretmenlerin kalitesi açısından Almanya’da tartışmalar yaratmıştır.

Topraklarında çok fazla mülteci barındıran Almanya’da çok kültürlü okul ortamlarında öğretmenlerinin kolaylıkla eğitim verebilmeleri adına bazı üniversitelerin eğitim fakültelerinde bu alanda öncü bazı programlar oluşturulmuştur. Farklı branş öğretmenleri, kendi branşları yanında Almanca öğretmenliği eğitiminden de geçmektedirler.²⁰³

Alman okullarında deneyimlerini paylaşmaya ve becerilerini kullanmaya istekli ve sistemdeki baskıyı hafifletmeye yardımcı olabilecek, mesleklerinde çalışmak için nadiren kabul edilen mülteciler arasında nitelikli öğretmenler mevcuttur. GEW (Alman Eğitim ve Bilim Sendikası), Ulusal düzeyde mültecilerin yüksek ve ileri eğitim öğretmenliği için eğitim programlarının desteklenmesi ve iyileştirilmesi için sınırları

²⁰¹ <http://www.bamf.de/TR/Willkommen/Bildung/Studium/MigrantenLehrberuf/migrantenlehrberuf-node.html>

²⁰² <https://m.bianet.org/bianet/goc/176138-almanya-da-multeci-ogrencilerin-egitimindeki-sorunlar-neler>

²⁰³ Miriam Vock, “Mülteci Öğretmenleri Programı. Postdam Üniversitesi mülteci öğretmenleri için bir yeterlilik programı”, *Okul yönetiminde Okul Geliştirme ve Okul Yönetimi Dergisi*, 28.Jg., H10, 2017, s. 274-276.

zorlamaktadır. Eyalet düzeyinde, Hamburg ve Berlin'deki GEW şubeleri, mülteci öğretmenlerin profesyonel entegrasyonu için bazı destek programları oluşturmuştur. Hamburg'daki mülteci-dostluk programı 'Katılmak için buradayız' adını verdiği projesiyle sendika üyelerini ve mülteci öğretmenlerini profesyonel değişim ve işbirliğini kolaylaştırmak için bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Farklı dillerde mültecilere hitap ederek Almanya'daki yabancı derecelerin ve çalışma izinlerinin tanınmasıyla ilgili bilgi ve temas referansları sağlamış gözlem öğretimi ile ilgili bilgi etkinlikleri düzenlemiştir. Berlin'de, GEW eyalet şubesi "Peer-Up" adlı benzer bir projeyi uygulamaya koymuş ve üyelerini, eğitim sektöründe çalışmak isteyen nitelikli mültecilerle bir bağ kurması konusunda desteklemiştir.²⁰⁴ Bu proje ile GEW, mensubu öğretmenler ve mülteci meslektaşlarını bir araya getirerek onlara işe geri dönmeleri konusunda destek vermektedir.²⁰⁵ GEW, herkes için kaliteli eğitimin başarılı bir şekilde savunulması, ilgili öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin deneyimlerine ve katılımlarına bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu amaçla üyelerini bir araya getirmek, deneyim ve iyi uygulamaların değişimini kolaylaştırmak ve teşvik etmek, stratejileri ve kavramları çeşitli paydaşlarla tartışmak, araştırma bulgularını, bilgisini sunmak ve yaymak için ulusal ve yerel düzeyde toplantılar, çalıştaylar ve konferanslar düzenlemektedir. GEW'in bu faaliyetleri örgütlenme, ağ oluşturma, sosyal mobilizasyon ve halkla ilişkiler açısından önem arz ederken mülteci eğitimi konularına odaklanan eğitim birimlerinde farkındalık yaratan örnek girişimler olarak değerlendirilmektedir.²⁰⁶

Almanya'da gerek yaşanan öğretmen eksikliğini gidermek gerekse Almanya'ya öğrenimini veya profesyonel yaşamlarını yarıda bırakarak gelen öğretmenlere akademik manada fırsatlar sunarak istihdam sağlamak amacıyla çeşitli eyaletlerde farklı uygulamalar görülmüştür. Berlin yakınlarında ki Postdam Üniversitesi'nde pilot uygulaması yürütülen Refuge Teachers Welcome 'da bunlardan birisidir. Bu programın amacı daha önce Suriye'de öğretmenlik yapmış öğretmenleri yetiştirerek

²⁰⁴ GEW Bremen , Teachers organising for quality education provision for refugees, 2016.

²⁰⁵ <https://www.gew-berlin.de/18029.php> (01.01.2019)

²⁰⁶ R. Jaich, *Bildungsfinanzierung der öffentlichen Hand - Stand und Herausforderungen*, Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, Frankfurt am Main 2016.

Alman eğitim ve öğretimine kazandırmaktır. "Mülteci Öğretmenleri Programı" nın uygulanmasıyla Potsdam Üniversitesi, mülteci öğretmenleri Nisan 2016 - Mart 2019 tarihleri arasında bir yeterlilik programına tabi tutmuştur. Brandenburg Bilim, Araştırma ve Kültür Bakanlığı (MWFK) ve Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) tarafından finanse edilen projenin temel amacı, mülteci öğretmenlerin kariyerlerine Brandenburg okul sisteminde başlamalarına yardımcı olmak ve böylece mevcut teknik-pedagojik niteliklere göre gelecekleri için profesyonel bakış açıları geliştirmektir. Bu program yurtdışında bir öğretmen yetiştirme kursunu başarıyla tamamlamış, kendi ülkesinde bir okulda öğretmen olarak çalışmış ve Almanya'da bir okulda öğretmen olarak çalışmak isteyen mülteci akademisyenlere hitap etmektedir.²⁰⁷

Mülteci Öğretmen Programında seçilen mülteci öğretmenleri, 1,5 yıllık bir dönem boyunca çok düzeyli bir programa katılmaktadır. Proje süreleri boyunca devam eden Almanca Yoğun Kurslara ek olarak, proje katılımcıları özel didaktik ve okul eğitimi seminerlerine katılırlar. Program, Almanya / Brandenburg'daki eğitim anlayışı ve okul sistemine ilişkin kavrayışların yanı sıra deneyimli öğretmenlerle değiş tokuş yapmanın mümkün olduğu staj ile tamamlanmaktadır.²⁰⁸

²⁰⁷ Miriam Vock, "Mülteci Öğretmenleri Programı. Potsdam Üniversitesi mülteci öğretmenleri için bir yeterlilik programı", *Okul yönetiminde Okul Geliştirme ve Okul Yönetimi Dergisi*, 28.Jg., 2017, s. 274-276.

²⁰⁸ Anna Aleksandra Wojciechowicz, *Brandenburg'daki mülteci öğretmenler: Personel odasındaki yeni meslektaşlar*, In: E & W artı Sendika Eğitimi, Bilim, S. 10, 2018, s. 8-10.

Tablo 8. *Mülteciler İçin Öğretmen Yetiştirme Program Modülü* ²⁰⁹

Modül 1	- Almanca Yoğun Kursu (B1 hedefi ile)
Modül 2	- Almanca dil kursu (B2 hedefi ile) - Okul pedagojik semineri - Eşlik eden staj - Özel öğrenme desteği - Konu didaktiği veya bilgisayar kursu
Modül 3	- Almanca Yoğun Kursu (C1 amacı ile)

Katılımcılar öncelikle iyi düzeyde Almanca ve detaylı şekilde ülkenin eğitim sistemini öğrendikten sonra programdan mezun edilmektedirler. Mezun olur olmaz göreve başlatılmayan katılımcılar yerel bir öğretmen eşliğinde okullarda 1 senelik staj döneminden geçmektedirler. Bu stajı da başarı ile tamamlayan öğretmenler yine mülteciler için kurulan “hoş geldiniz” sınıflarında eğitim vermeye başlamaktadırlar.²¹⁰

Göçmen kökenli bir öğretmen olarak; okullarda çok dilliliğin teşvik edilmesi için çaba göstermeleri, göçmen kökenli ebeveynlerle işbirliği yapmaları, meslektaşları arasında farklı kültürlerin anlaşılmasına katkı sağlayarak, öğretmenler odasına çok kültürlülüğü getirmeleri, en önemlisi öğretmenlik faaliyetinin ötesinde, göçmenlerin başarılı bir eğitim seviyesine ulaşması için önemli bir örnek olmaları bu programın yetiştirdiği adaylardan beklentileri arasındadır.²¹¹

4.2.8. Yaygın Eğitim Politikaları

Federal entegrasyon programlarına duyulan ihtiyacın temelinde: “entegre edilemeyen göçmenler yerleşim bölgelerine çekilir ve toplumla bütünleşmede başarısız olurlar. Bu nedenle dili öğrenmeye zorlanmak zorundadırlar. Ayrıca entegrasyon politikaları yaşam tarzımızı korumanın bir yoludur.” felsefesi

²⁰⁹ Cornelia Brückner, “Takım ruhu sordu. Mülteci Öğretmen Programı Kentron'da”, *Öğretmen Eğitimi Dergisi*, S. 30, 2016, s. 29-37.

²¹⁰ <https://www.deutschland.de/tr/topic/yasam/toplum-entegrasyon/takdire-sayan-bir-motivasyon>

²¹¹ Daniel Kubicka, Anna Aleksandra Wojciechowicz ve Miriam Vock, “Ara Rapor - Proje Mülteci Öğretmenleri Programı Belgeleri, Kavram ve İlk Deneyimler”, Raporlama dönemi: Nisan 2016 - Aralık 2017.

yatmaktadır. Yani Almanya’da entegrasyon, insanların belirli bir sosyal dokunun parçası haline gelme sürecidir.²¹² Göçmenlerin ev sahibi toplumun kültürüne ve değerlerine uyması için davranışlarını ve dillerini değiştirmeleri beklenmektedir ve toplumun çabaları göçmenlerin bu yükümlülüğü yerine getirmelerini sağlamakla sınırlıdır. Ortak bir dil demokratik bir topluma katılımı inkar edilemez şekilde kolaylaştırır. Entegrasyon, mültecilerin dilsel olarak homojen bir toplumun aktif üyeleri olmalarını sağlamayı amaçladığı için, onlara iletişim kurma olanakları sağlamaları, topluma katılımı arttırmaktadır. Entegrasyon programları, ortak bir dille birleşmiş çok kültürlü bir toplum vizyonu ile dilsel bir sivil aidiyet modeli oluşturmak olarak görülebilir.²¹³ Eğitimin ana hedeflerinden biri, ortak bir dilin siyasi ve kültürel bir bağlayıcı olarak işlev görmesidir. Bu durumda potansiyel sonuçlar ve faydalar, göçmenlerin bağımsız üye olduğu, işleyen çok kültürlü bir toplumu da beraberinde getirmektedir. Bu amaçla Almanya’da yetişkinlerin eğitimi de en az okul çağı çocukların eğitimi kadar önem arz etmektedir.

Almanya’da sığınmacılar kayıt altına alındıktan sonra “ilk oryantasyon” denilen programlar uygulanmaktadır. Bu oryantasyon programında “yüksek kabul oranına sahip” dedikleri kişiler yani güvenli olmayan bir yurttan gelen sığınmacılara Almanya’nın gündelik hayatını ve Almanca dil bilgilerini kapsayan bilgiler verilmektedir. Okula gitme sorumluluğu olan çocuklar bu kurslara kabul edilmemektedir.

Tüm kursların ortak noktası, Almanya’daki yaşam hakkındaki bilginin yanı sıra, öncelikle yeterli Almanca bilgisini vermek için tasarlanmış olmalarıdır. Kurslar "Göçmenler İçin Almanca Testi" ile sona ermektedir.²¹⁴

²¹² F. Anthias, M. Kontos and M. Morokvasić (eds.), *Paradoxes of integration: Female migrants in Europe*, Springer, 2013, S. 3.

²¹³ D. Gramling, “The new cosmopolitan monolingualism: On linguistic citizenship in twentyfirst century Germany”, *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, S. 42 (2), 2009, s. 130-140.

²¹⁴ Bericht zur Integrationskursgeschäftsstatistik des Bundesamts für Migration und Flüchtlinge (BAMF) für das Jahr 2013.

Bir başka özel kurs türü de yazma ve okuma güçlüğü çekenler içindir. Okuma yazma kurslarına katılan bireylerdeki ortak özellikler

- Okuyamıyor veya yazamıyor olması,
- Bir yazı yazabiliyor fakat Latin alfabesinde yazamıyor olması,
- Almanca konuşamıyor veya anlayamıyor olması.

Okuma yazma kursuna katılanlar hakkında çok az veri olmasıyla birlikte Kasım 2009 itibari ile kurslara katılım 10.295 kişi ile %10,1 olarak saptanmıştır. Genel olarak, 2013 tarihinde katılımcıların yüzde 43,4'ü erkek, yüzde 56,6'sı kadındı. Bunun yanında okuryazarlık kursları 300 saat daha fazla genişleyebilme imkânı ile 960 saat devam etmektedir. B1 seviyesinde eğitim alan 12 kişilik gruplar halindeki katılımcıların genel dağılımı şöyledir;

%25-30 Almanca öğrenme,

%25-30 yazma öğrenme,

%25-30 farklı dilleri öğrenme,

%5-10 Kültürler arası yeterlilik veya medya okuryazarlığı.

Okuryazarlık kursu, bağımsız, aktif yaşamda pratikliği sağlamanın yanı sıra fonksiyonel okuryazarlık ve öğrenme yöntemleri perspektifinde sosyal entegrasyonun sağlanması açısından da oldukça önem arz etmektedir. Kursu düzenleyen kuruluş katılımcıların ihtiyaçlarına uygun ders için konseptten 5 konu seçer ancak “Değerler ve birlikte yaşamak modülü” her katılımcı için geçerlidir. Dersler, resmi dairelere, kütüphanelere araştırma gezileri ile tamamlanır. Bu araştırma gezileri ile sığınmacıların çevreyi tanımaları ve öğrendiklerini uygulamaları sağlanır. Entegrasyon kursları Göç ve Mülteciler Federal Dairesi (BAMF) tarafından koordine edilmekte ve denetlenmektedir. BAMF, entegrasyon kursları ve bitirme testlerini gerçekleştiren özel ve kamusal kurumlara onay belgesi vererek bunların denetimini yapmakta ayrıca ders planlarını ve onaylanmış öğretim materyallerini

yayınlanmaktadır. Bunların yanında entegrasyon kursları ve katılımcı istatistiklerini raporlayarak düzenli olarak yayınlamaktadır.²¹⁵

Sonuçlar, katılımcıların %93'ünün uyum kursunda Almancalarını geliştirdiğini, %7'sinin durgunlaştığını ve hatta kötüleştiğini göstermiştir. Kurstan en fazla yararlananlar, düşük eğitim seviyesine sahip mülteciler, uzun yıllar Almanya'da ikamet edenler, aile birleşmeleri veya mülteciler olarak gelenler ve daha önce Almanca ile düzenli olarak temas göstermeyenlerdir. Kursu tamamladıktan bir yıl sonra, katılımcıların %51'i dil becerilerini daha da geliştirmiş, %7'si onları aynı seviyede tutarken %42'si eğitimden negatif olarak etkilenmiştir.²¹⁶

4.3. Türk Eğitim Sistemi

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile şekillendirilmiş Türk Milli Eğitimi Sisteminde esas olan amaç ve ilkeler, öğretmenlik mesleği, eğitim sistemimizin genel yapısı, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümler belirtilmiştir.

Türkiye'de ilköğretim, ortaokul, lise veya dengi okullar, Millî Eğitim Bakanlığının izni ile açılmaktadır. Milli Eğitim Temel Kanununda Türk Millî Eğitiminin genel amaçları şöyle ifade edilmiştir:²¹⁷

Türk Milletinin bütün fertlerini,

- Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye

²¹⁵ Konrad Ehlich, *Recherche und Dokumentation hinsichtlich der Sprachbedarfe von Teilnehmenden an Integrationskursen-InDaZ*.

²¹⁶ BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge), *Ergebnisse einer Längsschnittstudie zur Wirksamkeit und Nachhaltigkeit von Integrationskursen, Das Integrationspanel, Forschungsbericht, 11, 2011.*

²¹⁷ MEB, 2002.

Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

• Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

• İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla Türk Millî Eğitimine temel 14 ilke belirtilmiştir. Bu ilkeler aşağıda sıralanmıştır:

- Genellik ve eşitlik ilkesi
- Ferdin ve toplumun ihtiyaçları ilkesi
- Yönelme ilkesi
- Eğitim hakkı ilkesi
- Fırsat ve imkân eşitliği ilkesi
- Süreklilik ilkesi
- Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği ilkesi
- Demokrasi Eğitimi İlkesi
- Lâiklik ilkesi
- Bilimsellik ilkesi
- Plânlılık ilkesi
- Karma eğitim ilkesi
- Okul ile ailenin iş birliği ilkesi

- Her yerde eğitim ilkesi

Türkiye’de Örgün Eğitim

Türkiye’de örgün eğitim okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır.

Okul öncesi Eğitim: Türkiye’de okul öncesi eğitim isteğe bağlı olmakla birlikte ilköğretim çağına henüz gelmemiş çocukları kapsamaktadır. Bu eğitimle amaçlanan, çocukların beden zihin ve duygu gelişimlerinin sağlanarak güzel alışkanlıklar edindirmektir. Ayrıca onları temel eğitime hazırlayarak elverişsiz şartlardan gelen çocuklar için ortak alan oluşturarak Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.²¹⁸

İlköğretim: 6-14 yaş aralığındaki kız, erkek tüm çocuklar için zorunlu olan ilköğretimin amacı her Türk çocuğunun iyi ve etkili bir vatandaş olmasını sağlayacak gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak, onları milli ahlak anlayışına göre ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre bir üst kuruma yetiştirmektir. İlköğretimlerin son ders yılının ikinci yarılarında öğrencilere ortaöğretimde devam edecekleri, okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği, bu mesleklerin onlara neler kazandıracığı konusunda tanıtıcı bilgiler verilmek üzere rehberlik servisleri görevlendirilmiştir.²¹⁹

Ortaöğretim: İlköğretime dayalı, en az dört yıllık eğitim veren genel mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Temel eğitimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci ortaöğretimin imkânlarından, ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre faydalanma hakkına sahiptir.²²⁰

Yükseköğretim: En az iki sene olmak üzere, ortaöğretim sonrası tüm programlar için tanımlanmıştır. Sistem üniversitelerden ve üniversite dışı yükseköğretim kurumlarından oluşmaktadır. Her üniversite, dört yıllık lisans düzeyinde eğitim veren fakülteler ile iki yıllık ön lisans düzeyinde eğitim veren meslek yüksekokullarından oluşmaktadır. Türkiye’de yükseköğretim ile ilgili yeni hükümler

²¹⁸ MEB, 2011.

²¹⁹ MEB, 2011.

²²⁰ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim yönetimi*, Gül yayınevi, Ankara 1988.

Anayasa değişikliği ve Yükseköğretim Kanunu (1981) ile yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, kâr amacı gütmeyen vakıfların yükseköğretim kurumları kurabilmeleri için kanun hükümleri getirilmiştir.²²¹

4.4. Türkiye’de Mülteci Eğitimi

Uzun yıllar bir göç ve göçmen konularına aşina olan Türkiye, komşularından oldukça yoğun göçler almaktadır.²²² Gerek konumu gerek son yıllarda kaydettiği ekonomik gelişmeleri sayesinde göç eden kitlelerin gözde merkezi olan ülkemizde özellikle son yıllarda sayıları milyonları bulan göç hareketleri yaşanmıştır. Sınırlarımızda artan bu mülteci nüfusun sayıca en fazla ve en talihsiz grubu olan çocukların göç sürecinde yaşadığı ya da yaşayacağı sorunları kolaylıkla atlatabilmesi iyi bir eğitimle mümkün olacaktır.

2011 senesinde Suriye’de yaşanan karmaşa sonucu ülkemize doğru gerçekleşen kitlesel göç hareketi karşısında ülkemiz ve halkımız dünyaya büyük bir vicdan ve merhamet dersi vermiştir. Suriye’de ki olayların durulacağı ve sığınmacıların ülkelerine tekrar döneceği hesap edilerek bu süreçte çocukların eğitimlerinden geri kalmaması adına bu çocuklara bir takım eğitim hizmetleri verilmiş, kendi müfredatları ile geri döndüklerinde kaldıkları yerden devam edecekleri şekilde eğitim politikaları belirlenmiştir. Ancak Suriye’deki olaylar durmak yerine iyice alevlenince ülkemize gelen Suriyelilerin daha uzun seneler ülkemizde kalacağı anlaşılmış ve bu alanda daha ciddi çalışmalar başlatılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde ülkemizde bulunan mülteci gruplara dönük yapılan eğitim plan ve politikaları üzerinde durulmuştur. Ancak ülkemizde farklı mülteci grupların olması ve bunların birbirinden farklı olarak adlandırılmaları sebebiyle nüfusça en kalabalık grup olan Suriye ve Afganlılarla yapılan görüşmeler ve onlara uygulanan eğitim politikaları çalışmanın temelini oluşturmuştur.

²²¹ Tüsiad, Türkiye’de Yükseköğretim, Eğilimler, Sorunlar ve Fırsatlar, 2008.

²²² İçduygu, s.133.

4.4.1. MEB Mülteci Eğitimi Politikaları; Yönetmelik ve Genelgeler

Ülkemizdeki Suriyeli çocukların eğitimleri üzerine izlenen politikalar, ilk başta Suriyelilerin ülkelerine dönecekleri tahminlerine göre kamp içindeki çocuklara yönelik hazırlanmıştır. 2012 yılında MEB tarafından Arapça olarak kendi ülkelerindeki müfredat ile Suriyelilerin eğitimleri desteklenmiştir. Böylelikle Suriyeli çocukların geri döndüklerinde ülkelerinde herhangi bir sorun yaşamayarak kaldıkları yerden devam edebilmesi hedeflenmiştir. Ancak Türkiye'ye gelen Suriyelilerin daha uzun seneler ülkemizde kalacaklarının anlaşılması üzerine eğitim gibi boşluk kabul etmeyen bir alanın düzenlemeleri, 2014 senesinde yönetmelik ve genelgelerin çıkarılmasıyla daha sistematik bir çerçevede ele alınmaya başlanmıştır.²²³

2013 yılında, Suriye'deki çatışmalar giderek şiddetlenmiş bu durum ülkemize sığınan Suriyeli sayısını da giderek artmıştır. İlk etapta acil ihtiyaçların tedarikine yoğunlaşmış ancak ihmal edilen eğitim sorunu zamanla ön plana çıkmaya başlamıştır. Eğitimsiz kalan çocuklar için ileri de öngörülemeyecek sorunların ortaya çıkma riskine dikkatler çekilmiştir.²²⁴ Bu çerçevede MEB, 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve çeşitli faaliyetlerle Suriyelilerin eğitim sorununa çözüm üretmeye çalışmıştır. **“Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler”** başlıklı Genelge konu ile ilgili MEB tarafından hazırlanan ilk resmi belge olmuştur. Ancak bu Genelge kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitimlerinden ziyade bu çocuklara eğitim verebilecek mekanların tespit ve tedarik edilmesine yönelik hazırlanmıştır.²²⁵

²²³ <http://www.dunyabulteni.net/servisler/haberYazdir/221066/haber> (31.07.2012)

²²⁴ Ali R. Seydi, “Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 31, Nisan 2014, s. 267-305.

²²⁵ MEB, **Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler**, http://melikgazi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_05/03024558_suriye.pdf

Daha sonra 26 Eylül 2013 tarihinde, “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” başlıklı daha kapsamlı bir Genelge çıkarılarak genelde şu maddelere yer verilmiştir.²²⁶

- Eğitimlerini yarıda bırakan Suriyeli çocuklara kayıp yaşamalarını engelleyecek nitelikte eğitim sağlanması.
- Suriyelilerin eğitimleri ile ilgili her türlü hizmetin MEB sorumluluğunda bulunması,
- Öğretmen eksikliklerinin, Arapça bilenlerden yada aynı şehirde bulunan norm fazlası öğretmenlerden ek ders ücreti karşılığında giderilmesi,
- Suriyeli öğretmenler arasında gönüllü olarak ders vermek isteyenlerin MEB tarafından görevlendirilmesi,
- İsteyenlerin Suriye’nin ayıklanmış müfredatına göre isteyenlerin ise Türkiye müfredatına göre ders alabilmeleri,
- Dil kursları açılarak dilimizi öğrenmek isteyenlere destek olunması,
- Kamp dışında kalıp da oturma izni olanların devlet okullarına kayıtlarının yapılarak eğitime erişimlerinin sağlanması,

2013 genelgesi Suriyeli çocukların eğitimi için atılmış önemli bir adım olmuştur. Ancak bu genelgede kamp dışında kalan oturma izni olmayan çocuklar yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının inisiyatifine bırakılmıştır.

Yine MEB’in Eylül 2014’te çıkardığı 2014/21 sayılı “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” genelgesi ile Suriyeli okul çağı çocuklarına uygulanacak eğitim güvence altına alınarak bir düzene oturtulmuştur. Genelge, Türkiye’de bulunan mülteci öğrencilere sunulacak eğitim hizmetlerinin Bakanlık ve İl Komisyonları

²²⁶ MEB, Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi, http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/02093016_scannedimage24.pdf

tarafından yönetileceğini belirtmiştir. Bahsedilen genelge kapsamında Türkiye'deki mülteci öğrencilere sunulan eğitim hizmetleri ise şu şekildedir.²²⁷

- Öğrenciler, denklikleri sağlanarak devlet okullarına yönlendirilmekte ve yönlendirildikleri okuldaki her türlü eğitim hizmetinden faydalanmaktadır.

- Yabancı kimlik numarasına sahip her öğrencinin eğitimi ile ilgili veri girişleri e-okul gibi otomasyon sistemleri üzerinden yapılmaktadır.

- İkamet izni ya da yabancı kimlik numarası olmayan kişiler, ilgili oldukları kurumlarca beyanlarına göre mülakat, yazılı ya da sözlü sınav yoluyla ülkelerinde buldukları sınıf kademesine yerleştirilmektedirler.

- Yabancı kimlik numarası olmayıp yabancı tanıtma belgesi olan Suriyeli öğrenci ve öğretmenlere ait veri girişleri Yabancı Öğrenciler Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS) üzerinden yapılmaktadır. Farklı dillerde hizmet veren YÖBİS üzerinden öğrencilerin her türlü eğitim işlemleri yapılabilmekte, daha sonra kimlik numarasına sahip olan öğrenciler ise e-okul sistemine aktarılmaktadır.

- Büyük bir kitle olarak gelen mültecilerin yaşadığı yerlerde Geçici Eğitim Merkezlerinin kurulması için gerekenler yapılmalıdır.

- Mültecilere dil öğretiminde Türkçe, Edebiyat ve sınıf öğretmenlerinden faydalanılmalıdır.

- Yaygın eğitim faaliyetleri artırılmalıdır.

- Mülteci çocuklara rehberlik ederek onların ülkeye ve okula entegrasyonunu sağlamak amacıyla okul idarelerince gerekirse takviye kurslar açılmalıdır.

Suriyeliler için çıkarılan bu genelgeler okul çağı Suriyelilerin, MEB'e bağlı okullara kayıt yaptırarak burada veya Geçici eğitim merkezleri (GEM)'nde eğitim

²²⁷ MEB, Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html

almalarını sağlamıştır. Üstelik devlet okullarına kayıt olmak isteyen Suriyeli çocuklar için yabancı tanıtma belgesi yeterli görülmuş ikamet izni sorgulanmamıştır.²²⁸

MEB, 8 Eylül 2015'te yayımladığı MEB 2015-2019 Stratejik Planında Türkiye'deki sığınmacıların eğitim sistemine uyumlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar olacağı belirtilmiştir. Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da ülkemizde buldukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmaların olacağı belirtilmiştir. Ayrıca stratejik planda, sığınmacıların eğitimleri konusunda sorunların çözümü için, uluslararası kuruluşlarla birlikte hareket edeceği açıklanmış ve mülteci öğrencilerin denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderileceği şu cümlelerle ifade edilmiştir: *“Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve bu alanda eğitime ilişkin yaşanan genel sıkıntıların bertaraf edilmesi için uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmalar yapılacaktır.”*²²⁹

MEB tarafından daha önceden yayımlanan stratejik ve kalkınma planlarını incelediğimizde ise mülteci eğitimine yönelik ilk defa bu kadar detaylı planlamalar yapıldığını görmekteyiz. Bu durum ise coğrafi konumundan ötürü transit ya da kalıcı göç bölgesi olan Türkiye'nin artık göç kaderini kabullenerek göçmenlere yönelik eğitim politikası geliştirebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

4.4.2. Kamplarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde Eğitim

Ekim 2015'te, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin tahmini verilerine göre Türkiye'de bulunan 5-17 yaş aralığındaki Suriyeli çocuk sayısı yaklaşık olarak 708 bindir.²³⁰ Türkiye'de okul çağındaki mültecilerin eğitime erişimleri incelendiğinde 2011'den bugüne, git gide artan mülteci nüfusuyla beraber

²²⁸ MEB, Stratejik Plan (2015-2019), http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf

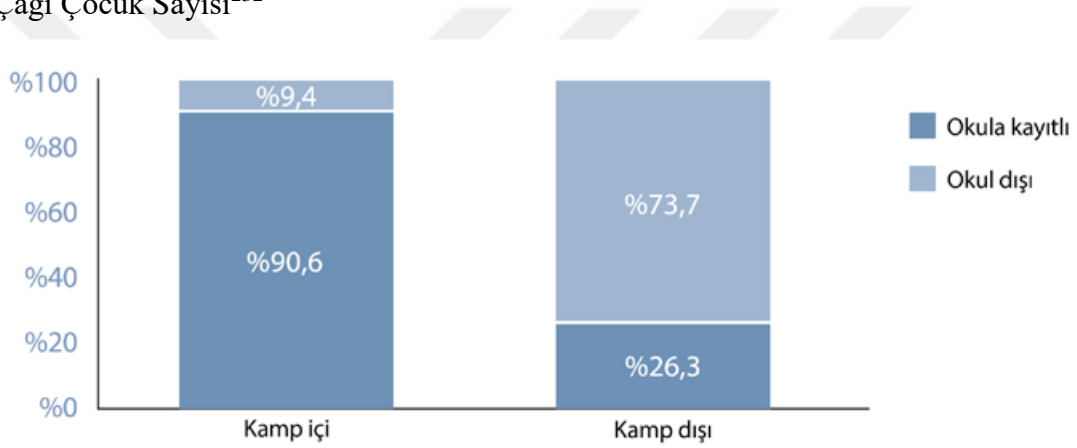
²²⁹ MEB, MEB Stratejik Plan (2015-2019), http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf

²³⁰ UNHCR, 2015.

mülteci çocukların okullaşma oranlarında da bir artış tespit edilmektedir. Örneğin Suriyelilerin 2011 yılında kamplarda ve kampların dışında 34 bin Suriyeli çocuğa eğitim verilirken bu sayı 2016 senesinde 290 bine ulaşmıştır.²³¹

2014-2015 eğitim ve öğretim dönemine bakıldığında AFAD'ın kurduğu kamplarda hayatını sürdüren okul çağı mülteci çocuklar eğitime yüksek oranda katılım sağlarken kamp dışında yaşayan çocukların okullaşma oranı kamplardakilere göre oldukça düşüktür.

Şekil 3. Kamplarda ve Kamp Dışında Okula Kaydı Olan ve Kaydı Olmayan Okul Çağı Çocuk Sayısı²³²

Geçici eğitim merkezleri (GEM), okul çağındaki Suriyeli öğrencilere yönelik, hem AFAD tarafından 25 ilde oluşturulan kamplarda hem de kamp dışında faaliyet gösteren, Suriye müfredatına bağlı kalarak Arapça eğitim veren ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir.²³³ 2017 verilerine göre Türkiye genelinde 370 GEM'de 280.602 Suriyeli öğrenim görmüştür. GEM'ler için hem devlet okulları hem de farklı kamu kurumlarında faaliyet göstererek Suriyeli çocuklara eğitim vermiştir. GEM'ler tarafından kullanılan devlet okullarında sabah Türk öğrencilere, Türk öğretmenler tarafından Türkiye müfredatı çerçevesinde eğitim verilirken öğleden sonra ise bu okulda Suriyeli çocuklara, MEB tarafından belirlenmiş müfredat

²³¹ GİGM, 2016.

²³² UNICEF, 2015c.

²³³ MEB, Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html

çerçevesinde, 15 saat Türkçe öğretimi dersine ilaveten Suriyeli öğretmenler tarafından Arapça olarak eğitim verilmiştir. Türkiye'deki GEM'ler devlet okullarının ders faaliyetinde bulunmadığı saatlerde faaliyet yürütmüştür.. Ülke genelinde bu şekilde kullanılan 201 devlet okulu vardır. Bunlara ek olarak, 46'sı AFAD, 11'i belediyeler, 20'si diğer kamu kurumları, 25'i STK'lar tarafından sağlanan; 84'ü ise özel mülkiyet olmakla birlikte Suriyelilerin eğitimi için kiralanmış binalarda GEM'ler faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.²³⁴ Ancak Türkiye'de ikili öğretimin yapıldığı yerlerde zaten derslik sıkıntısının yaşanması Suriyeli öğrencilerin de tabloya dâhil olmasıyla birlikte iyice kendini göstermiştir.²³⁵

YÖBİS, Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yönetim, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesinin sağlandığı sadece Geçici eğitim merkezlerinde kullanılan e-okul tarzında elektronik bir ortamdır. Türkiye'de 2014 yılında YÖBİS ile birlikte mülteci öğrencilerin kayıtları, başarı durumları, okula devam takipleri rahatlıkla yapılmıştır. Çocukların eğitimlerine dair bilgilere kolaylıkla ulaşılabilmektedir.

GEM'lerde ilk ve ortaokul düzeyinde verilen 30 saatlik dersin 15 saati; lise düzeyinde ise 35 saatin 15 saati Türkçe öğretimine ayrılmıştır. Türk ve Suriyeli öğretmenlerden oluşan kadrosu ile GEM'ler devlet okullarına geçmeden önce dil öğrenimini destekleyerek öğrencilerin uyum sağlamalarına dönük bir program uygulamıştır. Öğrencilerin okula erişimleri konusunda da misyon yüklenen GEM'lerde okul müdürleri okula gelmeyen çocukların isimlerinin Milli Eğitim tarafından resmi yazıyla gönderildiğini her GEM'in kendi bölgesinde ki çocukların evlerine ziyaretler yaparak okula gelmeme sebeplerinin tespit edildiğini belirtmişlerdir. Okul çağında ki çocukları eğitime kazandırmak için maddi sebeplerle okula gelemeyen Mülteci Çocuklar için Şartlı Eğitim Yardımı kapsamında devlet tarafından okula %80 devam zorunluluğu şartıyla aylık düşük miktarda para yardımı yapılmaktadır. Hem devlet okullarında hem GEM'lerde öğrenim gören Suriyeli öğrencileri kapsayan bu projeye okulların açık olduğu dönem boyunca anaokulu dahil

²³⁴ Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, <http://pictes.meb.gov.tr/www/projemiz/icerik/36>

²³⁵ Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2016 yılı izleme ve değerlendirme raporu, Ankara.

1.- 8. sınıf arası kız öğrencilere aylık 40 TL, erkek öğrencilere 35 TL, liseye devam eden kız öğrencilere 60 TL, erkeklere 50 TL ve ayrıca her Eylül ve Ocak aylarında her çocuğa 100'er TL ödeme yapılması planlanmıştır.²³⁶

Ayrıca bu program kapsamında Tzu Chi Vakfı da 14 yaş altında çalışmak zorunda kalan çocukları okullandırmak amacıyla 256 çocuğu işten alıp aylık kazandıkları kadar ücreti onlara ödeyerek bu çocukların okula dönmelerini sağlamıştır.

MEB'in 19 Temmuz 2017 tarihinde yayınlanan Bakanlık yazısında 2017-2018 öğretim yılında da önceki yıllarda yapıldığı gibi anaokulu, 1. ve 5. sınıflarda GEM'lere kayıt alınmaması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca 9. sınıfa geçen öğrencilerinde kayıtlarının öğrencilerin dil seviyelerine bakılarak GEM'ler yerine devlet liselerine yapılması istenmiştir. Böylece GEM'lerin zamanla kapatılıp bütün öğrencilerin Türk eğitim sistemine dâhil edilmesi için devlet okullarına kaydırılması amaçlanmıştır.²³⁷

4.4.3. STK Çalışmaları

Mülteci çocukların okullandırılması çalışmalarında özellikle kamu ve sivil toplum çalışanlarının önemli çabalarından da söz etmek mümkündür. Bugün ülkemizde toplam rakamı milyonları aşan mültecilere yapılan yardımların eksik kalması sebebiyle sivil toplum kuruluşları kendi hizmet alanlarında, mültecilerin hayatını kolaylaştıracak faaliyetlerde bulunmuşlardır. 2016 senesinde Türkiye'de Suriyeliler başta olmak üzere mültecilere 42 ulusal ve 14 uluslararası STK yardımda bulunmuştur.²³⁸ Sığınmacıları İzleme Platformu, İGAM, USAK, Mavi Kalem Derneği, Bilgi Çoça, Başak Kültür Sanat Vakfı, BMMYK, İKGV, SKYGD, Sivil Düşün Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, Urfa Barosu, İGAMDER, İHH gibi sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmalarla mültecileri ve devleti bilgilendirmektedir.

²³⁶ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında 31 Mayıs itibarıyla 56 bin 332 mülteci çocuğa 33 bin kart üzerinden 3 milyon 800 bin lira nakdi yardım ulaştırdık, <http://www.aile.gov> (02.03.2019)

²³⁷ MEB, 2017.

²³⁸ <http://sivildusun.net/suriyeli-multeciler-ve-stklar-ag-haritasi/>

Türkiye'nin birçok ilinde kırtasiye malzemeleri dağıtan STK'lar gönüllü olarak mültecilerin Türkçe öğrenimine ve açılan merkezlerde onların eğitimine destek olmaktadır.²³⁹ Ayrıca ülkemize ağır şartlar altında gelen çocukların yaşadıkları travmaları atlatmalarına yardımcı olarak topluma uyumunu sağlamaya çalışan STK'lar geziler, atölyeler ve çeşitli etkinlikler düzenleyerek mülteci ve Türk çocuklarını bir araya getirmektedir.²⁴⁰

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Malumat, SGDD, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Yuva Derneği, Hayata Destek Derneği, Mavi Kalem Derneği, Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, tarafından çok amaçlı toplum merkezleri kurularak Suriyeli çocuklara okul dışında da eğitim çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca yine bu çok amaçlı merkezlerde Çocuk Dostu Alanlar, psikolojik destek ve Türkçe dersleri ile mülteci çocuklara destek sağlanmaktadır. Yetişkin mültecilere yönelik olarak da kadına şiddet, okuma ve yazma, hijyen, dil kursları ve meslek atölyeleri ile hizmetler verilmektedir. Halkların Köprüsü Derneği, SGDD, Suruç Amara Kültür Merkezi, TESEV, Başak Kültür Sanat Vakfı, Hamiş Suriye Kültür Evi, Goethe Institute ve Diyalog Derneği HDD, Malumat Uluslararası Af Örgütü, Mazlum-Der gibi STK'lar Suriyeli çocuklara, tiyatro, el sanatları atölyeleri, fotoğraf, Suriyeli fotoğrafçı ve ressamların sergileri, film festivalleri ile onların topluma ve hayata adapte olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.²⁴¹

²³⁹ <http://onedio.com/haber/ufak-da-olsa-multecilere-yardimim-dokunsun-diyenlere-10-tavsiye-578921>

²⁴⁰ <http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-Vatansizlik-Riski-Raporu.pdf>

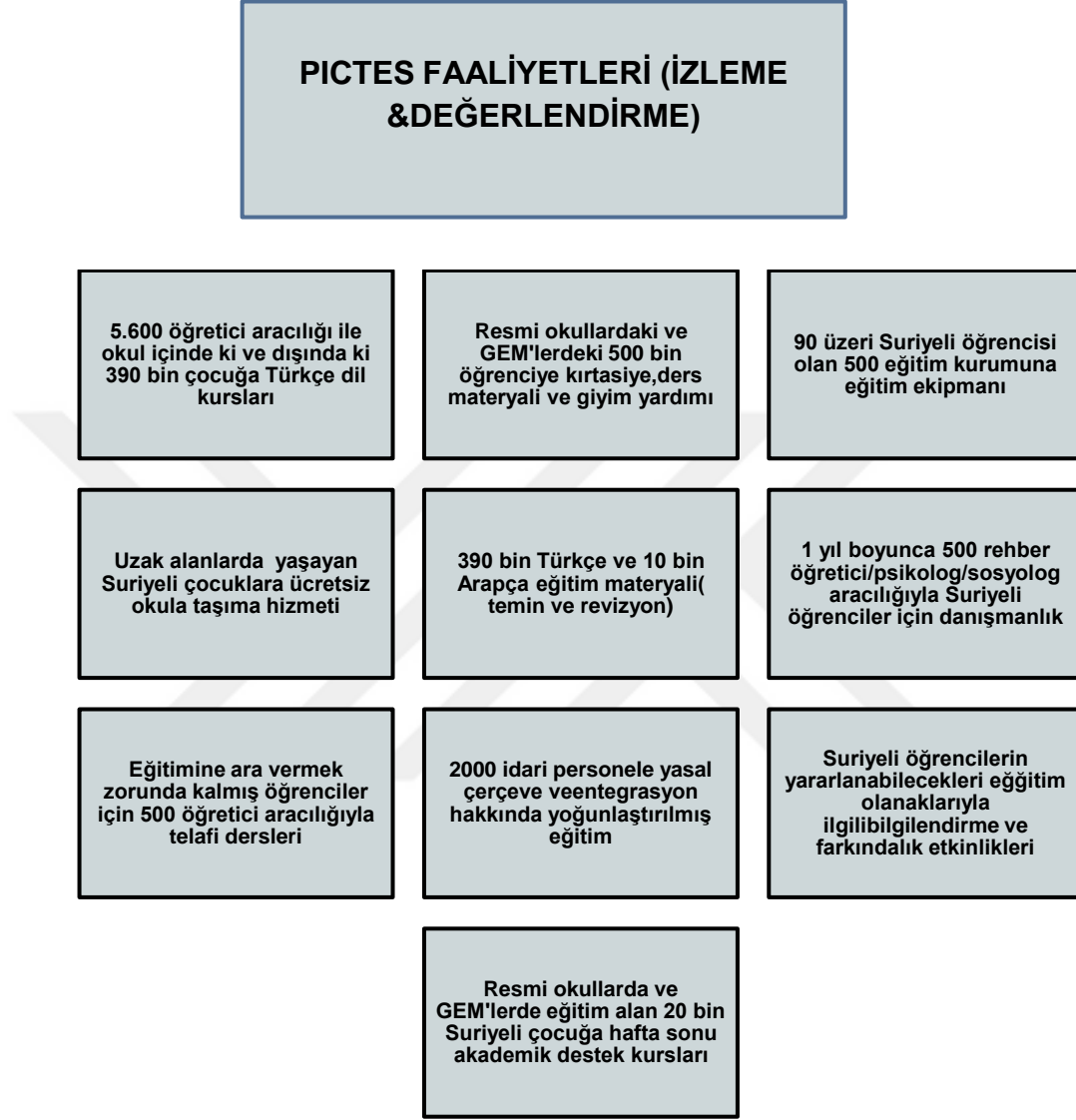
²⁴¹ Zümray Kutlu, Bekleme odasından oturma odasına Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme, <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/medya/02062015beklemeodasi.pdf> (02.03.2019)

4.4.4. PICTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi)

Suriyelilerin kalıcılığı düşünülmeden onlara verilen eğitiminin geçici politikalarla sürdürülmesinin olumsuz sonuçları ortaya çıkmaya başlayınca daha etkili ve verimli sonuçlar almak, okullaşan Suriyeli çocukların entegrasyonunu kolaylaştırmak amacıyla atılan önemli bir adımdır PICTES. PICTES, Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi adlı projenin İngilizce isminin kısaltılmış hâlidir. “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile AB Türkiye Delegasyonu arasında “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı” anlaşması (FRIT) çerçevesinde imzalanan sözleşme ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunda MEB’in faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan bir projedir.”²⁴²

²⁴² <https://pictes.meb.gov.tr/izleme>

Şekil 4. PICTES Faaliyetleri²⁴³

PICTES projesi ile genel ve özel olmak üzere iki amaç belirlenmiştir:

Genel amaç: Türkiye’de mülteci konumundaki Suriyeli vatandaşların Türkiye’de eğitim görmelerini sağlamak.

Özel amaç: mülteci konumundaki Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim sistemine dâhil edilmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığının gösterdiği çabaları desteklemek.

²⁴³ <https://pictes.meb.gov.tr/izleme>

PICTES, yani Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi ülkemizde bu zamana dek mültecilere sunulmuş eğitim hizmetleriyle ilgili en güncel ve kapsamlı çalışmadır. PICTES Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT) kapsamında, AB'nin MEB'e sağladığı 300 milyon avroluk hibe ile yürütülmektedir. 3 Ekim 2016 tarihinde hayata geçirilen 2 seneliğine sürdürülmesi planlanan PICTES kapsamında MEB tarafından mülteci çocukların eğitimiyle ilgili güncel ve etkili çalışmalar sürdürülmektedir.²⁴⁴

Suriyelilerin yoğun olduğu 23 ilde yürütülen bu proje ile dil eğitimi, istihdam, rehberlik ve izleme değerlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Proje kapsamında Türkçe Öğreticileri ve Rehberlik Danışmanları, proje dahilindeki 23 ildeki devlet okullarında, GEM'lerde ve Halk Eğitim Merkezleri'nde görev yapmışlardır. Bu iller: Adana, Ankara, Antalya, Batman, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Kocaeli, Konya, Malatya, Mardin, Mersin, Osmaniye, Sakarya, Siirt ve Şanlıurfa'dır. Bu personelerin maaşları da, PICTES tarafından karşılanmaktadır.²⁴⁵

Geçici koruma altındaki okul çağındaki Suriyeli çocukların Türkiye'deki eğitime erişimine katkı sağlamak, eğitimin niteliğini artırmak, Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonundaki çabalarında Milli Eğitim Bakanlığı'na destek vermek gibi hedefleri olan projenin faaliyetleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

*“Türkçe Dil Eğitimi, Arapça Dil Eğitimi, Telifi Eğitimi, Destekleme Eğitimi, Taşıma Hizmeti, Kırtasiye, Ders Kitabı ve Giyim Yardımı, Farkındalık Faaliyetleri, Eğitim Materyali Satın Alınması, Türkçe Dil Sınav Sistemi, Rehberlik ve Danışmanlık Faaliyetleri, Okul ve GEM'lere Güvenlik ve Temizlik Personelinin Sağlanması, Eğitim Ekipmanlarının Sağlanması, Öğretmen Eğitimleri, İdari ve Diğer Personel eğitimleri, İzleme ve Değerlendirme.”*²⁴⁶

²⁴⁴ <https://pictes.meb.gov.tr/izleme/Faaliyetler/TurkceOgretimi> (01.03.2019)

²⁴⁵ Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, <http://pictes.meb.gov.tr/www/projemiz/icerik/36> (02.03.2019)

²⁴⁶ pictes.meb.gov.tr (09.10.2018)

PICTES Çıktıları

Faaliyet kapsamından da anlaşılacağı üzere PICTES ayrı bir sistem şeklinde planlanıp düzenlenmiştir. Projenin faaliyetleri sonucunda hedeflenen çıktılar: “Suriyeli Öğrencilerin eğitime erişimini artırmak, Suriyeli Öğrencilere sunulan eğitimin kalitesini artırmak ve eğitim kurumlarının, eğitim personelinin operasyonel kapasitesini iyileştirmektir.”²⁴⁷

Kurulan sistem sayesinde projeye kayıtlı öğrenciler YÖBİS ve e-okul gibi sistemlere kayıt olup dönem sonlarında karne alabilmektedir. Proje kapsamında öğrencilerin kırtasiye, giyecek ve servis gibi temel ihtiyaçları da temin edilmektedir.

PICTES gibi büyük bir organizasyonun süreçleri yerine getirilirken çeşitli zorluk ve sıkıntılar yaşanmıştır. Projenin uygulanmasının ardından 13-17 Aralık 2017 tarihinde Antalya’da Suriyeli Öğrencilerin dil yeterliliklerinin, düzeylerinin belirlenmesi ve ölçülmesiyle ilgili “Suriyeli öğrencilerin Türkçe Dil Yeterliklerine Yönelik Program ve Ölçek Geliştirme Çalıştayı” yapılmış ve bir sonuç raporu ortaya konulmuştur. Raporda her bir yaş grubu için sadece Okuma ve Yazma Becerileri için A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerinde kazanımlar belirlenmiş, kriter belirlemenin zorluğu ve sınavın uygulanabilirliği noktasında süreci zorlaştıracığı düşüncesiyle konuşma ve dinleme kazanımlarına yer verilmemiştir. Çalıştay raporuna göre hazırlanıp 21 Nisan 2018 tarihinde öğrencilere uygulanan sınavda çoktan seçmeli testlerde ve açık uçlu sorularda sorunun puan değeri belirlenmemiş, bu da sınav hakkında öznel değerlendirmelere yol açmıştır. Yeterliklerin ölçümüne yönelik faaliyetler sınıf ortamında uygulanmış ve sonuçları gözlemlenmiştir. Gözlem sonucunda okuma ve yazma beceri alanlarında ilerleme kaydeden bireyin en temel beceri alanları olan dinleme ve konuşma becerilerinde geride kaldığı ve iletişim kuramadığı ortaya çıkmıştır. Bu da Çalıştay’da belirlenen teorik kararların uygulamada verimli olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.²⁴⁸

²⁴⁷ pictes.meb.gov.tr (09.10.2018)

²⁴⁸ Y.Sülükçü & O. Savaş, “PICTES Türkçe dil yeterliklerine yönelik program ve ölçek geliştirme çalıştayı raporunun değerlendirilmesi”, *Erciyes Journal of Education*, S. 2(2), 2018, s. 59-74, DOI: 10.32433/eje.440480.

4.4.5. Mezuniyet ve Denklik

MEB'in Denklik Yönetmeliğine göre, savaş gibi olağanüstü sebeplerle belgelerini muhafaza edemeyen kişilerin okullara kaydı için eğitim düzeylerini tespit etmek üzere bir sınav uygulanmış ve ilk geldikleri zamanlarda mültecilerin denklikleri hızlı bir şekilde yapılmıştır. Ancak sayılarının hızla artması ile birlikte diploma sorunu ortaya çıkmış ve bu sorunu çözmek üzere Libya ile anlaşma yapılmıştır. Libya tarafından Suriye müfredatına uygun sorulan sorularla çocuklara sınav yapılarak Suriyeli öğrencilere diploma verilmiştir. Ancak uygulamanın suiistimali ve evrakta sahtecilik gibi sorunların yaşanması üzerine Milli Eğitim Bakanlığı denklik sınavlarını ve işlemlerini kendisi yapmaya başlamıştır.²⁴⁹

2015'ten beri MEB Yabancı Öğrenciler İçin Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı (YÖLYDS) ve Geçici Eğitim Merkezleri Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı (GEMLYDS) sınavlarını ve bu sınavlarda başarılı olanların denklik işlemlerini gerçekleştirmiştir. GEMLYDS 2016'da matematik, kimya, fizik biyoloji, Arapça, İngilizce/Fransızca, coğrafya, tarih, felsefe, dini bilimler derslerinden toplam 160 soru sorularak öğrencilerden bu soruları 180 dakikada cevaplamaları istenmiştir. Soruların katsayıları sayısal, sözel ve eşit ağırlık bölümlerine göre göre değişmekte ve başarılı sayılmak için 100 üzerinden 50 almak şartı aranmaktadır.²⁵⁰

Sınava girememiş ya da sınavda başarı gösterememiş öğrencilerin ise 2016'da alınan bir kararla Açık Öğretim Liselerine kayıtlarının yapılıp en az 2 dersten başarılı olmaları şartıyla mezun olmalarına karar verilmiştir. Ayrıca kararda GEM'lerde öğrenim gören 9-10-11. sınıf öğrencilerinin de istemeleri halinde Açık Öğretim liselerine kayıt yapabileceği belirtilmiştir. Suriye Ulusal Koalisyonu Geçici Hükümeti Eğitim Bakanlığı, Libya Geçici Hükümeti Eğitim Bakanlığı ve Irak Eğitim Bakanlığı tarafından açılan ve kendi müfredatlarını uygulayan okullardaki ara sınıflarda olan öğrencilerin denkliklerinin yapılması ve devlet okullarına aktarılması gerektiği de

²⁴⁹ E. Topçu, *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitime kazandırılma süreci: Geçici Eğitim Merkezleri*, C. Taştan ve A.Ç. Kavuncu (der.), Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2017.

²⁵⁰ MEB, 2016.

ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca kamplardan ayrılan çocukların belgeleri ekseninde denkliklerinin yapılması gerektiği vurgulanmıştır.²⁵¹

4.4.6. Üniversitelerde Eğitim ve Öğretim

Türkiye’de yaşayan üniversite çağı mülteciler üzerine istatistik çalışması yapılmadığından bu kesime ait net bir rakam elimizde bulunmamaktadır. Ancak Uluslararası Eğitim Enstitüsü (UEE),’nün tahmini verilerine göre Türkiye’de 450 binin üzerinde 18-24 yaş arası üniversite çağında mülteci yaşamakta ve bunların yalnızca 100 bin kadarı üniversite eğitimi için gerekli şartları taşımaktadır.²⁵² Üniversiteye kayıt olmak için gerekli olan evrakların temin edilememesi, dil engelleri, ekonomik problemler ve içinde buldukları şartların uzun vadeli kararlar almaya fırsat tanınaması bu durumun nedeni olarak gösterilebilir.²⁵³

Türkiye, ülkesinde bulunan yükseköğrenim çağındaki genç mültecilere eğitim fırsatları sunmak için önemli adımlar atmıştır. Bu adımlar şu şekilde sıralanabilir :²⁵⁴

- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) üniversiteli mültecilerin gerekli belgeleri temin edememeleri durumunda beyanlarına dayanarak özel ders alma fırsatı sunmuştur. Böylece 2012-2013 eğitim yılına mahsus olarak, yedi üniversite, Suriyeli Öğrencilere özel öğrenci statüsünde ders alabilme hakkı tanımıştır.

- YÖK tarafından, mültecilerin ödeyeceği öğrenim ücreti kaldırılmıştır.

- Ekim 2013 YÖK kararıyla mülteci üniversite öğrencilerine belirli koşullarda yatay geçiş hakkı tanınmıştır. Yatay geçiş için istenen belgelere sahip olmayan öğrencilerin Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Harran (Şanlıurfa), Mustafa Kemal (Hatay), Osmaniye Korkut Ata, Çukurova (Adana) ve Mersin Üniversitelerinde özel öğrenci

²⁵¹ TTKB, 2016.

²⁵² J. Magaziner, The importance of higher education for Syrian refugees, <http://wenr.wes.org/2015/12/the-importance-of-higher-education-for-syrian-refugees/> (20.02.2019)

²⁵³ British Council, <http://www.iie.org/~media/Files/Programs/Syria-Scholarships/Lifting-Up-Syrian-Youth.pdf?la=en>

²⁵⁴ Ali R. Seydi, “Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 31, 2014, s. 267-305.

olarak ders alabilmelerine, belgelerini sağlayanların diğer Türk üniversitelerine yatay geçiş yapabilmelerine karar verilmiştir.

Türkiye’de lise öğrenimini tamamlayarak bir diploma almaya hak kazanmış ya da geldiği yerden aldığı diplomasına denklik sağlayarak MEB onayı almış öğrenciler diplomaları ile üniversitelere başvuru yapma hakkına sahip olabilmektedirler. Öğrenciler üniversitelerin düzenlediği Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS)’na girdikten sonra üniversitelere kabul edilmektedirler. YÖS’ü geçen öğrencilerin Türkçelerinin yeterli olduğunu kanıtlamaları için TÖMER ve İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi gibi kurumlardan sertifika almaları gerekmektedir. Sertifikası olmayan öğrencilerin ise yerleştiği üniversitelerde 1 yıl boyunca dil kursu alması gerekmektedir. Mülteciler ayrıca Türkiye’de bulunan açık öğretim programlarına da başvurabilmektedirler.²⁵⁵

Türkiye’deki üniversitelerde okumak için mülteci öğrencilerin başvurabileceği burslar bulunmaktadır. 2018 yılı Türkiye Burslarına başvuru ve koşulları²⁵⁶ ;

- 21 yaşından küçük olmak (1 Ocak 1997 tarihinde veya bu tarihten sonra doğmuş),
- %70 akademik başarı notu
- Geçerli bir kimlik belgesi,
- Diploma veya geçici mezuniyet belgesi,
- Akademik transkript
- Yabancı dil belgeleri (eğer başvuru program şart koşuyorsa),
- Uluslararası sınav sonuçları (eğer başvuru program şart koşuyorsa),
- Ulusal sınav notu (varsa),
- Bir adet referans mektubu

Mülteci gençlerin faydalandığı burs programları ise aşağıdaki gibidir:²⁵⁷

1. HOPES (Suriyeliler için Yükseköğrenim Fırsatları) Projesi,

²⁵⁵ https://yuva.org.tr/pdf/unihazirlik_rehber_tr.pdf (07.03.2019)

²⁵⁶ https://yuva.org.tr/pdf/unihazirlik_rehber_tr.pdf (07.03.2019)

²⁵⁷ https://yuva.org.tr/pdf/unihazirlik_rehber_tr.pdf (07.03.2019)

2. DAFI (Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi Fonu) Burs Programı,
3. SPARK Burs Programı,
4. ASIL Vakfı Burs Programı kapsamında verilen burslar

Ancak Dünya Eğitim Hizmetleri (World Education Services) tarafından 2015 yılında hazırlanan Suriyeli mültecilerin yükseköğrenim ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili yapılan çalışma bu çabaların mültecilerin yükseköğrenim ihtiyacını karşılamakta yetersiz olduğunu göstermektedir. Ancak bu sorunun çözümü içinde yükseköğrenime ihtiyacı olan çok sayıda mülteci nüfusunu ağırlayan Türkiye'ye uluslararası alanda yeteri kadar desteğin sağlanması önem arz etmektedir.²⁵⁸

4.4.7. Yaygın Eğitim

Türkiye'de mülteci çocukların akademik eğitimleri dışında yetişkinlerin eğitimi içinde bir takım kurslar mevcuttur. Yetişkinler meslek edindirme, yabancı dil, dikiş nakış, güzel sanatlar gibi kurslarla birlikte Kur'an-ı Kerim ve hafızlık eğitimi gibi yaygın eğitim kurslarında eğitim alabilmektedirler. Halk Eğitim Merkezleri tarafından sağlanan dil ve meslek geliştirme kurslarından da, mülteci ve sığınmacıların ücretsiz olarak yararlanabilmeleri mümkündür. Bu kurslara kayıt olabilmek için yabancı kimlik numarası gerekmektedir. Ayrıca mülteci çocukların eğitimlerine yönelik kamp dışında ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içerisinde örgün ve yaygın eğitime dönük projeler yürütülmektedir. Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi (KAGEM) bu konuda proje geliştirenler arasındadır. Bu proje ile Suriyeli kız çocuklarının kesintiye uğrayan eğitimlerine yaygın eğitim ile destek verilecektir. Ayrıca yine Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından talep eden mültecilere camilerin Kuran kurslarında din eğitimi de verilmektedir.²⁵⁹

Devlet kurumları dışında Türkiye'de mülteciler konusunda aktif rol oynayan İHH, Bülbülzade, Anadolu Platformu gibi sivil toplum kuruluşları da örgün eğitimin

²⁵⁸ World Education Service, The international response to the Syrian higher Education crisis, <http://wenr.wes.org/wp-content/uploads/2015/12/WENR-1215-Syria-v2b.png> (22.02.2019)

²⁵⁹ Suriyeli Çocuklar için Eğitim Projesi Protokol Töreni Resmi Duyuru Haberi, <http://tdvkagem.org.tr/haberler/suriyeli-cocuklaricin-egitim-projesi-protokol-toreni-72> (20.03.2019)

yanında, Suriyeli öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik kültür sanat faaliyetleri, meslek edindirme kursları, sosyal uyum eğitimleri, seminerler, konferanslar gibi çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlemektedirler. Bunların yanında bazı Türkçe kaynak kitapların Arapçaya tercüme edilmesi, Arapça ve Kürtçe radyo ve gazete yayın organlarının sağlanması gibi çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Ayrıca ülkemizde savaş nedeniyle yetim kalmış, yakınlarını kaybetmiş, travma geçirmiş çocuklara yönelik psikolojik destekler, sağlık hizmetleri, ayni ve nakdi yardımların yanı sıra değerler eğitimi, aile danışmanlığı, ebeveynler için seminerler gibi pek çok hizmet mültecilere verilmektedir.²⁶⁰

4.5. Türkiye'deki Mülteci Eğitiminin Almanya'daki ile Benzerlik Ve Farklılıkları

4.5.1. Türk Eğitim Sistemi ile Alman Eğitim Sistemi Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Federal Almanya'nın federatif yapısından dolayı eğitim işlerindeki yetkiler Federal Devlet ile eyaletler arasında paylaşılmıştır. Eğitim alanındaki yasama ve yönetim yetkisinin büyük kısmı Almanya'da 16 eyaletin bünyesindeki 16 ayrı eğitim bakanlığında iken Türkiye'de eğitim Milli eğitim Bakanlığının sorumluluğunda merkeziyetçi bir yapı göstermektedir. Almanya'da zorunlu eğitim, eyaletlere göre 9 ile 13 yıl arasında değişirken, Türkiye'de 4+4+4 olarak 12 yıl olarak belirlenmiştir. Her iki ülkede de devlet okullarında eğitim ücretsiz ve karmadır.

Almanya'da 14 yaşına kadar din eğitimi bütün eyaletlerde zorunlu, sonrasında ise isteğe bağlı tutulmuştur. Öğrencilerin seçebilecekleri din dersleri Katolik, Protestan, İslam ya da Ahlak Bilgisi olarak belirlenmiştir. Türkiye'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, ilkokul 4. sınıftan itibaren tüm okul çeşitlerinde zorunlu tutulmuştur.

Almanya'da zorunlu eğitime başlama yaşı 6 olup, 4 yıllık ilkokuldan sonra ortaokul, lise ya da karma okullara geçiş yapılmaktadır. Eğitim yılı iki dönemden

²⁶⁰ Emin, s. 20.

oluşmakta, dönem sonu tarihleri ise okul türlerine göre değişmektedir. Türkiye’de ise 4 yıllık ilkökul eğitiminden sonra ortaokul ya da imam hatip ortaokuluna gidilebilmekte son 4 yıllık eğitim ise sınavla öğrenci alan fen ve Anadolu liseleri, mesleki ve teknik liseler ile temel liselerde ve mesleki eğitim merkezlerinde tamamlanabilmektedir. Eğitim yılı iki dönemden oluşur ve bir öğretim yılınının 36 haftadan az olmaması esastır.

Almanya’da ortaöğretimden mezun olan öğrenciler bir üniversite programına devam edebilmek için ABİTUR sınavına girerken Türkiye’de aynı amaçla YKS yapılmaktadır. Bunların dışında Almanya’da eğitim için ayrılan bütçe %5.0 iken Türkiye’de eğitime ayrılan bütçe oranı %2.64’tür.

4.5.2. Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinin Mülteci Öğrencilere Yaklaşımındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Almanya göçmen ve mülteci eğitimi konusunda yaklaşık 60 seneye yakın bir tecrübeye sahip olmasına rağmen son yıllarda yaşanan mülteci akımı karşısında geçmiş tecrübe ve uygulamalarından yeteri kadar faydalanamamıştır. Diğer taraftan Türkiye göç, göçmen ve mültecilik kavramlarına yabancı olmasa da 2011 yılına kadar büyük bir kitlesel göç hareketi ile karşılaşmadığı için hazırlıksız yakalanmıştır. Bu sebeplerle her iki ülkede de mültecilerin okullaşması ve okul başarısı konusunda ciddi sorunlar yaşanmış ve iki ülke de meseleye başta geçici çözümler üreterek çare aramışlardır. Ancak daha sonra gelen mültecilerin kalıcılığının anlaşılması üzerine devletler ciddi entegrasyon ve eğitim planlamaları yapmaya başlamışlardır. 2016 senesinde Alman Eğitim Bakanı Johanna Wanka’nın “Ülkemize gelen mültecilerin yarısından fazlasının 25 yaş altında olduğunu biliyoruz. Bu nedenle pek çoğunun Almanya’da kalma şansı yüksektir.” Sözleriyle bakan bu tespitini ve olaya nasıl bakılması gerektiğini ifade etmiştir.

2015-2016 yıllarında bir milyon Suriyeli mültecinin ülkelerine gelmesiyle yeniden göçmen ve mülteci konusunu tartışan Almanya’da mültecilere ve göçmenlere eğitim hakkı federal ve eyalet yasalarıyla verilmekte ve dolayısıyla mültecilerin eğitim sistemine katılımı konusunda, farklı eyaletlerde farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de ise politikalar MEB tarafından belirlense de mültecilerin

eğitimi konusunda çok parçalı bir yapı bulunduğunu söylemek mümkündür. Almanya’da Almanca bilmeden okula başlayan mülteci çocuklar için “yeni gelen sınıfları” ya da “hoş geldin sınıfları” adıyla ayrı sınıflar açılarak 1 sene kadar burada dil eğitimi verilmekte ardından klasik sınıflara alınmaktadırlar. Bazı okullarda ise, mlteçiler diğer öğrencilerle birlikte klasik sınıflarda eğitim almakta yalnız farklı sınıflarda Almanca dil eğitimine tabii tutulmaktadır. Türkiye’de ise Mülteci ocuklar, mülteci nüfusun kalabalık olduğu kentlere kurulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)’nde Suriye Geçici Hkmeti’nin belirlediği müfredatla içeriğindeki Türkiye karşıtı, Esad yanlısı içerikler ayıklanarak 15 saat Türkçe ğretimi ile birlikte eğitim görmüşlerdir. Bunun yanında Suriyeliler dahil çeşitli mülteci gruplara Türkiye’de devlet okullarında müfredatın yanında ayrı olarak zel Türkçe dersleri verilmektedir.

Almanya ve Türkiye’deki bu iki yapı öğretmenler ve akademisyenler tarafından olumlu ve olumsuz eleştiriler almıştır. Bir kısım ğretmen ve akademisyen dil eğitiminin ayrı, düzenli ve yoğun bir dil programı sunması açısından “hoş geldin” sınıflarını ve “GEM” leri gerekli bulurken bir kısım, bu şekilde bir dil eğitiminin öğrenciyi akranlarıyla btnleşmekten alıkoyduğunu, dil ğretiminde başarı sağlamadığı gibi entegrasyonu da zorlaştırdığını ifade etmiştir.

4.5.3. MEB’in Mülteci Eğitimi Mevzuatı ve Alman Mülteci Eğitim Hakları ile İlgili Yasal erevenin Benzerlik ve Farklılıkları

Okula gitme hakkı ve zorunluluğu, mevcut durumlarından bağımsız olarak Almanya’da ikamet eden tüm çocukları kapsamaktadır. Temel olarak mülteci çocukların eğitim durumları, ilgili federal devletler tarafından belirlenmektedir. Zorunlu eğitim devlete bağlı olarak, 5 ila 6 veya 6 ila 7 yaş arası çocuklar için geçerli olmaktadır. Bu yaş aralığındaki mülteci çocukların ülkeye girişlerinden üç ile altı ayından sonra bir okula kayıt yaptırılmaları zorunludur. Avrupa Kabul Direktifinin 10. Maddesi, ye devletlere, “vatandaşlarla aynı şartlar altında” eğitim sistemine erişim hakkı vermektedir. Ancak eğitim sistemi Federal Devletlerin sorumluluğunda olduğu için, kanun ve uygulamalarda bazı önemli farklılıklar görülmektedir. Örneğin, zorunlu eğitim bazı Federal Devletlerde 16 yaşında sona ermektedir, bu durumda bu

eyaletlerdeki çocukların 16 ya da 17 yaşlarında bir okula girme hakkı bulunmamaktadır.²⁶¹

Türkiye’de ise Suriyeliler ile ilgili yürütülecek bütün eğitim hizmetlerinin koordinasyonu MEB’in sorumluluğunda olmuş ve mültecilerin eğitimleri ile ilgili eğitim mevzuatları MEB tarafından düzenlenmiştir. MEB her ne kadar başta mültecilerin geçici olduklarını düşünerek eğitim planları hazırlasa da 2013 yılı itibariyle Suriye’de şiddetlenen çatışmalar, mültecilerin daha uzun yıllar ülkemizde kalacaklarını göstermiş ve MEB 2013 itibari ile eğitim sorununa ciddi çözüm önerileri geliştiren genelge ve yönetmelikler yayımlamıştır. Yayımlanan genelgelerle mültecilere sunulacak eğitim bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır. Öğrencilerin diploma ve öğrenim belgelerine göre denklikleri sağlanarak okullara yerleştirilmiş, okul çağına yeni gelenler ise anaokulu itibariyle eğitime dahil edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca mülteci öğrencilere ait her türlü not, devam, karne gibi bilgilerinin işleneceği pek çok dilde işlem yürüten YÖBİS(Yabancı Öğrenciler Bilgi İşletim Sistemi) kurulmuş böylece öğrencilerin takibi kolaylaşmıştır. Devlet okullarına kayıt yaptıracak mülteci çocuklar için ikamet izni değil yabancı tanıtma belgesi yeterli görülmüştür. Bu sayede yalnız GEM’lere değil isteyenlerin devlet okullarına kayıt yaptırabilmesinin önü açılmıştır. MEB stratejik planlarında da mültecilerin eğitim sistemimize uyumlarının sağlanmasına yönelik ulusal ve uluslararası kuruluşlarla çalışmalar yapılacağını belirtmiştir.

4.5.4. Türkiye’de ve Almanya’da Mülteci Öğrencilerin Okullara Tahsisinde Benzerlik ve Farklılıklar

Mültecilerin Almanya’da bir eğitim kurumuna yerleştirmeleri konusunda da eyaletler arasındaki farklı uygulamalar dikkat çekmektedir. Bremen’de öğrenciler sosyalleşmiş diğer öğrencilerle etkileşim kurmaları amacıyla çok çeşitli okullara dağıtılırken diğer birçok eyalette mülteci çocuklar belli başlı okullarda yoğunlaştırılmıştır. Ayrıca ilkökul çocukları ikametlerine yakın okullara atanırken

²⁶¹ Stefanie Studnitz, 'Ausgrenzung Ausbildung'u Atıyor', Göç ve Soziale Arbeit, 2/2011, Ayrıca bkz. Federal Refakatsiz Mülteciler Küçükleri Derneği, Sanatla ilgili olarak Almanya'nın Birleşmiş Milletler'e üçüncü ve dördüncü periyodik raporları için Ek Rapor, BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin S. 44, 2013, s. 23.

lise öğrencileri ülkelerinde eğitim gördükleri okullarda edindikleri yetkinlik seviyesine göre okullara alınmaktadır. Üstelik Alman eğitim sisteminin ana unsurlarından birisi olan öğretmen yönlendirmesi burada da karşımıza çıkmakta ve öğrencinin kurs ardından hangi okula devam etmesi gerektiği öğretmen tarafından bildirilmektedir.

Türkiye’de yaşayan ilk ve ortaöğretim çağı mülteci öğrencilerin devletin sunmuş olduğu eğitim hakkından yararlanması için iki temel yol bulunmaktadır. Biri devlet okulları diğeri ise Geçici Eğitim Merkezleri’dir. Ancak Geçici Eğitim Merkezleri ile ilgili yeni bir düzenleme getirilmiş ve bu merkezlerin üç yıl içerisinde kademeli olarak kapatılacağı belirtilmiştir.²⁶² Okul çağındaki mülteci çocukların devlet okullarına erişimi 2014/21 nolu genelgede belirtilerek “yabancı tanıtma belgesi” olan herkesin ücretsiz bir şekilde devlet okullarına kayıt yaptırabileceği, okul ikamet ettiği bölgede değilse araç sağlanacağı belirtilmiştir. Eğitimine devlet okulunda devam etmek isteyen öğrenciler, Türkiye’deki akranlarına sunulan her hizmetten faydalanabilmekte ve onlarla birlikte öğrenim görebilmektedir.

4.5.5. Türkiye’de ve Almanya’daki Mülteci Kamplarındaki Eğitim Durumunun Benzerlik ve Farklılıkları

Almanya’da çocuk ve gençlerin en az birkaç ay kalmak zorunda oldukları barınaklarda verilen eğitimin düzenli olmadığı düşünülmektedir. Barınaklarda okul temelli olmayan yarı zamanlı verilen dersler nitelikli öğretmenler tarafından değil öğrenci veya gönüllüler tarafından işlenmektedir. Bavyera gibi eyaletlerin barınaklarında ise Almanya’da kalma ihtimali düşük mültecilere geri dönecekleri zamana kadar dil dersleri yerine 15-20 saat arasında el sanatları dersleri verilmektedir.

Türkiye’de ise mültecilerin Türkiye’ye ilk geldiği andan itibaren çocukların eğitiminin aksamaması adına çaba sarf edilmiş kamplarda çocuklar için çadır okullar kurulmuştur. Çadırlardaki eğitim ve öğretim Türkiye’nin desteği ve Suriyeli gönüllü öğretmenler ile yürütülmüş, kamplardaki çeşitli materyal eksikliklerine rağmen

²⁶² E.U. Erdoğan, K. V. Tarlan, *Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması*, S. 13, , İstanbul 2016.

öğretime devam edilmiştir. Böylece okullara göre daha kolay erişim sağladığı için kamplardaki okula kazandırma oranları başlardan beri daha yüksek olmuştur.

4.5.6. Türkiye ve Almanya’da Gençlere Sunulan Yükseköğretim Uygulamalarının Benzerlik ve Farklılıkları

Her iki ülkede de bir üniversite programına başvurabilme şartı ortaöğretimin tamamlandığını gösteren sertifikaya sahip olmaktır. Almanya’da ABİTUR’a eş değer olması beklenen bu sertifika Türkiye’de MEB onaylı lise bitirme diploması veya öğrencinin ortaöğretim denkliğini gösteren bir belgedir.

Almanya’da yükseköğretime giriş doğrudan başvurma ya da dolaylı olarak hazırlık kursları ile mümkün olabilmektedir. Dolaylı girişte öğrenciye dil ve uzmanlaşması beklenen müfredat dersleri verilmektedir. Ülkelerinde lise veya başka bir yüksek orta öğretim biçimini tamamlayanlar bir Alman üniversitesinde okumak için başvurabilmektedir. Çoğu üniversite programı, kış dönemi ("Wintersemester") ve yaz dönemi ("Sommersemester") olarak ikiye ayrılrsa da birçok lisans programı sadece kış döneminde kayıt kabul etmektedir.

Türkiye’de ise öğrenciler üniversitelerin düzenlediği Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS)’na girdikten sonra üniversitelere kabul edilmektedirler. YÖS’ü geçen öğrencilerin Türkçelerinin yeterli olduğunu kanıtlamaları için TÖMER ve İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi gibi kurumlardan sertifika almaları gerekmektedir. Sertifikası olmayan öğrencilerin ise yerleştiği üniversitelerde 1 yıl boyunca dil kursu alması gerekmektedir. Mülteciler ayrıca Türkiye’de bulunan açık öğretim programlarına da başvurabilmektedirler.

4.5.7. Türkiye ve Almanya’da Mültecilere Sunulan Yaygın Eğitimin Benzerlik ve Farklılıkları

Her iki ülkede de mülteci öğrencilerin eğitimleri dışında yetişkinlerin eğitimine de önem verilmiş, meslek kursları yanında dil ve okuma yazma kurs hizmeti sağlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından isteyenlere camilerde din dersi verilmiştir. Suriyeli öğrencilere ve yetişkinlere sunulan kültür sanat etkinlikleri, mesleki kurslar, toplumsal uyum eğitimleri, seminerler,

konferanslar gibi çeşitli faaliyetler de yaygın eğitim kapsamında sunulan hizmetlerdendir.

4.5.8. Türkiye’de ve Almanya’da Mültecilere Verilen Dil Eğitiminin Benzerlik ve Farklılıkları

Almanya ve Türkiye aile dili ile okul dili farklı olan çocukların eğitime dâhil edilmesi konusunda farklı tecrübelerle sahip ülkelerdir. Eğitim sisteminin tamamen Almanca üzerine kurulu olduğu Almanya’da göçmenlerin kendi dilleri, pek çok okulda öğrencilere seçmeli ders olarak sunulmuştur ancak eğitimin temel bir unsuru olarak hiçbir zaman görülmemiştir. Almanya’da yapılan araştırmalar, eğitimlerinde öğrencilerin ana diline yer verilmemesinin ve öğretmenlerin bu dilleri bilmemesinin, mülteci çocuklarda kendi dillerinin ve kültürlerinin değersiz olduğu hissini güçlendirmiş ayrıca dayatılan Almanca öğrenme zorunluluğu zaten bir travma ortamından gelmiş öğrencilere ek bir yük oluşturmuştur. Ayrıca bu Almancanın ayrı sınıflarda öğretilmesi çocukların diğer çocuklar arasındaki uçurumu iyice derinleştirmiş ve entegrasyon planlarını zora sokmuştur.

Türkiye’de de dil konusunda durum farklı değildir. Çocukların duyuşsal durumları, sınıf yönetiminde yaşanan problemler, aile ile okulun iş birliği kuramaması gibi faktörler mülteci çocukların dil öğrenmeleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturmuştur. Ancak yapılan bazı çalışmalarda²⁶³ mültecilerin Türkçe öğrenmeye tutumlarının olumlu olduğu görülmüş ve hayata geçirilen projelerle mültecilerin Türkçe öğrenmeleri ve eğitim almaları sağlanmıştır. Bu projelerden ilki, kamplarda gerçekleştirilen “Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi olmuş ancak Suriyelilerin misafirlik sürecinin uzayacağına anlaşılmamasıyla bu proje yeterli görülmemiş ve daha kalıcı çözümler için adımlar atılmıştır. Bu adımların en önemlisi sayılan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile AB Türkiye Delegasyonu arasında “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı” anlaşması (FRIT) çerçevesinde

²⁶³ Adem Akkaya, “Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları”, *EKEV Akademi Dergisi*, S. 17(56), 2013, s. 179-190.

imzalanan sözleşme ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunda MEB'in faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan PICTES projesi olmuştur.

4.5.9. Türkiye’de ve Almanya’da Mültecilere Sağlanan Diploma Denkliği ve Mesleki Eğitim konularında Benzerlik ve Farklılıklar

Federal Almanya’da meslek eğitimi ekonomik gelişmenin temeli olarak görülürken bu alanda yapılanlar gelecek için yatırım olarak görülmektedir. Bugün Alman gençlerinin meslek eğitimine ilgili ve istekli olmayışları mesleki eğitimde eğitimsiz ve mesleksiz mülteci gençlerin tercih edilmesine sebep olmuştur. Bu amaçla Federal Alman Hükümeti eğitim alanındaki arz ve talebi daha iyi koordine edebilmek amacıyla Şubat 2016’da “Mülteciler için Mesleki Eğitime Erişim” programını hayata geçirmiştir. Uygulama ve teorinin bir arada yürütüldüğü Alman mesleki eğitiminin amacı bireye mesleki deneyim kazandırmaktır. Bu doğrultuda Almanya’nın birçok yerinde mültecilere meslek yönlendirmesi yapmak amacıyla iş bulma ajansları bulunur. Bu ajanslar gerek bire bir gerekse internet siteleri üzerinden gençleri ve aileleri çeşitli dillerdeki bilgilendirmektedirler. Bunun yanında mesleki eğitim fuarları okullarda yürütülen mesleki deneyim ve staj organizeleri mülteci gençlere meslek imkânı sunmak için çalışmaktadırlar. Bunun yanında mesleki tercihte bulunan öğrencilere ihtiyaçları olan dil eğitimi ESF-BAMF programları doğrultusunda verilerek meslek için Almanca öğrenmeleri sağlanmaktadır. Bunlar dışında geldikleri yerlerden bir zanaata ya da diplomaya sahip kişilerde Almanya’da denkliği kabul edildikten sonra kendi alanında çalışabilmektedir.

Türk Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemine bakacak olursak, genel eğitim sistemi ile paralel olarak, örgün ve yaygın olarak ikiye ayrıldığını görmekteyiz. Mesleki ve teknik liseler örgün basamağı oluştururken, mesleki eğitim merkezleri, pratik sanat okulları ve halk eğitim merkezleri ise Türkiye’de mesleki eğitimin yaygın eğitim basamağını oluşturmaktadır. 2016-2017 eğitim öğretim yılında geçici koruma altındaki mültecilerin meslek liseleri, mesleki eğitim merkezlerine kayıt yapabilmeleri için düzenlemeler yapılmış buna göre, Türkçe Seviye A1 programını almak veya okuma yazma 1’inci kademe seviye tespit sınavından başarılı olmak şartlarıyla, boş kontenjanı bulunan okulların Anadolu Meslek Programı 9’uncu sınıfa

doğrudan kayıtları yapılabileceği belirtilmiştir. Anadolu Meslek Programı'na kaydedilemeyenler ile Mesleki Açık öğretim lisesine kayıt olmak istemeyenlere ise çıraklık eğitimine ilişkin usuller çerçevesinde Mesleki Eğitim Merkezlerine yerleştirilecek, öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerine uygun alanları seçebilmeleri için onlara rehberlik hizmetleri sağlanacaktır. Mülteciler için açılacak alan ve dallar belirlenirken sektör araştırmaları, meslek kuruluşlarının düzenlediği raporlar ve sektörel ihtiyaçların dikkate alınacağı bildirilmiştir. Bunların yanında savaş ve benzeri olağanüstü durumlardan ötürü diplomasını muhafaza edememiş kişiler içinde kolaylıklar sağlanmış ancak mülteci sayısının hızla artması ve evrakta sahtecilik gibi sorunların yaşanması üzerine Milli Eğitim Bakanlığı 2015 yılından itibaren denklik işlemlerini kendi bünyesinde gerçekleştirmiştir.

4.5.10. Türkiye ve Almanya'da Mültecilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Durumunun Benzerlik ve Farklılıkları

Öğretmenlerin farklı dil ve kültür gruplarından olan mültecilere gerekli eğitim ve öğretimi verebilmesi için mesleki yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir. Birden fazla kültüre ve dile hakim öğretmen eğitimi için Almanya'da son zamanlarda göze çarpan önemli adımlar atılırken bu konuda ülkemizde 2 senelik bir proje olan PICTES dikkat çekmektedir.

Almanya'da mülteciler için oluşturulan hoş geldin sınıflarında bir eğitim fakültesinden mezun olamaları da yabancı dil olarak Almanca eğitimi sertifikası bulunan kişiler kadrolu öğretmenlere göre düşük ücretlerle öğretmenlik yapabilmektedirler. Almanya'da yaşanan öğretmen ihtiyacını gidermek ve mülteci eğitiminde istenilen hedeflere ulaşabilmek için çeşitli üniversitelerin bünyelerinde, yurtlarından iltica ile gelmek zorunda kalan öğretmen ve öğretmenlik eğitimleri yarıda kalmış kişilere eğitimler verilmektedir. Bunun yanında öğretmenler için hazırlanan ileri eğitim programlarıyla yerli öğretmenlerin ayrımcılık ve önyargı gibi durumlarla mücadele edebilmeleri için danışmanlık verilerek kültürlerarası iletişim konularında eğitim almaları sağlanmaktadır. Ayrıca iki yıl süren ileri düzey bir eğitim ile farklı branş öğretmenleri, kendi alanlarının yanı sıra çok dilli sınıf ortamlarında ders anlatabilmek için Almanca öğretmenliği eğitimi almaktadır. Bu program ile

eğitilen öğretmenlerin çok dilli eğitim konusunda staj ve seminerlere katılmasının yanı sıra ikinci bir dil öğrenmesi de beklenmektedir.

Türkiye’de ise mültecilerin eğitimi için, eğitim fakültelerinin müfredatında, çok dilli eğitim veya çok kültürlü eğitim konusunda dersler bulunmamaktadır. Şuan hlihazırda bulunup mültecilere eğitim veren Suriyeli ğretmenler ise gerek motivasyonlarının dŐuk olması gerekse dŐuk ücret almalarından dolayı bu alanda yeterli performans gösterememiŐlerdir. PICTES ile KPSS ve mülakat puanlarına göre mültecilere eğitim veren geçici öğretmenlerimizin görevleri de bu projenin bitmesi ile birlikte sona erecektir. Diğer taraftan ülkemizde hemen hemen her okulda bulunan mülteci öğrencilerin eğitimi için herhangi bir hizmet içi eğitim verilmemektedir. Ancak okullarda mülteci çocukların sayısının artması üzerine 2017 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenler için ‘‘Sınıfında Yabancı Uyruklu ğrenci Bulunan ğretmenler için El Kitabı’’ yayımlanmıştır.

4.5.11. Türkiye ve Almanya’da STK’ ların Eğitim alıŐmalarındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Mülteci ocukların eğitimi konusunda Almanya’da ve Türkiye’de kamu kaynaklarının yanında, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası aktörler tarafından sağlanan kaynaklar da önemli boŐlukları doldurmaktadır.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Almanya ile Türkiye’de mültecilere verilen eğitimin benzerlik ve farklılıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuçlar ışığında bu konuda uygulanacak eğitim plan ve programlarına ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada, karşılaştırmalı eğitim çerçevesinde Almanya ve Türkiye’de mültecilere verilen eğitimi ele almaktadır. Bu bağlamda Almanya’da mülteci eğitimi üzerine yapılan eğitim uygulamaları incelenmiş, literatür taraması ülkelerin eğitim bakanlıkları ile ilgili kurum ve kuruluşların elektronik sayfalarından, ilgili kitap, makale, tez, proje raporu vb. basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışmada Almanya hakkındaki veriler Türkiye’deki mevcut durum ile karşılaştırılmış ve bu karşılaştırma sonucunda benzerlik ve farklılıklara rastlanmıştır.

Almanya’da eğitim sisteminde olduğu gibi mülteci eğitimi üzerine yapılan uygulamalarda da eyaletler hatta okullar arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Türkiye’de ise mültecilerin eğitim konusu kısa süreli kalacakları hesap edilerek başta yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakılsa da kalıcılıklarının anlaşılması üzerine MEB’in politikaları doğrultusunda tek merkezden ele alınmıştır.

Zorunlu eğitim yaşının 6 olduğu Almanya’da okul öncesi eğitim dil öğrenmeleri açısından mültecilere tavsiye niteliğinde olmuş ancak zorunlu eğitimden hiçbir şekilde taviz verilmemiştir. Üstelik mültecilerin kayıtları konusunda Türkiye’den daha titiz davranan Almanya’da okul çağı mülteci çocukların takipleri daha kolay yapılabildiği için okula erişim sağlayanların oranı Türkiye’ye göre daha fazla olmuştur. Türkiye’de yaşayan kayıtlı ve kayıt dışı mülteci çocuklarda ise, erken yaşta evlilik, para kazanma gerekliliği, bilgiye kolaylıkla erişememe gibi sebeplerle okullaşma oranı okul çağı nüfusun çok altında olmuştur.

Almanya’da eğitime ilk olarak “hoş geldiniz” sınıflarında başlayan mülteciler burada Almanca eğitime tabi tutulduktan sonra karma-klasik sınıflara alınmaktadırlar. Türkiye’deki GEM’ler ile benzer nitelik taşıyan bu sınıflarda 15’er saatlik dil dersi alınmaktadır. Bu sistemi her iki ülkede savunanlar kadar eleştirenlerde bulunmaktadır. Özellikle çocukların buldukları ülkenin dilini en iyi akranlarından öğrenebileceğini ileri sürenler çocukların dil eğitiminden sonra farklı sınıfa alınmasının adaptasyonunu zorlaştırdığını savunmaktadırlar. Uygulamayı destekleyenler ise dil bilmeyen öğrencilerin sınıf ortamında dahi olsa öğretmen ve öğrencilerle iletişim kuramadığını, dersleri anlamadığını ve sınıf ortamında yalnızlaştığını bu yüzden öncelikle dil eğitiminden geçmeleri gerektiğini ifade etmektedirler.

Diğer taraftan okul dili ve aile dili birbirinden farklı olan çocukların eğitimi konusunda daha tecrübeli olan Almanya II. Dünya Savaşı ardından ülkesine davet ettiği işçilerin ailelerini de kabul ederek ülkesinde çok kültürlü bir ortam oluşturmuştur. Ana dil Almancanın yanında göçmenlerin dilleri de okullarda seçmeli dil olarak verilmiş, yine göçmenler üzerine eğitim politikaları uygulanmıştır. 2011 yılında başlayan yoğun Suriyeli göçüyle Arapça dersi Suriyeli mülteciler için düzenlenen müfredatta yerini almıştır.

Mesleki eğitimde de Almanya’da yıllardır başarı ile yürütülen bir sistem mevcuttur. Ancak son yıllarda Alman gençlerin mesleki eğitime karşı ilgisizliği bu alanda ki boşluğun mülteci gençlerle doldurulmasını sağlamıştır. ESF-BAMF programları kapsamında meslek için verilen Almanca eğitimleri, mesleki eğitimler ve stajlar Almanya’nın geleceği için bir yatırım olarak görülmektedir. Türkiye’de de mesleki eğitimde yeni yeni adımlar atılmış A1 seviyesinde Türkçe bilmek şartı ile mülteci gençlere mesleki programlara kayıt yaptırabilmeleri konusunda kolaylıklar sağlanmıştır. Ayrıca her iki ülkede de mültecilerin geldikleri yerde ki öğrenim durumlarına göre okullarına devam edebilmeleri veya meslek ve zanaatlarına göre bir yerde istihdam edebilmeleri için diploma denkliğinde imkânlar verilmiştir.

Almanya’daki mültecilere eğitim veren öğretmenlerde Türkiye’deki öğretmenler gibi mülteci eğitimi konusunda tecrübesiz oldukları için yetersiz kalmış

ve her iki ülkede bu alandaki ihtiyaçlar çeşitli şekillerde karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak Türkiye’de Almanya’daki gibi öğretmenlere dönük çok kültürlülük ve ikinci dil eğitimleri bulunmamaktadır. Ayrıca Almanya’da öğretmenler için ön yargı ve ayrımcılıkla baş edebilmek için başlatılan danışmanlık hizmetleri gibi adımlar da Türkiye’de henüz atılmamıştır.

İki ülkenin STK’ları ve çeşitli yardım kuruluşları çocukların eğitimleri konusunda sorumluluk üstlenmiş durumdadırlar.

Tüm dünyayı ilgilendiren mülteci sorunu transit ülke konumunda olan Türkiye’yi daha derinden etkilemiştir. Türkiye ile AB arasında 18 Mart 2016’da imzalanan ve kamuoyunda "mülteci anlaşması" olarak bilinen geri kabul anlaşması ile Yunanistan üzerinden Avrupa ülkelerine kaçmaya çalışan mültecilerin Türkiye’ye geri gönderileceği kararlaştırılmıştı. Bu geri kabul anlaşması Türkiye’ye mülteci konusunda yapılacak yardımlar karşılığında kabul edilmiş ancak vaat edilen mali yardımlar belirtildiği şekilde yapılmadığı gibi Türkiye AB tarafından mültecilerin depolandığı ülke olarak görülmeye başlanmıştır. Tüm bunlara rağmen mültecilerin eğitim, sağlık, barınma gibi bütün ülkelerin sorumluluğunda olması gereken sorunları ile Türkiye tek başına mücadele etmeye çalışmaktadır.

5.2. Öneriler

Eğitim, geçicilik statüsünden vatandaşlığa uzanan bir yolda ilerleyen mültecilerin yeni toplumlarına uyumlarında en önemli başlıktır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de mülteci eğitimini kapsayacak eğitim politikalarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

5.2.1. Türkiye’de Mülteci Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Eğitim politikalarının amaçları ve hedefleri mülteci çocukların eğitimsiz kalma durumunda meydana gelebilecek gettolaşma, radikalleşme ve marjinalleşme sorunları dikkate alınarak yeniden belirlenebilir.

- Ülkemizdeki mültecilerde Almanya’da yapıldığı titizlikle kayıt altına alınıp konum değiştirmeleri şartlara bağlı kılınarak mülteci çocukların okula erişimi ve takibi kolaylıkla yapılabilir.
- Mülteci öğrencilerin içinden geldiği baskı, şiddet, savaş gibi olağanüstü durumlar göz önünde bulundurularak onlara rehberlik ve psikolojik hizmetler sunulabilir.
- Mülteci öğrencilerin okullara uyumunu kolaylaştırması onlara yardımcı olması amacıyla Almanya’daki CARİTAS ve DİAKONİE yardım kuruluşlarında bulunan gönüllü gençler gibi Türkiye’de de mülteci çocuklara yardım ve danışmanlık sağlayacak gönüllü gençler tahsis edilebilir.
- Almanya’da eğitim fakültelerinde başlatılan çok dilli ve çok kültürlü eğitim derslerinin benzerleri ülkemizin göç kaderi kabullenilerek bizim fakültelerimizde de başlatılabilir.
- Mesleki eğitim konusu genel eğitim sistemimiz içinde revize edilerek yerli ve mülteci öğrencilerimizin niteliklerine uygun meslekler edinmelerine yardımcı olunabilir.
- Mülteci çocuklara geçiş süreci olarak adlandırılan dönemde verilen derslerin sayısı 30 saat olmak yerine Almanya’daki gibi 20 saate indirilebilir.
- Almanya’da ve Türkiye’de mülteci öğrencilere ders veren öğretmenlerin belirttiği tek kitap üzerinden dil eğitimi hususuna eğilerek öğrencilerin düzeylerine uygun bol pratik yapabilecekleri kitaplar düzenlenebilir.
- Almanya’daki gibi dil dersleri için düzenlenen dil öğrenme öğretim programı haricinde, diğer ders programlarında da Türkçe becerilerini geliştirmeye yönelik içerikler geliştirilebilir.
- Almanya’da şuan talep edilen milli değerlerinin mültecilere öğretilmesine dönük plan ve projeler MEB programında yer alarak mültecilere birlikte

yaşama bağlarımızı kuvvetlendirecek milli değerlerimizi öğretmeye dönük programlar düzenlenebilir.

- Her iki ülkede de eğitimcilerin tavsiye ettiği çevre okullarla birlikte festival, inceleme, gezi, sergi, kutlama gibi etkinlikler ailelerde dahil edilerek yapılabilir.
- Almanya'daki ESF-BAMF programlarına benzer programlarla mülteci çocukların dil eğitimi TÖMER, Yunus Emre Enstitüsü gibi dilde uzmanlaşmış kurumların desteğiyle güçlendirilebilir.
- Almanya'da mülteci eğitimine yardımcı olması amacıyla mülteci öğretmenlerin üniversite bünyesinde yetiştirilmesi uygulaması ülkemizde de başlatılarak mülteci öğrencilerin ulusal eğitim sistemimize adapte olması sağlanabilir.
- Bir arada yaşama ve farklı kültürlere saygı duyma temaları her kademenin ders müfredatına daha fazla yerleştirilebilir.
- Üniversitelerimizin uluslararasılaşması adına ülkemize gelen mülteci akademisyenler ve yükseköğretim öğrencilerine üniversitelerimizde daha fazla yer verilebilir.

Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Karşılaştırmalı araştırma çalışmaları teşvik edilerek bu çalışmalar yeni program düzenlemelerinde kullanılabilir.
- Son yıllarda meydana gelen, siyasal ve toplumsal değişimler göz önünde bulundurularak Türkiye'nin karşılaştırmalı eğitim alanını geliştirmek amacıyla daha fazla çalışma yapılması sağlanabilir.
- Bu çalışmada incelenen ülkelerle ilgili verilere doküman analizi yöntemiyle ulaşılarak nitel bir çalışma yapılmıştır. Yapılacak başka bir çalışmada, farklı yöntemlerle uygulamalı ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada Türkiye ve Almanya'nın mülteci eğitimi üzerine uygulamaları incelenerek karşılaştırmıştır. Bir başka araştırmada gelişmiş

ve fazla mülteci nüfusu barındıran diğer ülkelerin eğitim uygulamaları karşılaştırılabilir.

- Mülteci eğitimi konusunda öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlikleri belirlemeye dönük araştırmalar yapılabilir.

Bu önerilerle, göç durağı olduğunu yakın bir zamanda kabullenen Türkiye'nin önümüzde ki yıllarda eğitim politikasının ana hatlarını oluşturması ve kısa zamanda kalıcı adımlar atmasını desteklemek amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AHSAN, R.M.; “Migration of Female Construction Labourers to Dhaka City, Bangladesh”, *International Journal of Population Geography*, 1995, S. 3, s. 49-61.
- AKKAYA, Ahmet; “ Suriyeli mültecilerin Türkçe algıları”, *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), s. 179-190.
- AKKAYA, Adem; “Bölgesel çalışmalar” , *Dergi Park*, 2016, s. 23.
- AKPINAR, Erdal; “Donetsk’ten Erzincan’a: Ahıska Sürgünlerinin Son Göçü”, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, (13-14 Ekim 2016), Bildiriler, Ankara.
- AKSOY, Zeynep ; “Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim”, *Journal of International Social Research*, 2012, s. 20.
- Aktuelle Zahlen zu Asyl, Nürnberg, Bundesamt Für Migration und Flüchtlinge, Ocak 2016, s. 4.
- ALEXANDER, K.L., ENTWISLE, D.R., BEDİNGER, S.D. ;”When expectations work: Race and socioeconomic differences in school performance”, *Social Psychology Quarterly*, 57, s. 283–299.
- ALIM, M., DOĞANAY, S. ve ŞİMŞEK, O. ; “Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek: Ahıska Türkleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2011, s. 303-322.
- Alman Entegrasyon ve Göç Vakıfları Birlikleri Konseyi’nin araştırma raporu: “Doppelt benachteiligt? Kinder und Jugendliche mit Migrationshintergrund im deutschen Bildungssystem” *Eine Expertise im Auftrag der Stiftung Mercator*, 2016.
- ANDERSON, C. A. ; “Methodology of comparative education”, *International Review of Education*, 1965, s. 1-23.
- ANTHİAS, Floya, KONTOS, Maria and MOROKVASIĆ, Mirjana (eds.), *Paradoxes of integration: Female migrants in Europe*, Springer, 2013. S. 3.
- ARNOVE, R.F.; “Comparative education and world-systems analysis”, *Comparative Education Review*, 2005, s. 24.
- ARENDRT, H. ; *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm*, 6.bs., İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

- Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2016): “*Bildung in Deutschland 2016. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration*”. In: Bildung in Deutschland: ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Perspektiven des Bildungswesens im demografischen Wandel 2016.
- AYDINGÜN Ayşegül - AYDINGÜN İsmail; “*Ahıska Türkleri: Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler*”, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yay., Ankara 2014.
- AYKAÇ, Necdet; “Türkiye’de ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Mesleki Teknik Eğitim (Almanya,Fransa,İsviçre,İspanya,Yunanistan örneği)”, *Milli Eğitim Dergisi*, 2002, s. 155-156.
- BADDELEY, Fohn; *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil*, Çev: Sedat Özden, Kayhan Yay., İstanbul 1996.
- BALCI, Ali; *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 13.bs., Pegem Akademi, Ankara 2018.
- BALCI, Ali; *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*, 6.bs., Pegem Akademi, Ankara 2018.
- BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge), Ergebnisse einer Längsschnittstudie zur Wirksamkeit und Nachhaltigkeit von Integrationskursen, Das Integrationspanel.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem; *Eğitim yönetimi*, Gül yayınevi, Ankara 1996.
- BAYRAKLI, Enes ve KESKİN, Kazım; *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*, Seta, Kasım 2015, s.143.
- BENTZİN, Anke; *Türk, Türkistan ve Özbek Kimlikleri Arasında: İstanbul'daki Özbek Göçmenler*, Çev. Mutlu Çomak Özbatur, Kitap Yayınevi, s. 281-296.
- BMBF (Federal Ministry of Education and Research); *Germany's Vocational Education at a Glance. Bonn: Federal Ministry of Education and Research, (BMBF) Public Relations Department, Bonn 2013.*
- BRÜCKNER, Cornelia; “Takım ruhu sordu. Mülteci Öğretmen Programı Kentron'da”, *Öğretmen Eğitimi Dergisi*, Sayı 30, 2016, s. 29-37.
- BUDAK, Y.; “Öğretmen yetiştirmede Almanya Fransa ve Türkiye örneği” *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1997, s. 11-26.

- CARRERA Sergio ve HERTOĞ den Leonhard; “Whose Mare? Rule of Law Challenges in the field of European Border Surveillance in the Mediterranean”, *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2015, s. 3-4.
- CASTLES, S. & MILLER, M.J.; *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul 2008.
- CHWALISZ, Claudia; “Pegida in A European Landscape”, *Understanding Pegida in Context, Social Europe Report*, Friedrich Ebert Stiftung, 2015, s. 17.
- CROSLEY, M.; “Comparative and international education: contemporary challenges, reconceptualization and new directions for the field, current issues in comparative education, teachers college”, *Current Issues in Comparative Education*, Columbia University, 4(2), s. 261-167.
- ÇAKIR, Sabri; “Türkiye’de Göç ve Kentleşme: Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 23, s. 209-222.
- ÇAKIRER ÖZSERVET, Yasemin; “İstanbul Zeytinburnu İlçesi’nde Afgan Türklerinin Ulusötesi Kentleşme Ağlarının Analizi”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2013, s. 2.
- ÇİNGİR ve ERDAĞ; “Türkiye’de Biyopolitika ve Göç: Iraklı Mülteciler Örneği”, *Ege Akademik Bakış*, 2017, s. 517-525.
- ÇİÇEKLİ, B.; “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler: Sınıflandırma ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar: Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler”, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, Ankara 2010.
- DEĞİRMENCİ, Gamze; *Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa’nın Göç Politikası*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.
- DE JONG, Gordon F.; “Expectations, gender, and norms in migration decision-making”, *Population Studies*, 2016, s. 307–319.
- DEMİRBAŞ, Timur; *Almanya’daki Türklerin Sorunları, Bunların Suça Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1990, s. 49.
- DENİZ, Taşkın; “Uluslararası göç sorunu perspektifinden Türkiye”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, s.18.

- Deutscher Bundestag (2017): Entwurf eines Gesetzes zur besseren Durchsetzung der Ausreisepflicht, Deutscher Bundestag, Berlin (Bundestag Drucksache, 18/11546).
- Docquier, F., Rapoport, H.; "Skilled Migration: The perspective of developing countries", *Policy Research Paper*, Washington DC: The World Bank.
- DOSTAL, Jörg Michael; "The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?", *The Political Quarterly*, Vol: 86, No: 4, October-December 2015, s. 523-531.
- ECKSTEİN, M. A.; "On teaching a 'scientific' comparative education. Comparative Education Rewiew", *Reprinted by permission of the University of Chicago Press*, 14(3).
- EHMKE, W.; *Almanya ve Türkiye'deki Eğitim Sistemlerine Bir Karşılaştırma*, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara 2006.
- Eine detaillierte Übersicht über die rechtlichen Grundlagen für den Schulbesuch von neu zugewanderten Schülerinnen und Schülern bietet Massumi/ von Dewitz (2015): Bestandsaufnahme und Empfehlungen. Neu zugewanderte Kinder und Jugendliche im deutschen Schulsystem. Hrsg. vom Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache und vom Zentrum für LehrerInnenbildung der Universität zu Köln.
- ELSTON, R & JOHNSON, W.; *Basic biostatistic for genetics and epidemiologists*, John Wiley & Sons, Ltd, 2008.
- ENGLER, Marcus, SCHEİNER, Jan; "Germany Asylum Policy and EU Refugee Protection: The Prospects of the Common European Asylum System (CEAS)", *Focus Migration Policy Brief*, 2015, s. 5.
- ERDOĞAN, Emine Uçak ve TARLAN, Kemal Vural; *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması*, İstanbul 2016.
- ERDOĞAN, İrfan; "Türk Eğitim Bilimleri İçinde Önemsizleşen Bir Alan: Karşılaştırmalı Eğitim", *Gazi Üniversitesi Yayınları, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 3, 2003.
- ERMAN, Yasemin; *Almanya, Kırgızistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2, 2016, s.170-180.
- EU; *Migration and Education*, Conference Proceeding Book, Larnaca 2015, s.15 -17.
- EVİGİM V (Erzincan Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Verileri), 2017.

For detailed information on local education strategies, different allocation procedures and the multilevelstructured mechanisms of inclusion or exclusion in the state of Northrhine-Westphalia, see Emmerich et al, 2017.

GENÇLER, A.; “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S:49, s. 173.

GİANI, L.; *Migration and education: Child migrants in Bangladesh*, 2006.

GOLD, A.; Dealing with diversity: A key values issue for educational management, 14th ENIRDEM Conference, Czech Republic, 22–25 September 2015.

GRAMLING, D.; “The new cosmopolitan monolingualism: On linguistic citizenship in twentyfirst century Germany”, *Die Unterrichtspraxis/ Teaching German*, 2009, s. 130-140.

GÜZEL, Serkan; “Göçmen çocuklar ve Denizli’de yaşam koşulları”, *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 2016, S. 1, s. 1-36.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, MEB; *2016 yılı izleme ve değerlendirme raporu*, Ankara 2017.

HOLLIFILED, James F., BRETTELL, Caroline B.; “The Politics of International Migration: How Can We “Bring the State Back In””, *Migration Theory Talking Across Discipline*, Routledge, 2000.

İÇDUYGU, Ahmet; The politics of international migratory regimes: transit migration flows in Turkey, *International Social Science Journal*, 165/2000, s. 357-367.

İÇDUYGU, A. & SİRKECİ, İ.; *Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı, İstanbul, s. 249-268.

İÇDUYGU, A. & TOKTAŞ, S; *Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar*, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2005.

JAİCH, R.; *Bildungsfinanzierung der öffentlichen Hand - Stand und Herausforderungen*. Frankfurt am Main: Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, Frankfurt am Main 2016.

JÖRG, Michael Dostal; “The Pegida Movement and German Political Culture: Is Right-Wing Populism Here to Stay?”, *The Political Quartely*, Vol: 86, No: 4, October-December 2015, s. 524.

KANTOS, Z.E.; *Federal Almanya Cumhuriyeti eğitim sistemi*. Balcı, A. (Ed), *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*, Pegem Akademi, 4.b, Ankara 2013, s. 49-68.

- KARA, Mehmet; “Türk ve Fransız Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2001.
- KARASAR, N.; *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2005.
- KARATAŞ, Hakan, BADEMCİOĞLU, Mehtap ve ÇELİK, Süleyman; “A Comparative Analysis of Teacher Education Systems”, *International Journal of Research in Teacher Education*, 2017, 8(1), s. 8-1.
- KAZAMİAS, A. M.; *Education and the quest for modernity in Turkey*, The University of Chicago Press, Chicago 1966.
- KIRZIOĞLU, M. F.; *Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- KİLİMCİ, Songül; “Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye’de sınıf öğretmeni yetiştirme programlarının karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2006.
- KİRİŞÇİ, K. ; “Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices”, *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, No. 3, s. 1-22.
- KMK (2013): Empfehlung “Interkulturelle Bildung und Erziehung in der Schule”. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 25.10.1996 i. d. F. Vom; Senatorin für Kinder und Bildung (2014): Voneinander lernen und miteinander lernen. Entwicklungsplan Migration und Bildung 2014-2018, Bremen.
- KMK (2013): Empfehlung “Interkulturelle Bildung und Erziehung in der Schule”. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 25.10.1996 i. d. F. Vom.
- KMK (2016b): Bericht der Kultusministerkonferenz zur Integration von jungen Geflüchteten durch Bildung. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 06.10.2016. Berlin. Konrad Ehlich, Recherche und Dokumentation hinsichtlich der Sprachbedarfe von Teilnehmenden an Integrationskursen-InDaZ
- KÖRÜKMEZ, L. ve SÜDAŞ, İ.; *Göçler Ülkesi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2015.
- KÖSEMEN, Jale; *Almanya’daki Türk Öğrencilerinin Eğitim Problemlerinin Belirlenmesi ve Çözüm Önerileri Geliştirilmesi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001, s. 36.

- KUBİCKA, Daniel, Wojciechowicz, Anna Aleksandra ve Vock, Miriam; Ara Rapor - Proje Mülteci Öğretmenleri Programı Belgeleri. Kavram ve ilk deneyimler, Raporlama dönemi: Nisan 2016 - Aralık 2017.
- KUTLU, Zümray; *Bekleme odasından oturma odasına Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme*, Açık Toplum Vakfı, 2015.
- LORDOĞLU, Kuvvet; “Türkiye’ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar”, *Çalışma ve Toplum*, 2015, s. 29-44.
- MASON, Rachel, NAKASE Norihisa & NAOE Toshio; “Craft Education in Lower Secondary Schools in England and Japan: A comparative study”, *Comparative Education*, 2000, 36(4), 397–416.
- MASSEY, D.S, ESPINOSA, K.; “What’s Driving Mexico-U.S. Migration? A Theoretical, Empirical, and Policy Analysis”, *American Journal of Sociology* , 1997, s. 39-99.
- MASSUMİ, M. and VON DEWİTZ, N.; “Neu zugewanderte Kinder und Jugendliche im deutschen Schulsystem”, Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache und vom Zentrum für LehrerInnenbildung der Universität zu Köln, Köln 215, s. 44.
- MECHERIL, Paul and SHURE, Saphira; Natio-ethnokulturelle Zugehörigkeitsordnungen über die Unterscheidungspraxis „Seiteneinsteiger“. In: Bräu, Karin/ Schlickum, Christine (Hrsg.): *Soziale Konstruktionen in Schule und Unterricht. Zu den Kategorien Leistung, Migration, Geschlecht, Behinderung, Soziale Herkunft und deren Interdependenzen*, Opladen, Berlin, Toronto, s. 109-122.
- MEREY, Zihni, KARATEKİN Kadir ve KUŞ, Zafer; *İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi: Karşılaştırmalı Kuramsal Bir Çalışma*, GEFAD / GUJGEF, 2012, 32(3), s. 795-821.
- NEUMANN, U. and SCHWAİGER, M; Junge Flüchtlinge im allgemeinbildenden Schulsystem und die Anforderungen an Schule, Unterricht und Lehrkräfte. In: Maren Gag, M. and Voges, F. (Ed.): *Inklusion auf Raten. Zur Teilhabe von Flüchtlingen an Ausbildung und Arbeit*. Münster u.a: Waxmann (Bildung in Umbruchsgesellschaften, 10), S. 72, 2014, s. 60–79.
- NOAH, H. J. ; *Toward a science of comparative education*, New York 1969.

- NOAH, H.J. and Eckstein, M; Dependency theory in comparative education: the new simplicitude, UNESCO, Prospects XV: 2.
- ÖZÖZEN KAHRAMAN, Selver, İBRAHİMOV , Aydın; “Kafkaslar’dan Sürgün Bir Toplumun Bitmeyen Göçü: Çanakkale’de Ahıska Türkleri”. Ege Coğrafya Dergisi, S. 22/2, s. 77-90 , İzmir.
- PEKER Bülent, SANCAR Mithat; *Mülteciler ve İltica Hakkı*, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayınları, Ankara 2007.
- Rahmenvorgaben zur schulischen Integration zugewanderter Kinder und Jugendlicher in Regelklassen, Hrsg. Behörde für Schule und Berufsbildung Hamburg (2012) zur Konzeption der Vorbereitungsmaßnahmen in Hamburg.
- RIBAS-MATEOS, N; *Migration, Welfare, and Borders, The Mediterranean in the Age of Globalization*, Transaction Publishers, New Brunswick, NJ and London 2005.
- ROUSSEAU, C. ve GUZDER, J.; School-based prevention programs for refugee children. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 2008, 17(3), s. 533-549.
- ROSSI, A.; “The impact of migration on children in developing countries”, Youth Migration Conference, Bellagio-Italy, 24-26 April 2008.
- RUMBAUT, R.; “Assimilation and its discontents: Between rhetoric and reality”, *International Migration Review*, 31: 922 – 959.
- RUTH Wittlinger - MARTİN Larose; “No Future for Germany’s Past Collective Memory and German Foreign Policy”, *German Politics*, Vol: 16, No: 4, s. 482-484, December 2007.
- Senatorin für Bildung und Wissenschaft; Sprachbildung, Ein Konzept der Senatorin für, 2013.
- Senatorin für Kinder und Bildung; Voneinander lernen und miteinander lernen. Entwicklungsplan Migration und Bildung 2014-2018, Bremen, s. 32-40.
- SENKOŞ, Pınar; The Presence of “Immigration Policy in the European Union”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1995.
- SEYDİ, Ali R.; “Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, s. 267-305.

- SNYDER, Loni Diane; The New “Integration” Tests and Materials in the Netherlands, Germany, Baden Wurttemberg, and the United Kingdom: The Muslim Other and The Change From Multiculturalism to Assimilation”, Master Thesis, Bosphorus University, 2006.
- SÖNMEZ, Hasan Alper; *1990’den Günümüzde Çeçen Direnişi ve Rusya’nın Çeçenistan’a Yaptığı Müdahaleler*, 2012, s. 37.
- SÖZEN, S. , ÇABUK, A; Türkiye, Avusturya ve Almanya Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin İncelenmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2013, 213-230.
- STARK, O., Bloom, D.; “The new economics of labor migration”, *American Economic Review*, 75: 173-178.
- SÜDAŞ,İ., MUTLUER, M.; “Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye’nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2008, s. 51-59.
- SÜLÜKÇÜ, Y. & SAVAŞ, O.; “PİCTES Türkçe dil yeterliklerine yönelik program ve ölçek geliştirme çalışmayı raporunun değerlendirilmesi”, *Erciyes Journal of Education*, 2018, s. 59-74.
- SÜRMEİLİ Serpil; *Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2001.
- SVR; “Zugehörigkeit und Zugehörigkeitskriterien zur Gesellschaft im Einwanderungsland Deutschland, Ergebnisse des SVR-Integrationsbarometers 2016–Handout”, *Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration*, (Ed.) Berlin 2016, .s.131.
- SVR; “Chancen in der Krise: Zur Zukunft der Flüchtlingspolitik in Deutschland und Europa. Jahresgutachten 2017”, *Sachverständigenrat Deutscher Stiftungen für Integration und Migration*, Berlin 2017.
- ŞAHİN, M.; “Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, 201241(194), s. 132-147.
- ŞAUL, Mahir; “Sahra Altı Afrika Ülkelerinden Türkiye’ye İş Göçü”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2013, Cilt 68, No;1, s. 83-121.
- TANAY AKALIN, Aylin; Türkiye’ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur TEKİN, 2016.
- TDK, “Göç” Türk Dil Kurumu

- TEKGÖZ, Mehmet; “Almanya Baden-Württemberg Eyaleti İlkokul Eğitim Programı İle Türkiye İlkokul Eğitim Programının Karşılaştırmalı Eğitim Analizi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2017.
- TEKİN, Uğur, YÜKSEKER, Deniz; “Göç Ve Eğitim: Türkiye’de Ve Almanya’da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması”, Çalıştay Sonuç Raporu, İstanbul Aydın Üniversitesi 2017.
- TERHART, H., DEWITZ, N., MASSUMİ, M.; Aktuelle Zuwanderung - Wege der Schulentwicklung in der Migrationsgesellschaft, In: *Die deutsche Schule*, 2017, s. 240.
- The integration of refugees at German higher education institutions Findings from higher education programmes for refugees, November 2017.
- TİGHT, Malcolm; “Models of Part-time Higher Education: Canada and the United Kingdom”, *Comparative Education*, 1994, 30(3), s.183–192.
- TOPÇU, E; *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitime Kazandırılma Süreci*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2017.
- TOPSAKAL, C., MEREY, Z. ve KEÇE, M.; “Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2013.
- TUNCER, A.; “Federal Almanya’nın Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarının Oluşumundaki Etkisi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2012, s. 85-90.
- TUZCU, Ayla ve BADEMLİ, Kerime; “Göçün Psikososyal Boyutu”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2016, s. 56-66.
- TÜRKOĞLU, Adil; *Fransa, İsveç ve Romanya eğitim sistemleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Basımevi, Ankara 1985.
- TÜRKOĞLU, Adil; *Karşılaştırmalı Eğitim Nedir? Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları*, PegemA Yayıncılık, Ankara 2012.
- TÜRKOĞLU, Adil; *Karşılaştırmalı Eğitim; Dünya Ülkelerinden Örneklerle*, Baki Yayınevi, Adana 1998.
- TÜSİAD; *Türkiye’de Yükseköğretim, Eğilimler, Sorunlar Ve Fırsatlar*, 2008.
- TSUTSIYEV, A; *Kafkasların Etno-Siyasi Tarihi Atlası*, Avrupa Yayınevi, Moskova 2006.

- ÜLTANIR, Gürcan; *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi*, Eylül Kitabevi, Ankara 2000.
- VOCK, Miriam; “Mülteci Öğretmenleri Programı. Postdam Üniversitesi mülteci öğretmenleri için bir yeterlilik programı”, *Okul yönetiminde Okul Geliştirme ve Okul Yönetimi Dergisi*, 2017, s. 274-276.
- VOGEL, Dita and STOCK, Elina; “Opportunities and Hope Through Education: How German Schools Include Refugees”, *Education International Research* , 2017, s. 17-19.
- WİTTLİNGER, Ruth, LAROSE Martin; “No Future for Germany’s Past? Collective Memory and German Foreign Policy”, *German Politics*, Vol: 16, No: 4, December 2007, s. 482-484.
- WOJCİECHOWİCZ, Anna Aleksandra; “Brandenburg'daki mülteci öğretmenler: Personel odasındaki yeni meslektaşlar”, In: E & W artı Sendika Eğitimi, *Bilim*, 2018, s. 8-10.
- YALÇIN, Cemal; *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H.; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara 2006.
- YÖNTEN, Hasan; “The Integration of Turkish Immigrants in Germany and Denmark”, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002, s. 48.
- YÜCEL, Sümeyra Yıldız; *Avrupa'nın Mültecilerle İmtihanı*, SETA, S. 22, 2017, s. 15.
- 6458 Sayılı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013.

İNTERNET KAYNAKLARI

[https://www.afam.org.tr/afrikadan-gunumuz-turkiyesine-goc-hareketleri\(07.05.2018\).](https://www.afam.org.tr/afrikadan-gunumuz-turkiyesine-goc-hareketleri(07.05.2018).)

<http://www.abhaber.com> (06.02.2019).

<https://www.abprojeyonetimi.com/eurydice-avrupa-birligi-genclik-bilgi-agi> (21.07.2019).

<http://www.anwalt.org> (29.06.2018).

<http://www.anwalt.org/asylrecht> (03.05.2018).

www.axisglobe.com (10.04.2018).

<http://www.bamf.de> (03.05.2018).

<https://www.bbc.com> (09.03.2019).

<http://www.bbc.com> (05.09.2018).

<https://m.bianet.org/bianet/goc/176138-almanya-da-multeci-ogrencilerin-egitimindeki-sorunlar-neler> (03.04.2018).

<http://www.destatis.de> (22.04.2018).

<http://www.dw.com/tr> (01.02.2018).

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/national-description_en
(21.07.2019)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560_icerik (07.05.2018).

<http://www.goc.gov.tr> (30.10. 2018).

<http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-Vatansizlik-Riski-Raporu.pdf> (07.08.2018).

<http://guneyturkistan.wordpress.com> (07.05.2018)

<http://www.iie.org/~media/Files/Programs/Syria-Scholarships/Lifting-Up-Syrian-Youth.pdf> (05.11.2018)

<http://www.mipex.eu/turkey> (06.05.2018).

<https://www.newsdeeply.com/refugees/articles/2018/10/20/berlins-education-experiment-welcome-classes-for-refugee-children> (07.05.2018).

<http://www.pegida.de> (10.04.2018).

<https://pictes.meb.gov.tr> (08.07.2018).

<http://www.proasyl.de> (22.04.2018).

https://yuva.org.tr/pdf/unihazirlik_rehber_tr.pdf (07.03.2019).

www.turksam.org/tr/makale-detay/994-turkiye-de-unutulan-multeciler-cecenler
(07.05.2018)

- AFAD, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları”, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrianrefugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf (07.05.2018).
- Afghanistan & the United Nations, <http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/un-afghan-history.shtml> (05.09.2018).
- Assuring Quality in Education, “Policies and Approaches to School Evaluation in Europe, Eurydice Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2015”, <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice> (21.07.2019)
- BAKER, R.; “The Great Migration’s Impact on the Education of Southern-born African-Americans”, <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic881224.files/Baker%20The%20Great%20Migration%20and%20Schooling.pdf> (15.06.2019)
- BARAN, Rıza; Federal Almanya Eğitim Yapısı ve Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları, www.ozgurpolitika.org (21.03.2019)
- Bildung und Wissenschaft, “Senatorin für Bildung und Wissenschaft”, www.bildung.bremen.de Accessed (20.10.2018).
- Bremische Bürgerschaft (2016): Antwort des Senats auf die Kleine Anfrage der Fraktion der CDU. Sprachförderung für Geflüchtete. Bremische Bürgerschaft. Bremen (Bremische Bürgerschaft. Landtag. 19. Wahlperiode. Drucksache 19/811 vom <https://www.bremische-buergerschaft.de/index.php?id=3> Accessed (30.10.2018)
- DİNÇER, Ö., “Oyunun Kuralı Değişmemeli”, Dünya Bülteni, <http://www.dunyabulteni.net> (31.07.2018).
- Euronews, “Suriyeli Mülteciler Türkiye’ye Ağır Gelmeye Başladı”, <http://tr.euronews.com/2014/08/02/suriyelimulteciler-turkiye-ye-agir-gelmeye-basladi> (05.09.2018).
- EURYDICE, “Organisation of the education system: Germany”, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf. (02.04.2018)
- Federal Office for Migration and Refugees (ed.), Hochschulzugang und Studium von Flüchtlingen. Eine Handreichung für Hochschulen und Studentenwerke, October 2017, https://www.daad.de/medien/der-daad/handreichung_hochschulzugang_gefl%C3%BCchtete.pdf (05.12.2018)

- FROAKER, C; “The educational structure of the German School System”, Contemporary research in the United States, Germany, and Japan on five educational issues:Structure of the education system, standards in education, The role of school in adolescent’lives, individual differences among students, and teachers’lives, General Editors:Harold W.Stevenson, Shin-Ying Lee and Roberto Nerison-Low, <http://www.ed.gov/PDFDocs/research5.pdf> (07.11.2018)
- ĞİANİ, L.; “Migration and education: Child migrants in Bangladesh”,<https://www.sussex.ac.uk> (06.01.2019).
- GEW Bremen, “Teachers organising for quality education provision for refugees”, <https://www.gew-berlin.de/18029.php> (01.01.2019)
- Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi; “Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”, <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/TurkiyedekiSuriyelilerToplumsalKabulveUyumHUGO.pdf>. (07.05.2018).
- Harriet Spinks, “Destination to Anywhere? Factors affecting asylum seekers’ choice ofdestinationcountry”, <http://www.apf.gov.au/About Parliament/Parliamentary Departments/Parliamentary Library/pubs/rp/rp121> (02.02.2019).
- KARPAT, Can, Bulgaristan Türkleri: Asimilasyondan İktidara, www.axisglobe.com (12.11.2018)
- KLAUS, T. and MİLLİES, M; “Recherche zur Bildungssituation von Flüchtlingen in Deutschland. Forschungsgruppe Modellprojekte e. V. (FGM); BumF e.V. Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge e.V.; Flüchtlingsrat Bremen. Weinheim u.a.”, http://www.forschungsgruppe-modellprojekte.de/files/recherche_bildung.pdf (20.10.2018)
- MAGAZİNER, J.; “The importance of higher education for Syrian refugees”, <http://wenr.wes.org/2015/12/the-importance-of-higher-education-for-syrian-refugees> (20.02.2019)
- MALECKİ, A.; “Schulen auf einen Blick. Statistisches Bundesamt (Ed.) Wiesbaden”, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bildung_Forschung_Kultur/Schulen/BroschuereSchulenBlick.html (20.10. 2018)
- MEB. (2013), “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler”,

- http://melikgazi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_05/03024558_suriye.pdf
(03.04.2019).
- MEB. (2013b), “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi”, http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/02093016_scannedimage24.pdf (03.04.2019).
- MEB; “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri”, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html
(03.04.2019).
- MEB; “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri”, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html
(03.04.2019).
- MEB. (2015), “MEB Stratejik Plan (2015-2019)”, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf (03.04.2019).
- MEB., “MEB Stratejik Plan (2015-2019)”, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf (03.04.2019).
- Schlem, L.; “Mültecilik Başvurusunda Çeçenler Birinci Sırada”, <http://www.voanews.com/turkish/Archive/a-2003-12-03-19-1.cfm> (21.07.2019)
- See the joint press release from the BMBF and the DAAD dated 13 November 2015, <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/39606-fluechtligen-den-zugang-zum-studium-ermoeglichen/?t=fluechtlinge> (19.05.2019)
- Senatorin für Bildung und Wissenschaft , www.bildung.bremen.de (20.02.2018)
- SPINKS, Harriet, “Destination to Anywhere? Factors affecting asylum seekers’ choice of destination country”, http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1213/13rp01 (07.05.2018).
- TBMM-İHK. (2012), “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu”, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf>
(20.05.2018).
- UNICEF Araştırma Ofisi; <http://www.unicef-irc.org/knowledge-pages/Migration-and-children/> (06.09.2018).

UNHCR.; http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/istatistik_haziran_tr.pdf
(12.05.2018).

World Education Service, (2015), “The international response to the Syrian higher Education crisis”, <http://wenr.wes.org/wp-content/uploads/2015/12/WENR-1215-Syria-v2b.png> (22.02. 2019)

ÖZGEÇMİŞ

- 2004 Tercan Çok Programlı Lisesi'nden mezuniyet
- 2011 Karadeniz Teknik Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Anabilim Dalından mezuniyet
- 2011 Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi
Anabilim Dalı Yüksek Lisans başlangıcı
- 2015/2016 Ağrı/ Tutak İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni
- 2016/2018 Erzincan/ Bayırbağ Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni
- 2018 Erzincan Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Milli Eğitim Bakanlığı

Mail: ozlemnaldan@gmail.com